

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn: Stine Bostad Hallien &
Raymond Holm Larsen

Barnefattigdom, stigmatisering og romlig ulikhet

- Et samfunnsgeografisk perspektiv på barnefattigdom i Trondheim kommune

Dato: 18.05.2022

Totalt antall sider: 123

Sammendrag

Fattigdom omhandler mer enn å ha for lite penger, det begrenser individets mulighet til innflytelse og bestemmelse over egen livssituasjon, fører til utenforskap og kan være stigmatiserende. Barnefattigdom er urettferdig, og barn er uskyldige i denne situasjonen, de står selv uten mulighet til å endre på sin egen situasjon, noe som gjør det moralsk uholdbart.

Hva som legges i fattigdomsbegrepet varierer. Absolutt fattigdom sees på som å mangle grunnleggende behov. Mennesker som lever under fattigdomsgrensen på 1,90 dollar om dagen regnes som absolutt fattige (FN 2020). Den fattigdommen vi finner i vestlige land, og i Norge er relativ fattigdom, der man ifølge Townsend (1979) regnes som fattig om man ikke har ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter, samt opprettholde den levestandarden som er vanlig i det samfunnet man lever i (Fløtten 2013).

Over en lengre periode har Norge blitt kåret til et av verdens beste land å bo i, men barnefattigdommen har vært økende siden 2000-tallet. I dag vokser mer enn 115 000 barn i Norge opp i familier med vedvarende lavinntekt (Epland & Normann 2021).

Barnefattigdom er et sammensatt problem og et komplekst tema. Det å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt påvirker livet til barn og unge, og kan ha innvirkning på barns opplevelse av utenforskap, og det kan være stigmatiserende.

Masteravhandlingen «Barnefattigdom, stigmatisering og romlig ulikhet - Et samfunnsgeografisk perspektiv på barnefattigdom i Trondheim kommune» omhandler relativ fattigdom blant barnefamilier i Trondheim kommune. For å avgrense besvarelsen, ble hovedproblemstillingen spisset til: «Hvordan arbeider Trondheim kommune for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen?». Oppgaven tar utgangspunkt i den relative fattigdommen vi har i Norge. Det legges fokus på utbredelsen av barnefattigdom i Trondheim kommune, samt hvilke tiltak kommunen innehar for å begrense barnefattigdom, dette gjennom samfunnsplanlegging og andre tiltak. Det sees også på om det er noen geografiske forskjeller innad i kommunen, og om barnefattigdom kan være stigmatiserende. Barnefattigdommen i Trondheim er økende på lik linje med resten av landet. Disse familiene har noen fellestrekk, der de fleste har lav eller ingen yrkestilknytning, har lav eller ingen utdanning eller er aleneforsørgere. En annen gruppe som er overrepresentert når det kommer til familier som lever i vedvarende lavinntekt, er innvandrerfamilier.

Forord

Etter fem år ved Nord universitet, og en fullført masteravhandling, er vi nå klare for veien videre som samfunnsgeografer. Det har vært fem lærerike år, bestående av både opp- og nedturer. Arbeidet med denne masteravhandlingen har vært en meget utviklende og lærerik prosess, hvor vi har fått utviklet oss både faglig og personlig. Det å være to sammen om å skrive denne masteravhandlingen har vært givende gjennom drøfting og refleksjoner underveis i fellesskap.

Vi begge fattet tidlig på bachelorstudiet interesse for temaet barnefattigdom, noe som resulterte i at vi begge skrev om dette temaet på våre respektive bacheloroppgaver. Under arbeidet med bacheloroppgaven delte vi en tanke om å skrive masteravhandlingen sammen. Denne oppgaven tar for seg barnefattigdom i Trondheim kommune, og hvordan kommunen arbeider for å ivareta barn i familier med vedvarende lavinntekt, samt hvilke tiltak som settes inn for å minske barnefattigdommen i kommunen.

Vi vil rette en stor takk til vår veileder ved Nord Universitet, Gjermund Wollan, for god veiledning og kunnskapsrike innspill. Videre ønsker vi å takke informantene i Trondheim kommune for at de tok seg tid til å møte oss.

Til slutt ønsker vi også å takke Rolf Petter Holm Larsen, Trine Nilsen, Sindre Widerøe og Maria Pedersen for støtte og oppmuntring. Uten dere hadde aldri denne oppgaven blitt ferdigstilt.

Trondheim/Brønnøysund 18.05.2022

Stine Bostad Hallien & Raymond Holm Larsen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Forord	ii
Innholdsfortegnelse	iii
Figurliste.....	vii
Tabelliste	vii
1.0 Introduksjon og bakgrunn for valgt tema	1
1.1 Avgrensning og problemstillinger.....	2
1.2 Oppgavens struktur	2
1.3 Aktualisering	3
1.4 Studieområdet.....	5
2.0 Metode.....	6
2.1 Innledning.....	6
2.2 Vitenskapelige betraktninger.....	6
2.3 Kvalitativ metode	7
2.4 Casestudie.....	7
2.5 Dokument- og litteraturstudie	7
2.5.1 Litteraturstudie	8
2.5.2 Dokumentanalyse	9
2.6 Gruppesamtaler	9
2.6.1 Utvalg av informanter	11
2.6.2 Intervju og gjennomføring	11
2.6.3 Analyse av intervjudata.....	12
2.7 Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet	14
2.8 Etikk og tillit.....	15
2.9 Forskerrollen og refleksivitet	15
3.0 Teoretisk rammeverk.....	17
3.1 Fattigdom og deprivasjon.....	17
3.2 Utenforskap	18
3.3 Stigma.....	18
3.4 Barnefattigdom.....	19
3.5 Omfanget av barnefattigdom i Norge.....	21
3.6 Hvilke barn rammes av fattigdom i Norge.....	21
3.7 Mulige virkninger av å leve i fattigdom?.....	23
3.8 Geografiske variasjoner – barnefattigdom	25
3.9 FNs bærekraftsmål	25
3.9.1 Punkt 1: Utrydde fattigdom.....	26
3.9.2 Punkt 2: Utrydde sult.....	26
3.9.3 Punkt 3: God helse og livskvalitet.....	27
3.10 Familieprosessmodellen	27
3.11 Stedsteori og Identitet.....	28
4.0 Norsk innsats mot barnefattigdom	32
4.1 Lavinntekt og levekår i Norge - tilstand og utviklingstrekk	32
4.1.1 Utvikling i lavinntekt	33
4.1.2 Sosialhjelp	34

4.1.3 Lavinntekt øker blant de yngre.....	37
4.1.4 Barn i lavinntektsfamilier.....	39
4.1.5 Geografiske forskjeller.....	40
4.1.6 Arbeid og lavinntekt.....	41
4.1.7 Utdanning og lavinntekt.....	41
4.1.8 Ytelser fra NAV.....	41
4.1.9 Enslige forsørgere.....	42
4.2 Barns rettigheter i Norge.....	42
4.2.1 Regjeringens arbeid med å bekjempe fattigdom.....	43
4.3 «Like muligheter i oppveksten» - Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023).....	43
4.3.1 God omsorg i oppveksten.....	44
4.3.2 Stabil bosituasjon og trygge nabolag.....	45
4.3.3 Tidlig innsats i barnehage og grunnsopplæring.....	45
4.3.4 Økt deltakelse og inkludering i fritidsaktiviteter.....	46
4.3.5 Redusere sosial ulikhet i barn og unges helse.....	47
4.3.6 Inkludering og mestring i ungdomstiden.....	48
4.3.7 Tilknytning til arbeidslivet for ungdom og foreldre.....	48
4.3.8 Forskning og statistikk.....	49
4.3.9 Et felles løft for barn i lavinntektsfamilier.....	50
5.0 Kommunal planlegging.....	51
5.1 Medvirkning og deltagelse.....	51
5.2 Kommunal planlegging for innsats mot fattigdom.....	52
5.3 Kommunal planstrategi.....	53
5.4 Kommuneplanens samfunnsdel.....	55
5.5 Kommuneplanens arealdel.....	56
6.0 Trondheim kommune – resultater og data.....	57
6.1 Fattigdomsplan 2019-2023 - Trondheim kommune.....	57
6.1.1 Fattigdom i Trondheim.....	57
6.1.2 Økonomisk sosialhjelp.....	58
6.1.3 Målene i fattigdomsplanen:.....	60
6.2 Pilotprosjektet 0-24.....	62
6.3 Barn av lavtlønnede i Trondheim kommune.....	63
6.3.1 Innbyggere med innvandrerbakgrunn.....	63
6.3.2 Aleneforsørgere.....	65
6.3.3 Barn (0-17 år) i husholdninger med vedvarende lavinntekt.....	66
6.4 Levekår og folkehelse i Trondheim kommune 2021.....	68
6.4.1 Befolkningssammensetning.....	68
6.4.2 Bolig.....	69

6.4.3	Inntekt.....	70
6.4.4	Arbeid og utdanning.....	71
6.4.5	Oppvekst.....	72
6.5	Fritidstilbud i Trondheim kommune	72
6.5.1	Fritidsklubber	73
6.5.2	Ferietilbud	74
6.5.3	Utlånsentraler.....	74
6.5.4	Åpen barnehage.....	75
6.5.5	Andre tilbud.....	76
6.5.6	«God jul, lille venn».....	76
6.6	Trondheim kommune	77
6.7	Kommuneplanens planstrategi Trondheim	77
6.8	Kommuneplanens samfunnsdel.....	79
6.8.1	Klæbu, kommuneplanens samfunnsdel.....	79
6.8.2	Trondheim, kommuneplanens samfunnsdel.....	81
6.9	Kommuneplanens arealdel	85
6.9.1	Klæbu, kommuneplanens arealdel 2010 - 2021	86
6.9.2	Trondheim, kommuneplanens arealdel 2012 - 2024.....	87
6.10	Intervju – informanter – Trondheim kommune.....	93
6.10.1	Pilotprosjektet 0-24	93
6.10.2	Lavtlønnede i Trondheim kommune	93
6.10.3	Kommunikasjon	95
6.10.4	Utenforskap	95
6.10.5	Stigmatisering.....	95
6.10.6	Trondheim – et sosialt «lappeteppe».....	96
6.10.7	Møteplasser	97
6.10.8	Ferietilbud	97
6.10.9	Boforhold	97
6.10.10	Flyktninger – Ukraina	98
6.10.11	«Alle kan bli fattig».....	99
7.	Analyse og diskusjon	100
7.1	Utbredelsen av barnefattigdom i Trondheim kommune	100
7.2	Tiltak mot barnefattigdom i Trondheim kommune.....	103
7.2.1	Fritidstilbud og fritidsklubber	104
7.2.2	Ferietilbud	105
7.2.3	Andre tiltak.....	106
7.3	Kommunal innsats mot barnefattigdom – Trondheim kommune	107
7.3.1	Kommuneplanens planstrategi	107

7.3.2	Kommuneplanens samfunnsdel.....	109
7.3.3	Kommuneplanens arealdel	112
7.3.4	Barns rett til medvirkning i kommunale prosesser.....	114
7.4	Geografisk forskjeller relatert til barnefattigdom i Trondheim kommune.....	115
7.5	Kan barnefattigdom være stigmatiserende?	117
8.	Avsluttende refleksjoner	119
	Referanser.....	124
	Referanser figurer:.....	135
9.	Vedlegg	1
	Vedlegg 1: Intervjuguide.....	1
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv	3
	Vedlegg 3: Samtykkeerklæring.....	6

Figurliste

FIGUR 1:OVERSIKTSKART OVER TRONDHEIM KOMMUNE. DATA HENTET FRA GEONORGE.NO. KARTOGRAF: STINE BOSTAD HALLIEN OG RAYMOND HOLM LARSEN	5
FIGUR 2:FAMILIEPROSESSMODELLEN. KILDE: HELSEDIREKTORATET (2015).	27
FIGUR 3: INNVANDRERE OG NORSKFØDTE MED INNVANDRERFORELDRE. KILDE: STATISTISK SENTRALBYRÅ 2021	63
FIGUR 4: BARN I INNVANDRERHUSHOLDNINGER MED VEDVARENDE LAVINNTEKT, FRA AFRIKA, ASIA, LATIN- AMERIKA, EUROPA UTENOM EU\EFTA OG OSEANIA UTENOM AUSTRALIA OG NEW ZEALAND. KILDE: BUFDIR 2020.	64
FIGUR 5: BARN I INNVANDRERHUSHOLDNINGER MED VEDVARENDE LAVINNTEKT, FRA EU, EFTA, USA, CANADA, AUSTRALIA OG NEW ZEALAND. KILDE: BUFDIR 2020.	65
FIGUR 6: LAVINNTEKT 60% AV NASJONAL MEDIANINNTEKT, ANDEL (PROSENT), ALLE ALDRE. KILDE: FOLKEHELSEINSTITUTTET (2020).	66
FIGUR 7: LAVINNTEKT 60% AV NASJONAL MEDIANINNTEKT, ANDEL (PROSENT), 0-17 ÅR. KILDE: FOLKEHELSEINSTITUTTET (2020).	67
FIGUR 8: ÅPNE BARNEHAGER I TRONDHEIM KOMMUNE. KILDE: TRONDHEIM KOMMUNE,2021.....	75

Tabelliste

TABELL 1: ALENEFORSØRGERE UNDER 45 ÅR.	66
---	----

1.0 Introduksjon og bakgrunn for valgt tema

Denne masteravhandlingen er skrevet i forbindelse med mastergradsprogrammet i samfunnsvitenskap ved Nord Universitet i Bodø. Vi er to studenter som har skrevet sammen, da vi gjennom geografutdanningen erfarte at vi hadde en felles interesse rundt både fenomenet barnefattigdom og bekjempelsen av den i Norge, og begge skrev om dette temaet i bacheloroppgavene våre. Målet med denne oppgaven er å undersøke hvilke tiltak Trondheim kommune har gjennomført, og hvor utbredt barnefattigdom er i kommunen. Dette gjennom allerede empirisk forskning samt gjennom intervju av ansatte i kommunedirektørens fagstab i Trondheim kommune. I denne masteravhandlingen har vi valgt å benytte oss av en dokument- og litteraturstudie, samt gruppeintervju som metode.

Det har i de senere årene blitt sett en økt forekomst av barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt i hele Norge, også i Trondheim. Barnefattigdommen i Norge har økt fra 84 000 barn i 2013 til 115 000 barn i 2019, og fattigdommen blant barn er høyere og vokser raskere enn blant voksne (Epland & Normann 2021). Å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt kan være en utfordring, som kan føre til en opplevelse av utenforskap og stigmatisering. Det er derfor viktig at man har tiltak for å begrense denne opplevelsen, samt hjelpe mennesker ut av fattigdommen. Ifølge Claussen (2019), kan fattigdom oppleves som begrensende for et individs mulighet til innflytelse og bestemmelse over egen livssituasjon. Den fattigdommen vi har i Norge kan sees på som relativ fattigdom, der individer ikke har tilgang til de samme godene som andre. Dette kan skape en følelse av utenforskap, der man blir holdt utenfor aktiviteter og mister muligheten til sosial interaksjon, samt andre goder. Man er dermed fattig i forhold til det samfunnet man lever i. I Norge er ikke fattigdom nødvendigvis livstruende, men den kan påvirke livssjansene til de som rammes. Vi har også et sikkerhetsnett i Norge, NAV, som har som oppgave å fange opp de som lever i vedvarende lavinntekt og dermed sikre livsoppholdet deres.

I løpet av studietiden vår har vi begge fått en interesse rundt dette temaet, og hvordan det arbeides med å bekjempe forekomsten av barnefattigdom både i Norge og i verden som helhet. Vi har også gjennom studietiden fått et innblikk i hvordan kommunene arbeider med tiltak og tilrettelegging, og derfor har vi lagt fokus på hvordan man arbeider på kommunalt nivå. I utgangspunktet hadde vi tenkt å sammenligne en større bykommune med en mindre rural kommune, men det ble raskt klart at dette ville bli for omfattende i forhold til

masteroppgavens omfang. Vi valgte Trondheim kommune fordi barnefattigdom ofte beskrives som et storbyfenomen. I tillegg er Trondheim kommune geografisk tilgjengelig for oss, og det er regionsenter i den landsdelen vi bor i.

1.1 Avgrensning og problemstillinger

Vi har avgrenset denne avhandlingen til å omhandle en kommune i Norge, Trondheim kommune. Her fokuserer vi på hvordan situasjonen er for barn i lavinntektsfamilier innad i kommunen, samt hvilke tiltak Trondheim kommune har for å begrense barnefattigdommen. Dette gjennom kommuneplanens deler og andre målrettede kompenserende tiltak.

Denne masteravhandlingen representerer ikke hvordan alle kommuner i Norge arbeider med bekjempelse av barnefattigdom eller årsaken bak. Vi har kun vektlagt de største og viktigste tiltakene kommunen har opprettet. Fokuset ligger på planstrategi samt kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. Vi har nevnt noen av de andre relevante delplanene kommunen innehar, som for eksempel fattigdomsplanen.

På bakgrunn av dette er hovedproblemstillingen formulert slik: ***«Hvordan arbeider Trondheim kommune for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen?»***.

For å besvare hovedproblemstillingen har vi følgende delproblemstillinger:

1. Hvor utbredt er barnefattigdom i kommunen?
2. Har Trondheim kommune egne tiltak for barnefattigdom?
3. Hvordan inngår barnefattigdom i kommuneplanens deler?
4. Er det geografiske forskjeller på hvor disse barna bor, både innad i kommunen, og mellom sentrum og periferi.
5. I hvilken grad kan barnefattigdom være stigmatiserende?

1.2 Oppgavens struktur

Denne masteravhandlingen er delt inn i åtte kapitler. I første kapittel av oppgaven presenterer vi bakgrunn for valg av tema, avgrensning og problemstilling, samt oppgavens struktur. Her blir også temaet aktualisering, og studieområdet blir presentert. Etter endt innledningskapittel følger kapittel to der vi belyser vår metodiske tilnærming. Her vil vi legge frem casestudie, dokument- og litteraturstudie samt gruppeintervju, vi vil også se på hvordan vi har gått frem med datainnsamlingen. Metoder for utvelgning og forskningsetiske

hensyn vil også bli belyst i dette kapittelet. Videre presenterer vi i det tredje kapittelet det teoretiske rammeverket for oppgaven, herunder sentrale begreper og utbredelse av fenomenet barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt, samt geografiske variasjoner, FNs bærekraftsmål, familieprosessmodellen og stedsteori. Det fjerde kapittelet beskriver den norske innsatsen mot barnefattigdom, som rapport fra NAV, barns rettigheter og Solberg-regjeringens samarbeidsstrategi. Kommunal planleggingsteori beskrives i kapittel fem. I kapittel seks presenteres resultater og data vi har innhentet i løpet av denne forskningsprosessen. Herunder diverse kommunale planer, levekår og folkehelse rapport for Trondheim kommune, fritidstilbud for barn og unge, samt gruppeintervju med informanter fra kommunedirektørens fagstab. Her fokuseres det også på samfunnsplanleggingen rettet mot barnefattigdom. Dette har blitt gjennomført for å vise at barnefattigdom er en utfordring som er økende, og samtidig fremme viktigheten for at norske kommuner gjennomfører gode planleggingsprosesser for å minske forekomsten av barn i familier med vedvarende lavinntekt. I kapittel sju analyseres og drøftes våre funn i lys av relevant forskning, og ses i sammenhenger med de aktuelle teoretiske perspektivene for studien. Her ser vi på hvordan Trondheim kommune arbeider med forebygging og bekjempelse av barnefattigdom. I siste og avsluttende kapittel åtte, avslutter vi med egne refleksjoner rundt temaet og masteravhandlingen som sådan.

1.3 Aktualisering

Norge har i årrekket blitt kåret til et av verdens beste land å bo i, og for få år siden var barnefattigdom et ikke-tema innenfor forskningen og politikken. Barnefattigdom har vært et tema i andre vestlige land, eksempelvis innenfor EU og USA. Den norske velferdsstaten med enhetsskolen, «gratis» helsevesen, gode trygdeordninger og familievennlig politikk var antatt å forhindre at barnefamilier opplevde fattigdom (Fløtten 2013).

Situasjonen endret seg ved årtusenskiftet, da det kom forskningsrapporter som viste at det også fantes et betydelig antall fattige barn i den norske velferdsstaten. Problemet med barnefattigdom ble slik belyst, og i løpet av få år ble det et av de mest omdiskuterte sosiale problemene i Norge (Fløtten 2013).

Fattigdomsbegrepet benyttes i mange sammenhenger, og hva som legges i begrepet varierer. Noen forbinder fattigdom med tilstander en ser i utviklingsland, der fattigdom er knyttet til manglende fundamentale levekårsgoder, slik som mat, vann, bolig og tilgang på

grunnleggende helsetjenester. Charles Booth (1840-1916), en britisk demograf og sosialpolitiker, bidro med viktig kunnskap om sosiale utfordringer i Storbritannia med verket *Life and Labour of the People in London*, som ble utgitt i 17 bind mellom 1889 og 1903 (Tjora 2021). Benjamin Seebom Rowntree (1871–1954), britisk sosiolog, ble inspirert av Booths arbeid, og i 1901 publiserte han sin første sosiologiske studie av fattigdom, *Poverty: A Study of Town Life* (Høvik 2016). Dette ble den spede begynnelsen på fattigdomsforskning, og begrepet absolutt fattigdom (Fløtten 2013). Ifølge FN er mennesker som lever under fattigdomsgrensen på 1,9 dollar om dagen å regne som absolutt fattige (FN 2020).

Fattigdommen vi ser i de vestlige land, kan ikke avgrenses til det som har med fysisk overlevelse å gjøre, her må man hensynta individets sosiale situasjon. Velstandsnivået i Europa har økt, med dette har det blitt klart at det å skulle definere fattigdom som mangel på ressurser til å opprettholde en minimumseksistens ikke lenger er relevant.

Fattigdomsdefinisjonen har derfor etter hvert blitt dreid mot hvilke ressurser som er nødvendige for at mennesker skal fungere sosialt. En regnes ifølge Peter Townsends fattigdomsdefinisjon som fattig om man ikke har ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter, samt å opprettholde den levestandarden som er vanlig i det samfunnet man lever i (Townsend 1979 i Fløtten 2013:17). Den relative fattigdomsdefinisjonen til Townsends har hatt gjennomslag innen både politikk og forskning (Fløtten 2013).

Relativ fattigdom kan sees i sammenheng med deprivasjon – en betegnelse for færre materielle goder relativt til en valgt referansegruppe, samt maktesløshet, manglende selvrespekt og manglende respekt i samfunnet (Hesselberg & Sørreime 2017, Claussen 2019). Relativ fattigdom sees i forhold til befolkningen i et land, og om du er fattigere enn flertallet i ditt land, opplever du relativ fattigdom (Hesselberg & Sørreime 2017).

Den generelle levestandarden i Norge er høy, det er derfor vanlig å benytte definisjoner av fattigdom som omhandler mer enn fysisk overlevelse. Det handler om å ikke ha muligheten til å delta sosialt, på lik linje med de andre i det samfunnet man lever i (Bufdir 2022).

Begrepet barnefattigdom har blitt benyttet innen forskning og politikk. Det er viktig å presisere at det ikke er barna som er fattige, de er i stor grad prisgitt sine foreldre og deres livssituasjon. Her blir barnas sosiale status definert etter foreldrene. Barn kan ikke forventes å skal ta vare på og forsørge seg selv, og barnas sosiale stilling kan derfor ikke klandres dem

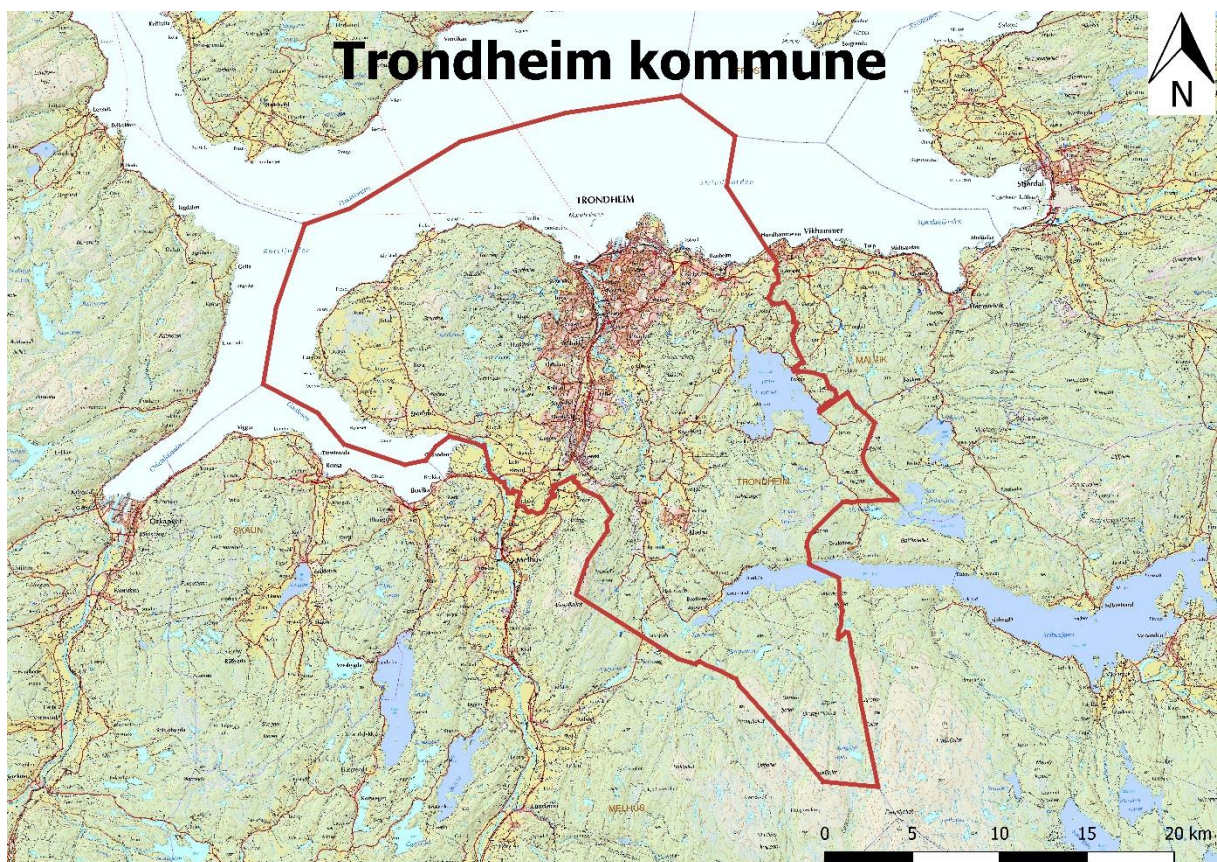
selv. De er avhengige av at voksne sørger for dem, og om de voksne svikter, må det offentlige tre til. Barn som vokser opp i fattigdom har dårligere livssjanser og levekår enn barn som vokser opp i normale kår. Barnefattigdom er derfor en utfordring for de som rammes og for samfunnet (Fløtten 2013).

1.4 Studieområdet

Trondheim kommune ligger i Trøndelag fylke, og grenser til Melhus, Selbu og Malvik.

Trondheim ble slått sammen med Klæbu kommune 1.januar.2020, arealet ble da utvidet fra 342 km², til 517km² og folketallet økte med 6124. Bykommunen har i dag et innbyggertall på 210 496 (Rosvold 2022).

Trondheim er det dominerende industri- og handelssentrumet for fylket, og omtrentlig halvparten av Trøndelags befolkning er bosatt i Trondheimregionen. Bykommunen har ca 120 000 arbeidsplasser, der omtrent 26 300 av arbeidstakerne er bosatt i andre kommuner nær Trondheim. Byen er ikke en utpreget industriby, men har bedrifter innenfor de fleste bransjer og slikt et variert næringsliv (Rosvold 2022).

Figur 1: Oversiktskart over Trondheim kommune. Data hentet fra geonorge.no. Kartograf: Stine Bostad Hallien og Raymond Holm Larsen

2.0 Metode

2.1 Innledning

For å få de dataene man behøver, er det flere forskjellige forskningsmetoder å benytte seg av. Metodene benyttes for å innhente svar til delproblemstillingene og hovedproblemstillingen som er satt. Tradisjonelt innen forskning har man kunnet velge mellom to ulike metoder, enten kvalitative eller kvantitative. Kvalitativ forskningsmetode er en metode som benyttes for å kunne gå i dybden på få enheter, mens en kvantitativ forskningsmetode er ideelt til å få lite informasjon fra mange enheter (Gray, Williamson, Karp & Dalphin 2013).

Det var dermed flere ulike valgmuligheter når vi skulle begynne arbeidet med masteravhandlingen vår, da geografifaget er et mangfoldig fag, og det er også mange forskjellige metoder å benytte seg av for å samle inn data. I denne studien valgte vi å benytte oss av kvalitative forskningsmetoder som gruppesamtale, samt dokument- og litteraturanalyse.

2.2 Vitenskapelige betraktninger

Før vi går videre inn i de metodiske valgene vi har tatt i arbeidet med denne masteravhandlingen, skal vi plassere metodikken inn i en teoretisk kontekst. Herunder skal en kort beskrivelse av samfunnsgeografi som fagfelt belyses.

Geografi, som fag, har vært gjennom en stor utvikling de siste hundre årene. Den moderne geografien gikk innom flere ulike retninger før man ente opp med en todeling, natur- og samfunnsgeografi (Cresswell 2013), der den sistnevnte retningen er den som denne masteravhandlingen befinner seg innenfor.

Samfunnsgeografi omhandler det å utfordre og utvikle sin egen geografiske forestillingsevne. Her har teoretikere som David Harvey vært ledende i å definere hva en geografisk forestillingsevne faktisk er. Harvey argumenterer for at en slik forestillingsevne gjør deg i stand til å forstå rom og sted i forhold til en selv. «*It allows him to recognize how transactions between individuals and between organizations are affected by the space that separates them*» (Harvey 1973:24).

Det er flere ulike retninger også innenfor samfunnsgeografi. Kvantitativ geografi var en retning som dominerte geografifaget på 1960-tallet. Denne retningen var opptatt av å utvikle generelle lover om lokalisering og bevegelse innenfor relativt rom. En annen retning,

humanistisk geografi, fikk sin storhetstid på 70- og 80-tallet, og omhandlet menneskers forhold til sted. Den humanistisk orienterte stedsgeografien var opptatt av menneskers opplevelser av sted, og benyttet ofte intervju eller andre kvalitative forskningstilnærminger (Cresswell 2013). I samme periode fikk også marxistisk geografi et oppsving. Her fokuserte geografer på hvordan økonomiske, sosiale og politiske strukturer i et samfunn bidro til geografiske ulikheter. Poststrukturalistisk geografi var en annen retning innenfor faget som vokste seg frem på 90-tallet. Her ble det fremmet kritikk av allmenne sannheter og økonomisk strukturalisme (Cresswell 2013), ofte med diskursanalyse som metode.

2.3 Kvalitativ metode

Som nevnt i kap. 2.1, er vår masteravhandling basert på kvalitative forskningsmetoder, som ofte følger den hermeneutiske tradisjonen, der man tolker allerede eksisterende litteratur og dokumenter om temaet som man forsker på (Nilssen 2014). Kvalitativ forskning innenfor samfunnsvitenskap preges ofte av at forskningsprosessen fremkommer som tekst, i motsetning til kvantitative data som opererer i større grad med tall som grunnlag for generalisering. En kvalitativ studie omfatter gjerne få enheter, nettopp for å oppnå dybdekunnskap om det man studerer (Kalleberg & Holter 2002). Vi har derfor fokusert på å benytte oss av dokument- og litteraturstudie, samt at vi gjennomført et gruppeintervju med informanter fra kommunedirektørens fagstab i Trondheim kommune, som metoder for å innhente de data vi søkte etter.

2.4 Casestudie

Vi valgte å bruke casestudie fordi det vanligvis er en egnet tilnærming når problemstillingene består av «hvorfor» og «hvordan»- spørsmål knyttet til dagsaktuelle, relevante fenomener (Yin 2014). Tilnærmingen brukes gjerne når man ønsker å undersøke den virkelige sammenhengen av et dagsaktuelt fenomen i et valgt område. I vår studie kan man betrakte barnefattigdom som et fenomen man ønsker å lære mer om og hvordan Trondheim kommune jobber med problematikken. Casestudier brukes ofte for å undersøke sosiale fenomener tilknyttet én enhet (Yin 2014), i dette tilfelle barnefattigdom Trondheim kommune.

2.5 Dokument- og litteraturstudie

Vi har valgt å benytte oss av en dokument- og litteraturstudie, basert på allerede eksisterende vitenskapelig forskning og litteratur, for å belyse problemstillingen i denne masteravhandlingen. Etersom oppgaven er basert på eksisterende litteratur, vil vi sette

tidligere forskning i kontekst til barnefattigdom i Trondheim kommune, samt tiltak mot barnefattigdom i kommunen. Dokument- og litteraturstudier er som nevnt en kvalitativ metode, og masteravhandlingen er innenfor en hermeneutisk tradisjon (Rognsaa 2018). Vi har valgt å benytte oss av denne metoden da det finnes forskning på området fra før, og det er skrevet mengder med litteratur om temaet. På denne måten er det tilgjengelig gode begrunnede konklusjoner, gjort ved systematiske analyser av kvalitative og kvantitative data, som igjen har påvirket planleggingen og tilretteleggingen av tiltak for barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt i Trondheim kommune.

2.5.1 Litteraturstudie

Et forskningsprosjekt starter ofte med en litteraturgjennomgang der man planlegger en studie ved å finne frem til den forskningen som allerede finnes på området, såkalt «state of the art». En litteraturgjennomgang kan være utgangspunktet for en empirisk undersøkelse, men gjennomgangen kan også være målet for hele studien. Noe som gjerne kalles en gjennomgang eller vurdering (Johannsen, Tufte & Christoffersen 2019). Det finnes ingen metodemal på hvordan man skal gjennomføre en litteraturstudie, men det er noen krav som oppfylles, dette i form av problemstilling og formål, søk, gjennomgang, analyse og diskusjon av materialet, og en rapport (Johannsen et.al 2019). Det første vi gjorde var å plassere vår problemstilling i et hovedtema, som i denne masteravhandlingen er barnefattigdom. Vi søkte så med dette som søkeord, og fikk flere ulike treff der vi ekskluderte flere ulike kilder. Vi fant slik boken «Barnefattigdom» (2013), der Tone Fløtten er redaktør. Boken omhandler og diskuterer den norske barnefattigdommen, og vi har benyttet denne som en hovedkilde for å sette oss inn i tematikken og dermed få en bredere forståelse for temaet. Redaktør Tone Fløtten er utdannet sosiolog og er instituttsjef for FAFO Institutt for arbeidsliv- og velferdsforskning. Fløtten er å anse som en autoritet innenfor feltet barnefattigdom i Norge. I søkeprosessen fant vi også boken «Fattigdom i Norge» (2019), forfattet av Bjørgulf Claussen. Han er professor i sosialmedisin ved Universitetet i Oslo, og har mange års erfaring som fastlege. Hans mest sentrale forskningsfelt er sosiale ulikheter, arbeidsløshet og trygdeordninger.

Metasyntese er definert av Johannesen et.al (2019) som «*en familie av metodiske tilnærminger for å utvikle ny kunnskap basert på grundig analyse av eksisterende kvalitativ forskning*» (Johannesen et.al 2019: 105). Vi har benyttet oss av nettopp dette for å

sammenstille disse primærstudiene på emnet barnefattigdom og analyserte tekstene, slik har vi sett på nye synteser og fått formidlet disse sammenfatningene i tekst.

2.5.2 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse er en kvalitativ innholdsanalyse der man som forsker samler inn data og analyserer dette for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon om det man ønsker å studere (Johannesen et.al 2019), i denne oppgaven barnefattigdom i Trondheim kommune. Dokumenter kan sees på som å være alt fra offentlige dokumenter slik som kommunedelplaner, som vi har sett på i denne oppgaven, til fotografier, dagbøker og brev (Thagaard 2009 i Johannesen et.al 2019). I henhold til Tjora (2020) regnes aviser og kommunale nettsider som casespesifikke dokumenter, politiske dokumenter sees på som generelle dokumenter og forskningsrapporter går under benevnelsen forskningsdokumenter (Tjora 2020). I vår dokumentanalyse har vi benyttet oss av alle de overnevnte dokumentformene til Tjora (2020). Når vi skulle vurdere hvilke dokumenter vi skulle benytte oss av, utarbeidet vi et analyseskjema som var tilpasset våre behov og det vi så etter.

2.6 Gruppesamtaler

I denne masteroppgaven benytter vi oss også av semistrukturert intervju, typisk for dette er at det tar utgangspunkt i en overordnet intervjuguide, men at spørsmål, tema og rekkefølge kan variere (Postholm 2017). En intervjuguide fungerer her som et manuskript for å hjelpe intervjuer med å strukturere intervjuforløpet, og denne ble utformet med utgangspunkt i tematikken som skulle belyses i masteroppgaven, nemlig hvordan Trondheim kommune arbeider for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen. Intervjuguiden består av en presentasjon av intervjuer, etterfulgt av en redegjørelse av problemstilling, tematikk og bakgrunn for prosjektet. Denne delen skal også inneholde informasjon om deltakernes rettigheter i forhold til taushetsplikt og intervjuers plikt til å ivareta deltakernes anonymitet (se vedlegg 1). Overgangsspørsmål blir benyttet for å sette scenen, og for å få deltakeren til å dele egne erfaringer om tematikken. Nøkkelspørsmålene blir deretter benyttet for å hente ut mer spesifikke detaljer fra deltakernes erfaringer og opplevelser av tematikken (Christoffersen & Johannesen 2012). Intervjuguiden kan enten være strengt strukturerte eller helt ustrukturerte og åpne. Vi har valgt en halvåpen eller semistrukturert intervjuguide for på den måte både å gi respondent og forsker muligheter for å følge opp interessante spørsmål og utsagn som dukket opp underveis.

Det er viktig å skaffe et relevant utvalg av informanter, her ble det skaffet deltakere i ulike roller i kommunedirektørens fagstab. Dette da en kvalitativ dataanalyse fungerer best når datamaterialet inneholder rikelig informasjon om det vi skal undersøke, her gjerne med flere ulike variasjoner uten at datamaterialet blir for omfattende (Malterud 2011 i Johannesen et.al 2019).

Det ble gjennomført gruppesamtale (fokusgruppe), med ansatte i kommunedirektørens fagstab i Trondheim kommune. Vi valgte å gjennomføre gruppesamtale med personlig oppmøte, og valgte derfor å gjennomføre dette i minigruppe, med tre deltakere. Dette gjør at de som er eksperter på det temaet som her ble diskutert, fikk mest mulig taletid hver enkelt. Det er også enklere å åpne seg i mindre grupper, samt at det er lettere å ta ordet. Det er lettere å diskutere komplekse temaer i en liten gruppe (Johannesen et.al 2019).

Det at det ble intervjuet deltakere i ulike roller samtidig, stiller et krav til intervjuer om at man må stille åpne spørsmål som kan besvares av de ulike deltakerne (Postholm 2017), slik at deltakerne kan svare på spørsmålene ut fra sin rolle og stilling innenfor kommunen. Spørsmålene tar derfor utgangspunkt i å innhente mest mulig detaljer omkring deltakernes erfaringer, og deres oppfatning om hvordan kommunen håndterer og tilrettelegger for barn som lever i vedvarende lavinntekt i Trondheim kommune.

Det som er negativt med en slik minigruppe er at det kan begrense hvor mye informasjon som kommer fram, og man kan risikere at noen av deltakerne fremstår som eksperter, mens andre blir holdt i bakgrunnen (Johannesen et.al 2019).

Gruppesamtale er en form for kvalitativt intervju der en moderator organiserer og styrer en diskusjon mellom deltakere rundt et tema. På forhånd avtalte vi hvem av oss som skulle starte med å ta ordet, og hvem som skulle føre spørsmålene på de ulike temaene. Deltakerne har gjerne klare fellestrekk og er valgt ut fordi de har erfaringer med eller meninger rundt det temaet som diskuteres. Gruppene bør ifølge Krueger (1988) være homogene, men samtidig ha variasjon slik at de presenterer ulike oppfatninger (Johannesen et.al 2019). En godt sammensatt gruppe vil gi verdifull informasjon om hva som er sentralt innenfor teamet, og egner seg når forskeren ønsker å avdekke bredde av synspunkter, holdninger, erfaringer og fortolkninger framfor fyldig og detaljert informasjon fra enkeltindivider.

Informantene ønsket å bli anonymisert, dette har vi valgt å gjøre ved å gi de fiktive navn under transkribering, og benytte disse videre i avhandlingen. Vi har også valgt å skrive transkriberingen på bokmål, og ikke på informantenes dialekt, nettopp for å kunne holde de anonyme. Videre har vi valgt å fjerne detaljer som informantene kom med som kunne identifisere de.

2.6.1 Utvalg av informanter

Når man velger ut informanter i kvalitative intervjustudier, er det viktig at man velger informanter som av ulike grunner vil kunne uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet. Dette kalles for strategiske eller teoretiske utvalg (Tjora 2020). Her er altså ikke informantene plukket ut tilfeldig for å representere en populasjon, slik de ville ha blitt gjort i en kvantitativ surveyundersøkelse. I dette tilfellet vil informantene være representanter for en posisjon, og kunne fortelle oss noe om hvordan Trondheim kommune arbeider for å ivareta barn i familier med vedvarende lavinntekt (Tjora 2020).

Utvalgsprosessen ble startet med en telefonsamtale til Trondheim kommune. Denne samtalen satte oss videre i kontakt med en som passet informantkategoriene vi var ute etter, og som jobbet med barnefattigdom i Trondheim kommune. Deretter ble det utvekslet en del e-post med denne informanten, som videre satte oss i kontakt med to andre informanter. Vi benyttet oss på denne måten av en snøball-metode for å rekruttere informanter.

Det ble planlagt å gjennomføre et gruppeintervju (minigruppe), med de tre informantene fra Trondheim kommune i mars. Etter at utvalget var gjort, og intervjuene var avtalt, gjensto ferdigstilling av intervjuguiden. Denne må være gjennomarbeidet og godt satt opp, slik at intervjuene gir så relevante data som mulig.

2.6.2 Intervju og gjennomføring

Når man skal gjennomføre gruppesamtaler og intervju generelt, er det lurt å gjøre dette på et sted der informantene føler seg trygge og avslappet, slik at informantene føler at det er greit å prate åpent om personlige erfaringer (Tjora 2020). Det er også gunstig å gjennomføre intervjuet fysisk, ansikt til ansikt, slik at man oppfatter kroppsspråk som er en viktig del av dybdeintervju (Tjora 2020). Intervjuet ble derfor gjennomført på arbeidsplassen til informantene i Trondheim kommune.

Det ble tatt lydopptak ved hjelp av Universitetet i Oslos nettskjema diktafon-app under intervjuene, dette for at vi skulle få med oss alt som ble sagt, og på denne måte få rettet fullt fokus mot deltakerne, hva de sa, og komme med eventuelle oppfølgingsspørsmål. Diktafon-appen til Universitetet i Oslo tilfredsstillte kravene som NSD har satt når det gjelder hvordan dataene skal behandles. Vi spurte informantene om lov til å gjøre lydopptak, samt informerte om at disse ville bli slettet så snart intervjuet var transkribert (Tjora 2020).

Vi startet intervjuet med å snakke litt med informantene om hva vi skulle benytte intervjuet til, informerte om at de kunne trekke seg når som helst og at sensitiv informasjon om de ville bli anonymisert. Vi spurte deretter om lov til å starte opptak, før vi gjorde dette. Intervjuet ble startet med at informantene fikk fortelle litt om seg selv og sine roller i kommunen, og vi stilte våre åpningsspørsmål for å få litt mer bakgrunnsinformasjon om informantene.

Videre lot vi informantene prate fritt til de åpne spørsmålene vi hadde, her benyttet vi oss av hjelpespørsmål som vi hadde skrevet ned for å peile de inn på det vi ønsket å vite mer om. Strukturen på intervjuet ble ikke helt som planlagt, da flere av spørsmålene vi hadde planlagt å spørre om senere i intervjuet ble besvart ganske tidlig. Disse spørsmålene fikk vi de da heller til å utdype mer rundt da vi kom til dette temaet, for å få en mer utfyllende forklaring/refleksjon. Intervjuguide og hjelpespørsmål fungerte godt under intervjuet, noe som bidro til at intervjuet ble gjennomført på ca. én time.

2.6.3 Analyse av intervjudata

Etter intervjuet gjorde vi notater av hvordan vi hadde opplevd intervjusituasjonen, og intervjuet ble transkribert. Her ble absolutt alt som hadde blitt sagt skrevet ned, småord som «ehm», latter og tenkepauser ble også notert ned (Tjora 2020).

Etter transkriberingen av intervjuet startet analysen. «*Koding og kategorisering av datamaterialet er kjerneaktiviteten i den kvalitative analyseprosessen*» (Nilssen 2014:78). Vi startet med åpen koding, som innebærer å ha et åpent sinn og en åpen holdning til hva datamaterialet forteller deg (Nilssen 2014). «Grounded theory» er en forskningsmetode som ble utviklet på 1960-tallet av Glaser og Strauss (1967). Her er hovedprinsippet at nye teoretiske ideer som har basis i datamaterialet skal utvikles, altså en induktiv tilnærming. Dette i motsetning til en deduktiv tilnærming som tester teorier (Nilssen 2014).

I Stegvis- deduktiv induktiv metode (SDI) er målet å skulle bearbeide empirien stegvis. Dette vil si å gå tilbake for å kvalitetssjekke teorien innen «Grounded theory». I denne masteravhandlingen har vi ikke gått tilbake og gjennomført nye intervju, men vi har benyttet dette i form av å gå tilbake i det allerede transkriberte materialet for å sjekke om det stemmer eller om nye koder kan utarbeides. Det er tre kodefaser i «Grounded theory»: åpen koding, aksial koding og selektiv koding (Nilssen 2014).

Ved å benytte oss av åpen koding fikk vi sortert det datamaterialet vi hadde. Det er her forskeren setter navn på eller koder fenomener og ytringer, dette gjennom en nøye gjennomgang av datamaterialet (Tjora 2020).

Ettersom den sorteringsbaserte formen for koding ikke sier noe om hva informantene sier, bare noe om hva de snakker om, bestemte vi oss her for å benytte oss av empirinær koding. Dette er koder som er utviklet fra datamaterialet, og ikke fra slike planlagte temaer (Tjora 2020). Her vises det hva som kommer fram i intervjuene og dermed hva som er relevant for problemstillingen, noe som slik kan bidra til en god analyse. Vi plukket ut de viktigste sitatene og utsagnene til informantene, for å skape et detaljert utgangspunkt.

Etter at vi hadde gått gjennom det transkriberte intervjuet på denne måten satt vi igjen med veldig mange koder, og hadde slik fått en oversikt over hva det datamaterialet vi hadde innhentet egentlig fortalte oss. Disse kodene ble lagt inn i en tabell, der vi satte inn de spørsmålene vi hadde stilt sammen med sitatene fra de tre informantene, dette for å få en oversikt.

Deretter benyttet vi oss av den aksiale kodingen, der vi grupperte de ulike kodene ned i kategorier (Nilssen 2014). Disse kategoriene fikk en del likheter med intervjuguiden, selv om disse er funnet i datamaterialet. Det er her ønskelig å finne mening med datamaterialet ved hjelp av disse kategoriene, noe som igjen kan gi svar på problemstillingen (Nilssen 2014).

Til slutt har vi benyttet oss av selektiv koding for å få en kjernekategori (Nilssen 2014). Her endte vi opp med kategorien «tiltak og planlegging for barnefattigdom i Trondheim kommune» fordi vi så at alle de andre kategoriene hadde blitt påvirket av nettopp dette. Dermed har vi altså benyttet oss av SDI-modellen.

2.7 Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

Innenfor forskning benyttes begreper som reliabilitet og validitet for å vise at forskningen er pålitelig, dvs. at resultatene kan reproduseres og gjentas, og at selve forskningsprosessen gjennom metoden som er valgt faktisk undersøker det den er tenkt å undersøke (Postholm 2017). For å sikre pålitelighet må forskningsprosessen dokumenteres, noe vi viser til gjennom å vise sammenhenger mellom empiri, analyse og resultater. Denne masteravhandlingen benytter seg av kvalitative forskningsmetoder som gruppesamtaler og dokument- og litteraturanalyser. Kvalitative forskningsmetoder er kjent for å ikke frembringe like pålitelig data som en eventuell kvantitativ metode ville ha gitt. Dette er ikke det samme som å si at kvalitative data ikke er pålitelige, men at man må ta hensyn ved videre bruk og analyse (Johannesen et.al 2019). Postholm (2017) viser derimot til at det at resultater skal kunne reproduseres og gjentas, ikke er i samsvar med selve logikken innenfor kvalitativ forskningsmetode. Her er det snarere en styrke at ting varierer basert på informantenes sensibilitet (Postholm 2017).

Ved intervju og gruppesamtaler, kan informanter uttale seg på én måte, men ved et nytt intervju kan det hende at samme informant ville ha formulert seg annerledes, selv om innholdet er noenlunde likt. Det er derfor viktig at man som forsker antar at informantene svarer så godt som de kan og at man benytter seg av de data man har fått, slik som de fremstår (Johannesen et.al 2019). For å sikre oss pålitelig forskning, har vi benyttet oss av offentlige dokumenter og statistikk, samt faglitteratur utgitt i utdanningsøyemed og tidligere utgitt forskning på de tema som vi har vært innom. I tillegg har vi snakket med ansatte i kommunedirektørens fagstab, som kan sees på som eksperter for de lokale forekomstene av barn i familier med vedvarende lavinntekt innad i Trondheim kommune.

Validitet handler om hvorvidt svarene man finner i forskningen gir svar på de spørsmålene som blir stilt. Et forskningsprosjekt skal ha en logisk sammenheng mellom funnene man har, og de spørsmålene man hadde før prosjektets oppstart. Tjora (2020) benytter seg av begrepet *gyldighet* for å beskrive nettopp dette (Tjora 2020).

Tjora (2020) argumenterer for at avgrensede casestudier, selv om de ikke bestemt omtaler et generaliseringspotensial, kan ha forskningsmessig nytte siden andre forskere kan teste studiens gyldighet (Tjora 2020). Stake & Trumbull (1982) hevder at naturalistisk generalisering kan gjøres ved at situasjonen der forskningen har funnet sted, er så detaljert

beskrevet at lesere kan gjøre egne studier med samme utfall (Stake & Trumball 1982 i Tjora 2020). Thagaard (1998) benytter begrepet overførbarhet om dette (Thagaard 1998 i Tjora 2020).

2.8 Etikk og tillit

Som forsker må man underordne seg etiske prinsipper og juridiske retningslinjer. Videre bør forskningen være åpen, og inneholde rom for faglig uenighet samt eventuell kritikk (De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021).

Siden Nord Universitet har et samarbeid med NSD (Norsk senter for forskningsdata), var det til de vi søkte for å få godkjent vårt forskningsprosjekt. NSD tar en vurdering på om prosjektet er i tråd med det norske lovverket relatert til oppbevaring av personopplysninger.

At informanten, samt samfunnet som sådan, føler tillit til forskeren, er særdeles viktig i både kvantitative og kvalitative undersøkelser. Pålitelig forskning er noe samfunnet er avhengig av - forskningen skal ikke være styrt av andre interesser, som er av politiske, økonomiske eller av en annen karakter (De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021). I informasjonsskrivet (se vedlegg 2), som ble sendt ut til aktuelle informanter før intervju, ble de opplyst om sine rettigheter. Samtidig fikk også informantene mulighet til å gi frivillig samtykke til å delta som informanter, samt informasjon om at de når som helst kan, uten å oppgi grunn, trekke seg fra prosjektet (se vedlegg 3). Datainformasjonen som ble innsamlet under gruppesamtalen ble så anonymisert og oppbevart forsvarlig og sikkert i Universitetet i Oslos nettskjema diktafon-app. Denne dataen blir slettet ved prosjektets slutt.

2.9 Forskerrollen og refleksivitet

Under selve gruppesamtalen med representantene fra Trondheim kommune, var vi ytterst forsiktig med å ikke fremme egne meninger under spørsmålsstillingene. Dette var vi bevisst på for at vi ikke skulle legge føringer på eventuelle svar informantene kom med. Samtidig må det nevnes at det er utfordrende for en kvalitativ forsker å være helt nøytral, spesielt hvis undersøkelsen omhandler noe en selv brenner sterkt for. Kvalitativ forskning befinner seg innenfor den fortolkende tradisjonen, og med det forstås det at man kan ikke være helt nøytral (Tjora 2020). Siden tema for prosjektet er barn av lavtlønnede, så var det utfordrende for oss å legge alle følelser til side. Men vi er av den oppfatningen av at vi klarte å opprettholde rollen som forsker, og unngikk i forholdvis stor grad at personlige meninger ble førende for samtalen. Vi er begge sterkt engasjert i temaet, noe som lett kan føre til at

man blir oppslukt og dermed ikke får tilstrekkelig kritisk distanse til stoffet. Vi unngikk dette med å benytte en god og planlagt intervjuguide med åpne spørsmål, der denne hadde føringen gjennom intervjuet og vi lot informantene svare på disse spørsmålene. Vi hadde også nedskrevet noen hjelpespørsmål, dette for å kunne veilede og peile oss inn på temaet.

Å skrive en masteravhandling sammen har bydd på både muligheter og utfordringer. Det å være to sammen om å skrive har vært givende gjennom å kunne dele drøftinger og refleksjoner underveis i fellesskap. Vi har utfylt hverandre når det kommer til kunnskap, da vi har hatt ulike interessefelt innenfor hovedtemaet. Det har derimot også vært noen utfordringer med noe ulike kunnskapssyn, samt det å få koordinert arbeidstider slik at vi har hatt mulighet til å møtes digitalt. Korona-pandemien har vanskeliggjort det å skulle møtes fysisk, og pandemien bidro også til utfordringer med det å innhente informanter. Vi bor på ulike steder i landet, og har ikke hatt mulighet til å møtes så ofte som vi hadde planlagt før oppstart. Vi er begge i jobb ved siden av studiene, og har ulik arbeidstid i løpet av døgnet. På tross av de ulike utfordringene har vi samarbeidet godt.

3.0 Teoretisk rammeverk

For å kunne undersøke og diskutere hovedproblemstillingen og delproblemstillingene i denne masteravhandlingen, må først de mest grunnleggende begrepene forklares. Hva betyr fattigdom, sosial deprivasjon, utenforskap, stigma og sted?

3.1 Fattigdom og deprivasjon

Her benyttes EUs indikator på fattigdom – at man tjener mindre enn 60% av medianinntekten i det landet man bor i (Hesselberg 2010). Begrepet kan også deles opp i to underkategorier:

1. Absolutt fattigdom
2. Relativ fattigdom

Med absolutt fattigdom menes det at man ikke har de midler som trengs for å dekke sine basisbehov, som mat, klær og bolig. Individer som lever under absolutt fattigdom, opplever kombinasjonen av fraværende økonomiske midler og ingen skikkelig bopel. Denne kombinasjonen bidrar til en usikkerhet som fort blir det fundamentale i de absolutt fattiges liv. Videre kan absolutt fattigdom deles opp i to underkategorier:

1. Matfattigdom: Man sliter med å oppnå det daglige minimumskravet av inntak av kalorier.
2. Basisbehovfattigdom: Man sliter med å inneha klær, bolig og tilgang til sosiale tjenester.

Kombinasjonen av de nevnte underkategorier bidrar til at individer som lever under den absolutte fattigdomsgrensen har større sannsynlighet for å bli utsatt for sykdommer. Mangel på medisin for denne gruppen bidrar til større dødelighet (Hesselberg 2010). Absolutt fattigdom er ikke like aktuell i Norge, eller andre industrialiserte land, som i andre deler av verden. I Norge bor det ingen som kan kategoriseres som absolutt fattige, da FN har satt grensen for dette begrepet til 1.9 dollar om dagen (FN 2020), så for vår del er det den relative fattigdommen som er relevant.

Relativ fattigdom forteller at man ikke har like muligheter som andre til å aktivt delta i det samfunnet man selv bor og lever i. Sosial deprivasjon betyr at man opplever at en selv har dårligere vilkår i sitt eget samfunn enn dem man sammenligner seg med (Halvorsen & Stjernø 2021), og er et annet ord for relativ fattigdom. Om man er fattigere enn de fleste andre i sitt

eget land opplever du relativ fattigdom (Hesselberg & Sørreime 2017). Begrepet blir benyttet om fattige som har en personinntekt mindre enn halvparten av det typiske forbruket i det samfunnet som de selv bor i. Barn som opplever å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt, har ikke like muligheter som andre barn til å ta del i flere former for fritidsaktiviteter på grunn av familienes økonomi.

3.2 Utenforskap

Utenforskap, som med fattigdomsbegrepet, er delt opp i to deler.

1. Objektiv utenforskap
2. Subjektiv utenforskap

Objektiv utenforskap omhandler fysiske målbare realiteter slik som å befinne seg i sosial isolasjon, der en ikke er aktiv i arbeidslivet, ikke tar utdanning, og har lite eller ingen kontakt med familie eller venner. Subjektiv utenforskap handler om individets opplevelse av å ikke høre til i samfunnet en selv tilhører (Halvorsen & Stjernø 2021).

Utenforskap er ikke noe som oppstår raskt, det utvikler seg over tid og er noe som kan ramme alle. For barn og unge omhandler utenforskap det å ha venner, samt delta i et fellesskap. Dette er viktig for barn og unges kognitive, sosiale og emosjonelle utvikling, som igjen er avgjørende for å utvikle ferdigheter for å mestre det å leve et godt liv (Voksne for Barn 2021). Organisasjonen Voksne for Barn viser blant annet til forskning som forteller at én av tre ungdommer som står utenfor både skole og arbeidsliv, har vokst opp i en familie med vedvarende lavinntekt. De har også gjennomført en undersøkelse som forteller at unge som opplever utenforskap føler seg annerledes enn jevnaldrende. De mangler også ofte noen å prate med og en høy andel opplever ensomhet. Det er større sannsynlighet for at man innehar lavere livskvalitet, mangler fremtidsoptimisme, innehar psykiske helseutfordringer, samt er generelt i mindre grad fornøyd med sin egen tilværelse (Voksne for Barn 2021).

3.3 Stigma

Begrepet stigma oppsto i den greske antikken, og refererte til noe dårlig eller uvanlig om den moralske statusen til mennesker. Merker ble kuttet eller brent inn i kropp for å få fram at bæreren var en slave, en forbryter, en forræder osv. (Goffman 1990).

Erving Goffman (1922–1982), var en kanadisk samfunnsforsker som i sin bok *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity* (1963), utforsket møtet mellom «det normale» og «det stigmatiserte» (Vassenden & Lie 2013). Goffman blir ofte sett på som en representant for interaksjonistisk sosiologi (Aakvaag 2008), en sosiologisk tilnærming som forsøker å forklare atferd og utvikling som et direkte resultat av samspillet mellom årsaksforhold. Interaksjonistisk sosiologi handler om at samfunnet er oppbygget av en rekke interaksjoner på mikronivåer – samhandling mellom individer. Med sine teorier belyste Goffman det sosiale virkelighetsområdet som ligger mellom omfattende sosiale strukturer og sosiale situasjoner (Aakvaag 2008).

Stigma kan sees på som et samlebegrep for mennesker som er satt på utsiden av samfunnet av grunner som individet selv ikke kan gjøre noe med (Lundal & Tjora 2021). I boken argumenterte Goffman for at stigma har ulik grad av synlighet, dette ved bruk av «kjennetegn», altså egenskaper hos individet som er oppfattet som abnormale av samfunnet. Høyt synlig stigma, slik som eksempelvis vannskapelse og fysisk synlige sykdommer, forårsaker «kjennetegn» i sosiale forbindelser. Usynlig stigma, slik som ved en psykisk lidelse eller ved relativ fattigdom, er «kjennetegn» avhengig av rykter eller annen menneskelig kunnskap om personen. De som besitter et usynlig stigma kan forsøke å kontrollere andre menneskers kunnskap om det, noe Goffman kaller inntrykkskontroll (Goffman 1992).

Med dette som teoretisk grunnlag vil vi argumentere for at barnefattigdom som begrep i Norge kan være stigmatiserende ovenfor de barna det gjelder, noe som vi viser til gjennom hele oppgaven. Dermed bryter eksistensen av barnefattigdom med prinsippet om sjanselighet, som står sterkt i et egalitært og liberalistisk land som Norge (Fløtten 2013).

3.4 Barnefattigdom

Når man her snakker om barnefattigdom, kommer man ikke unna diskusjonen om hva fattigdom egentlig er. Hvilke livsvilkår eller levestandard som utgjør fattigdom, og hvordan fattigdom kan måles. En mye brukt indikator på fattigdom er lavinntekt, og her er det den totale inntekten i barnets familie som legges til grunn (Fløtten 2013).

Det er ulike måter å måle fattigdom på. Skal man se på inntektsfattigdom eller sosialt stigma relatert til å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt? Forskere, både nasjonalt og internasjonalt, har vært uenige. Den metoden som ble introdusert innledningsvis i forrige

avsnitt, der man tar utgangspunkt i EUs indikator på fattigdom – at man tjener mindre enn 60% av medianinntekten i det landet man bor i, har blitt kritisert. Denne kritikken har gått ut på at man ikke med sikkerhet kan anta at familier med en inntekt under EUs fattigdomsindikator ikke prioriterer sine barn økonomisk i større grad enn familier med høyere inntekt (Fløtten & Pedersen 2013). Kritikerne argumenterte for at barn av familier med lav inntekt kunne inneha en større materiell levestandard enn barn av familier med høy inntekt.

Selv med kritikk av metoden, så regnes som oftest barnefattigdom ut fra andelen barn som vokser opp i husholdninger med en samlet inntekt som er under EUs fattigdomsindikator. Ettersom lavinntekt blir målt som en andel av medianinntekten i Norge, vil andelen av barn i lavinntektsfamilier aldri kunne havne på null, dette fordi inntekt ikke er jevnt fordelt i samfunnet. Denne måten å måle fattigdom på, gir en oversikt over utviklingen over barnefamilier som har lav inntekt i forhold til folk flest i Norge (Bufdir 2022).

Det å vokse opp i en familie med lavinntekt, er ikke ensbetydende med at man vokser opp i fattigdom, da situasjonen avhenger av hvilke bo- og levetgifter man har, samt sin egen opplevelse av ens tilværelse (Claussen 2019). Målene på lavinntekt sier ikke noe om hvordan husholdningen fordeler inntekten, men mange av disse barna risikerer å vokse opp i fattigdom. Lavinntekt benyttes derfor som et mål på hvor mange fattige barn det finnes i Norge (Bufdir 2022). Det er omdiskutert om denne type måling gir kunnskap om den reelle fattigdommen hos en familie. Det er en innvending at fattigdomsgrensen er satt vilkårlig, det er også argumentert for at målet ikke forteller noe om hvilken levestandard denne inntektsgrensen knytter seg til. Hvilke forbruksgoder, og hvilken levestandard må en familie ha for å bli klassifisert som «ikke fattig»? (Fløtten & Pedersen 2013).

Hva som er akseptabel levestandard for barn i det samfunnet barnet vokser opp i er et annet mål på barnefattigdom. Her spørres det om hvilke levekårsgoder barn i Norge skal ha tilgang til? Hvilke levekårsgoder har fordeler overfor andre? Og hvor mye fravær av levekårsgoder skal et barn ha, for at barnet skal bli klassifisert som fattig? (Fløtten & Pedersen 2013).

Når vi i denne masteravhandlingen snakker om barnefattigdom, er det med utgangspunkt i hvor mange barn som lever i lavinntektsfamilier.

Selv om fattige barn har tilgang på levekårsgoder som anses som viktige for hele befolkningen, mangler de flere goder sammenliknet med barn i andre familier. Det er ikke nødvendigvis slik at familier definert som inntektsfattige, opplever seg selv som fattige da fattigdom er et normativt og relativt begrep (Bekken, Dahl & van Der Wel 2018)

3.5 Omfanget av barnefattigdom i Norge

Barnefattigdommen i Norge er økende, og mer enn 115 000 norske barn vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt. I 2013 levde 84 000 barn i lavinntektsfamilier, mens det i 2018 var 110 900. Dette om man går ut fra definisjonen der barnefattigdom måles ut fra andelen barn som vokser opp i husholdninger med en samlet inntekt som er lavere enn 60% av medianinntekten i Norge (Bufdir 2022).

Lavinntekt kan være forbigående, i form av at noen eksempelvis opplever en kort periode med arbeidsledighet eller permitteringer, der de har lavere inntekt enn normalt. Derfor ser man på den vedvarende lavinntekten, dette viser hvor mange barn i alderen 0-17 år som bor i husholdninger med lavinntekt over en treårsperiode. Dette målet benyttes for å se hvor mange barn som lever i risikogruppen for fattigdom, og målet brukes både nasjonalt og internasjonalt (Bufdir 2022).

Det er viktig at målingene viser til de barna som lever i vedvarende lavinntekt, da dette utelukker familier som mottar sosialhjelp i kortere perioder, eller i en overgangsfase. Vedvarende fattigdom kan føre til alvorlige konsekvenser for de barna det gjelder, noe som kan sees på som et brudd på Barnekonvensjonen (Bufdir 2022).

I 2017 var andelen barn i lavinntektsfamilier i Norge 10,7%, andelen økte til 11,3% i 2018. En gjennomsnittlig familie på to voksne og to barn som hadde under 600 000 kr i inntekt per år 2016-2018 ble regnet for å ha en vedvarende lavinntekt. Disse husholdningene har relativt lite penger, sammenlignet med det som ellers er vanlig, og barna kan oppleve at de ikke har de samme godene eller tilgang til de samme samfunnsressursene som andre barn har (Epland & Normann 2020). I inntektstberegningen er det kun de faktiske inntektene som blir beregnet, og ikke verdien av offentlige tjenester, som gratis barnehage, helsetjenester eller fritidsaktiviteter.

3.6 Hvilke barn rammes av fattigdom i Norge

Fra 2001 til i 2018 økte andelen barn i Norge i vedvarende lavinntektsfamilier fra 3,3% til 11,3% (Bufdir 2022). I følge Epland og Kirkeberg i Fløttens «Barnefattigdom» (2013), kan

forklaringen finnes i økt innvandring i nettopp denne perioden. Ifølge samme kilde målte man hvor mange barn som levde i vedvarende lavinntektsfamilier i perioden 2004-2007, og man fant ut at omtrentlig halvparten av disse barna kom fra innvandrerfamilier. Disse familiene hadde innvandret fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa. Innenfor denne gruppen fant man ut at hele 27% kunne karakteriseres som vedvarende lavinntektsfamilier. Innenfor barn av norske foreldre var denne andelen kun på 2,5%. Dette viste at om man var barn av innvandrerforeldre hadde man en økt sannsynlighet på 10% for å leve i fattigdom kontra en norsk familie (Epland & Kirkeberg 2013). Barnefattigdom rammer i stor grad barn med innvandrerbakgrunn, og over halvparten av barn i familier med lavinntekt i Norge er første eller andre generasjons innvandrere. Disse familiene har ofte svak yrkestilknytning og er familier med mange barn (Bufdir 2022).

Videre fant Epland og Kirkeberg ut at det var store forskjeller utfra hvilke land disse familiene hadde innvandret fra. Av barn av foreldre fra Somalia opplevde omtrent halvparten av barna å leve i familier med vedvarende lavinntekt. Også barn med foreldre fra Irak skilte seg negativt ut, da også nesten halvparten av disse barna levde under fattigdomsgrensen. Den siste gruppen barn av innvandrerforeldre som kom dårlig ut i undersøkelsen var barn av afghanere. Fellesnevneren for innvandrere fra disse tre landene er at samtlige har flyktet fra land i krig, og ankommet Norge tomhendte. Et annet fellestrekk som undersøkelsen fant var at innvandrere fra disse landene også var overrepresentert når det kom til å være mottakere av sosialhjelp. Det siste fellestrekket for disse innvandrerne var at de ofte var barnerike familier, noe som bidro til økt press på en allerede trang økonomi (Epland & Kirkeberg 2013).

Disse tallene forteller oss dermed at en relativ stor andel av problematikken innenfor barnefattigdom i Norge, finner man blant innvandrere. SSB kunne i 2020 informere om at 29,8 % av alle barn med minoritetsbakgrunn levde i familier med vedvarende lavinntekt i tidsrommet 2016-2018 (Epland & Normann 2020).

En annen gruppe som er overrepresentert av barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt er barn av aleneforsørgere. Av barn i lavinntektsfamilier har 4 av 10 barn en eneforsørger, og barn som opplever et samlivsbrudd mellom foreldrene har fire ganger så stor sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen, sammenlignet med de som ikke har det (Bufdir 2022). Disse barna kan i enkelte tilfeller være en utsatt gruppe både når

det kommer til økonomi, men også i sosiale sammenhenger. Individuer som bor alene har større sannsynlighet for å oppleve depresjon, samt inneha en generelt dårligere psykisk helse enn gifte og samboere. Aleneboende har høyere dødelighet enn personer som bor sammen med andre. Hvis de som bor alene i tillegg har lav utdanning og lav inntekt, øker dødeligheten ytterligere. Lav inntekt og dårlig psykisk helse som en kombinasjon er dermed et problem en del barn av aleneforsørgere med vedvarende lavinntekt kan oppleve (Regjeringen 2006). Aleneforsørgere har i snitt lavere inntekt enn familier med to foresatte. Hvis de i tillegg lever med vedvarende lavinntekt, blir de økonomiske problemene gjerne enda større.

Av barn som lever i vedvarende lavinntekt, bor 6 av 10 barn i en husholdning som har lav eller ingen yrkestilknytning. Noe som fører til at familien har lav inntekt eller at inntekten ofte mottas gjennom offentlige overføringer. Ca. 6 av 10 barn bor i husholdninger der over halvparten av samlet inntekt mottas gjennom offentlige overføringer. En ser også at lav utdanning har en sammenheng med risiko for vedvarende lavinntekt, og 6 av 10 barn i lavinntektsfamilier har hovedinntektstaker med lav utdanning (Bufdir 2022).

Forskning viser oss dermed at grupper slik som barnerike familier, barn med innvandrerbakgrunn, barn i familier der foreldre/foresatte har lav eller ingen yrkestilknytning og barn i familier med aleneforsørgere er mer risikoutsatt for barnefattigdom enn andre familier (Bufdir 2022).

3.7 Mulige virkninger av å leve i fattigdom?

Barnefattigdom kan ha konsekvenser for barnas livssjanser, da det blant annet gir færre materielle goder enn hva resten av populasjonen har (Fløtten & Pedersen 2013).

Det at man opplever utenforskap kan være en konsekvens av fattigdom, og stadig flere barn og unge føler seg utenfor som følge av dårlig økonomi. De deltar i mindre grad enn andre barn i organiserte aktiviteter, noe som gjør at de går glipp av en viktig arena for å treffe andre, samt muligheten for å utvikle ferdigheter. Trivsel på skolen påvirkes også av barnas sosiale forskjeller, og blant de som ikke har det så bra på skolen er andelen med lav sosioøkonomisk status omtrent dobbelt så stor sammenlignet med de med høy sosioøkonomisk status (Bufdir 2018a).

Barnefamilier med lavinntekt bor ofte trangere og dårligere, og sjeldent i selveide boliger, de må ofte flytte vekk fra sitt nærmiljø. Familier som bor i kommunale utleieboliger har ofte dårlige bostandard, og noen har bomiljøer som kan oppleves som direkte utrygge for barn (Bufdir 2022).

Det er gjennom forskning funnet en sammenheng mellom dårlig familieøkonomi og psykiske helseproblemer hos barn, der foresattes utdanningsnivå og derav familiens inntekt påvirker følelsesmessige problemer, adferd, hyperaktivitet og problemer med samhandling med andre jevnaldrende. Barna som vokser opp i fattigdom har også økt sannsynlighet for å få lavinntekt når de selv blir voksne (Bufdir 2022).

Om man benytter Goffmans teori om stigma (1963) kan man se at mennesker forholder seg til mennesker i samme grupperinger som seg selv, dette kan igjen sees i sammenheng med fattigdom og at fattige omgås fattige. Dette gjør man for å minske opplevelsen av at man er stigmatisert i samfunnet (Goffman 1963 i Carnevale 2007). Fattige mangler ofte sosial kontakt med mennesker som kunne vært bidragsgivere for å forbedre den materielle situasjonen eller den sosiale statusen i samfunnet.

Goffman fremmer også inntrykkskontroll, der mennesker som eksempelvis lever i fattigdom kan velge å påvirke synligheten av stigma. Dette kan gjøres ved at man velger å holde tilbake informasjon om dette stigmaet, og man passerer som «normal» i samfunnet». Dette kan føre til både opplevd og fysisk isolasjon, som igjen kan medføre selvhat og depresjon (Goffman 1963 i Carnevale 2007). I Norge har man rett til bolig, dette gir mulighet for å skjule sitt opplevde stigma med fattigdom ved at man ikke forteller at man bor i kommunal bolig, eller ved at man unngår å ha hjemmebesøk (Vassenden & Lie 2013).

Hvilke tiltak som prioriteres og iverksettes avhenger av ens oppfatning av fattigdom. Målet vil være å heve inntekten til familien dersom fattigdommen forstås som inntektsstyrt. Om man retter seg mot det psykososiale, vil målet være å jobbe med de negative følgene knyttet til barnefattigdom. Det må tilrettelegges med tiltak som forebygger, reduserer og kompenserer for fattigdom, her ser man at samspillet mellom bruker, tjenesteyter og organisering er viktig for å oppnå vellykkede tiltak (Bekken, Dahl & van der Wel 2018).

3.8 Geografiske variasjoner – barnefattigdom

FAFO (Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon) publiserte i 2020 notatet «Faf-notat:2020:05», med tittelen «Barn som lever i fattigdom – geografisk variasjon og grad av risiko». Notatet viste at i 2015 så levde det i gjennomsnitt i en norsk kommune 230 barn i vedvarende lavinntektsfamilier. Dette til tross for at halvparten av kommunene rapporterte at de hadde i gjennomsnitt 78 barn som levde innenfor slike familier. De kommunene som befant seg midt imellom, relatert til forekomsten av barn i lavinntektsfamilier, hadde mellom 37 og 185 barn i lavinntektsfamilier (Østhus & Nielsen 2020).

FAFO-notatet forteller dermed at disse resultatene er en indikator på at det er en skjevfordeling av forekomsten av barnefattigdom i norske kommuner og at det også dermed er geografiske forskjeller å spore nasjonalt. Noe av forklaringen bak dette resultatet kan sees hos de store kommunene, som i f.eks. Oslo. I hovedstaden bodde det i 2015 17 000 barn i lavinntektsfamilier (Østhus & Nielsen 2020). Notatet viste også at de største sammenkomstene av barn som bor i familier som lever med vedvarende lavinntekt, er å finne på Østlandet og eller i de større bykommunene rundt om i landet. Verst ut kommer Østlandsbyene Drammen (15,5%), Sarpsborg (14,8%), Oslo (14,3%) og Moss (14,1%). I Trondheim kommune ble det rapportert at 5,9% av alle barn i kommunen i 2015 levde innenfor lavinntektsfamilier, en økning fra 4,8% fra 2005 (Østhus & Nielsen 2020).

3.9 FNs bærekraftsmål

De forente nasjoner, forkortet FN, vedtok under konferansen «Earth Summit» i Rio de Janeiro i juni 1992 agenda 21. Dette var en handlingsplan for å øke innsatsen for miljø- og utviklingsspørsmål – med andre ord en plan for hvordan verdens land kunne samarbeide for en bedre verden relatert til både menneskelige og miljømessige forhold. Agenda 21 var en plan som inneholdt mer enn 100 satsningsområder fordelt på fire hovedområder. Det første målet omhandlet bekjempelse av fattigdom og andre sosiale og økonomiske spørsmål (Johannessen & Eggen 2020). Dette ble i 2000, under «Millenium Summit» i FNs hovedkvarter i New York City, videreutviklet til det som er kjent som tusenårsmålene (Millenium Development Goals). Tusenårsmålene skulle være verdens oppskrift på hvordan man skulle bekjempe fattigdom innen 2015, og ble vedtatt enstemmig av alle av FNs medlemsland (FN u.å.). I 2015 kom arvtakeren til tusenårsmålene, kalt FNs bærekraftsmål. Bærekraftsmålene ble offisielt vedtatt under FNs hovedforsamling i New York City i 2015.

FNs bærekraftsmål har som mål «å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030» (FN u.å.). Bærekraftsmålene består av 17 ulike mål, men i denne masteravhandlingen blir fokuset rettet mot de målene som omhandler fattigdomsproblematikk, herunder punkt 1: utrydde fattigdom, punkt 2: utrydde sult og punkt 3: god helse og livskvalitet.

3.9.1 Punkt 1: Utrydde fattigdom

Punkt 1 i bærekraftsmålene har som mål å utrydde ekstrem fattigdom i hele verden, samt halvere andelen som lever i relativ fattigdom. FN poengterer at for første gang siden 1998, har andelen fattige i verden økt under koronapandemien. Dette gjelder også for Norge. Samtidig skal det poengteres at FN fremhever at andelen som lever i ekstrem fattigdom er mindre i verden i dag enn det den var på 90-tallet (FN 2022a). Det er derimot viktig å poengtere at den absolutte fattigdommen har økt under korona-pandemien (FN 2022b). Punkt 1 inneholder også flere delmål:

Disse delmålene omhandler blant annet å utrydde all form for ekstrem fattigdom innen 2030, halvere andelen av befolkningen, i alle aldre, som lever i fattigdom i henhold til nasjonale definisjoner. Videre forteller delmålene at det skal innføres nasjonalt tilpassede sosiale velferdsordninger og tiltak for alle. Det skal også sikres at alle menn og kvinner, innen 2030, og da særlig fattige og sårbare, har like rettigheter til økonomiske ressurser og tilgang til grunnleggende tjenester. Samtidig skal det å eie og kontrollere jord og andre former for eiendom være en grunnleggende rettighet. Naturressurser, eventuell ny teknologi og finansielle tjenester skal også sikres som rettigheter for alle. Delmålene skal også sikre at det innen 2030 skal ha blitt bygd opp nok motstandskraft for fattige og personer i utsatte situasjoner. Dette for at de skal være mindre utsatte og sårbare for klimarelaterte ekstremhendelser, økonomiske, sosiale og miljømessige påkjenninger og katastrofer. Det skal også opprettes politiske rammeverk på nasjonale, regionale og internasjonale nivåer, som er basert på utviklingsstrategier som skal gagne fattige og ivareta kjønnsperspektivet. Dette for å øke investeringer i tiltak som rettes mot fattigdomsbekjempelse (FN 2022a).

3.9.2 Punkt 2: Utrydde sult

Det neste punktet i FNs bærekraftsmål handler om å utrydde sult, sikre mattilgang og bedre ernæring for alle, samt det å fremme et bærekraftig landbruk. FN ønsker med dette målet at alle mennesker skal ha rett til tilgang til næringsrik og bærekraftig mat. Ifølge dette punktet

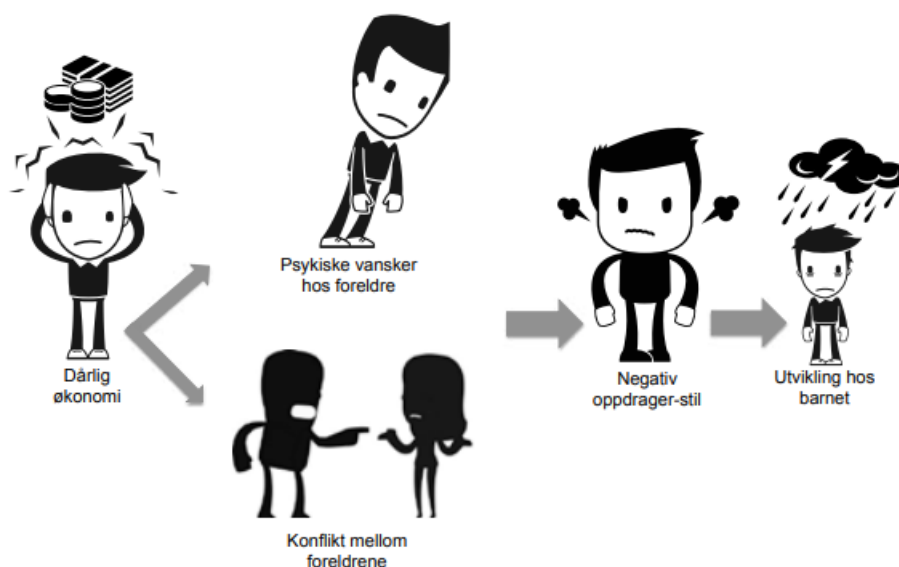
skal det være en menneskerett å få i seg nok mat. Videre argumenteres det for at verdens ressurser må fordeles bedre, og at man må kaste mindre mat i fremtiden. FN fordrer for en mer bærekraftig og lokal matproduksjon. Som i det første punktet inneholder også punkt 2 i FNs bærekraftsmål flere delmål. Blant disse kan punkt 2.1 nevnes. Innunder dette punktet fremheves det at man ønsker å utrydde all sult innen 2030, samt sikre at alle, og da særs utsatte grupper som de som lever med fattigdom, har tilgang til sunn mat hele året rundt (FN 2022a).

3.9.3 Punkt 3: God helse og livskvalitet

Det siste punktet i FNs bærekraftsmål som er relevant i forhold til denne masteravhandlingen er punktet som omhandler god helse og livskvalitet. Med dette punktet så ønsker FN å bedre den generelle helsen og livskvaliteten til alle mennesker. Det argumenteres for at dette er en grunnleggende forutsetning for at mennesker skal ha mulighet til å nå sitt fulle potensiale, samt å kunne bidra til samfunnsutvikling. Det understrekes at helsen vår påvirkes av miljø, økonomi og sosiale forhold. I delmål 3.5 er målet å styrke forebyggingsarbeidet rettet mot rusmisbruk, som eksempelvis alkohol- og narkotikamisbruk (FN 2022a).

3.10 Familieprosessmodellen

Familieprosessmodellen er en forklaringsmodell for hvordan lavinntekt henger sammen med uheldige konsekvenser for en familie.

Figur 2: Familieprosessmodellen. Kilde: Helsedirektoratet (2015).

Grunnlaget for forskningen rundt familieprosessmodellen er studier som ble gjennomført i USA etter den økonomiske krisen i landet i store deler av landbruksområdene på 1980-tallet. I disse studiene ble det undersøkt om hvordan økonomiske utfordringer påvirket et parforhold og klimaet innad i en familie. Senere ble forklaringsmodellen benyttet for å vise effektene på den psykiske helsen til barn av slike familier (Bøe 2015).

Selve modellen viser sammenhenger som alle har utgangspunkt i familiens økonomiske problemer, og at disse kan oppleves både som stressende og belastende. I henhold til modellen, så utvikler foreldre i en familie med utfordrende økonomi, mer atferds- og emosjonelle problemer som igjen er en påvirkende variabel når det kommer til hvordan de oppdrar sine barn. Strengere foreldre som er mindre involvert og lite konsekvente i samspillet med barna, bidrar til å gi mer internaliserende og eksternaliserende atferd hos sine barn. Det fremheves i helsedirektoratets «Sosioøkonomiske status og barn og unges psykologiske utvikling» (2015) at stegene man ser i modellen er validert i forskning. Det fortelles at det er veldokumenterte sammenhenger mellom dårlig familieøkonomi og psykiske vansker hos voksne, noe som bidrar til økt konfliktnivå og samlivsproblemer. Dette har en negativ innvirkning til disse foreldrenes evner som oppdrager. Når oppdragerpraksisen får en negativ påvirkning, så går dette igjen utover barn og unges psykiske helse. Modellen viser oss den kausale sammenhengen mellom de ulike stegene (Bøe 2015).

3.11 Stedsteori og Identitet

Stedsbegrepet står fortsatt sentralt i samfunnsgeografien. Blant mange stedsteoretikere, er spesielt de grunnleggende arbeidene til Tuan (1974) og Relph (1976) viktig. Mens Tuan lanserte begrepet «sense of place» i 1974, med vekt på subjektive, sansebaserte stedsopplevelser (Tuan 1974), kopler Relph (1976) sted tettere sammen med mennesker hverdagsliv og praktiske orientering. For Relph (1976) er sted et forankringspunkt for hvordan mennesket oppfatter seg selv og sin plass i verden. Dette er stedet for de dype erfaringene og opplevelsene man gjør seg f.eks. i barndommen. Et sentralt begrep hos Relph (1976) er stedsidentitet, som nettopp betyr hvordan mennesker subjektiv opplever og identifiserer seg med sine steder (Relph 1976). (Dette i motsetning til stedets identitet, som mer handler om et steds ytre omdømme). Stedsopplevelsen, slik en forstås hos Tuan (1974) og Relph (1976), påvirker igjen trolig identiteten til barn og unge.

I boken «*Planlegging for helse og trivsel*» (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018), trekkes det frem at forskning viser at identiteten til ungdom bidrar til hvilke valg de tar senere i livet relatert til utdanning, sosiale relasjoner og helse. Videre i boken tas det til ordet for at steders identitet, det man omgir seg med i sin hverdag, er en sterk bidragsyter i utviklingen til egen identitet. Barn og ungdoms identitet skapes gjennom sosiale og fysiske omgivelser de omgås i det daglige (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018).

Larsen, Ridderström og Nylenna (2018) viser til Dana Prince som argumenterer for at «*ein ungdoms framtidige identitet («kven vil eg vere?») er uløyselig knytt til ein stad («kvar vil eg vere?»)*» (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018:161). Altså argumenterer Prince for at barn og unges identitet er knyttet opp mot sted. Prince forteller også om at sted er en viktig faktor når det kommer til barn og ungdoms tanker som seg selv, både hvor de er i dag, men også hvor de skal være i fremtiden. Videre viser hun til Dixon og Durrheim (2004) som identifiserer ulike faktorer for stedsidentitet:

1. *Følelsen av tilhørighet og å kjenne seg igjen i et sted gjennom gjentakende aktiviteter i det fysiske miljøet*
2. *En emosjonell evaluering av omgivelsene som bidrar til tilhørighet til stedet*
3. *Den symbolske meningen omgivelsene får i forhold til en selv – hva omgivelsene betyr for jeget og dets identitet*
4. *Rollen omgivelsene spiller i å gjøre dets innbyggere i stand til å gjennomføre identitetsrelevante prosjekter.*

Prince tar også til ordet for at steder er en integrert del av forestillingen om ens egen fremtid (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018).

Twigger-Ross og Uzzell identifiserte i sin artikkel «*Place and Identity Process*» (1996), fire viktige funksjoner som sted har å si for egen identitet:

1. Distinctiveness
2. Continuity
3. Self-esteem
4. Self-efficacy

(Twigger-Ross & Uzzell 1996:206-209).

Med *distinctiveness* menes det at stedsidentitet kan benyttes for å skille seg selv fra personer som kommer fra et annet sted. *Continuity* benyttes for å sammenkoble ens nåværende oppfattelse av seg selv, med tidligere identiteter fra stedet man selv kommer fra. *Self-esteem* er et positivt syn på seg selv relatert til stedet man kommer fra. Det siste kriteriet Twigger-Ross og Uzzell benytter seg av er *self-efficacy* – troen på sine egne evner for å håndtere situasjoner og eventuelle krav et sted krever av deg (Twigger-Ross & Uzzell 1996).

Den franske sosiologen og filosofen Henri Lefebvre lanserte i 1974 en teori på hvordan menneskers syn på et sted kan deles inn i tre perspektiver. Disse perspektivene viser ifølge Lefebvre hvordan steder er sosiale konstruksjoner og skapes og vedlikeholdes av mennesker:

1. Romlig hverdagspraksis
2. Representasjon av rom: Institusjonsrommet, det som er konstruert av politikere, planleggere osv.
3. Opplevelse av steder: Innbyggere former stedet selv

(Cresswell 2013).

Den humanistiske stedsteorien blir ofte kritisert for å være subjektivistisk og ikke ta tilstrekkelig høyde for strukturelle forhold og maktforhold (Cresswell 2013). For Lefebvre (Rönnlund & Tollefsen 2016) så er et sentralt spørsmål: Hvilke krefter produserer rom? I følge Lefebvre vil det alltid være en dialektisk spenning mellom det hverdagslige rommet, det institusjonelle rommet og det opplevde rommet.

Romlig praksis, i henhold til Lefebvre, er det rommet man erfarer og opplever i det daglige, herunder gater, bygninger, eller de sosiale aktivitetene man kan se i en by. Videre argumenterer Lefebvre for at dette rommet kan sees på som «rutinenes landskap» - det rommet man ser og deltar i hver eneste dag (Cresswell 2013).

Representasjon av sted sees på de stedene som er konstruert av politikere, planleggere og investorer. Dette er ifølge Lefebvre det rommet for makt og også det dominerende rommet i ethvert samfunn (Cresswell 2013).

Opplevelse av sted er ifølge den franske sosiologen det som innbyggere former selv. Her har alle innbyggere mulighet til å være med på å videreutvikle stedet, eller holde igjen for at

stedet skal være slik det alltid har vært. Medvirkning er derfor et nøkkelord innenfor Lefebvres opplevelse av sted (Cresswell 2013).

Hvis man ser på Lefebvres representasjon av sted og opplevelse av sted, så kan disse sees på som «top-down» og «bottom-up». Altså ved representasjon av sted er det planleggere som legger planer for hva som er best for de som bor på et bestemt sted, mens det i opplevelse av sted er befolkningen selv som former stedet (Cresswell 2013).

Boken «*Planlegging for helse og trivsel*» benytter seg av Prince, Twigger-Ross og Uzzel, samt Lefebvre, for å underbygge at sted har betydning for utvikling av identitet, og da særs for unge borgere. Forfatterne linker sammen forestillinger om ens fremtidige jeg, samt sosiale verdier, forventninger og normer som variabler som til sammen skaper ens fremtidige identitet (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018). Benytter man seg av Lefebvres romlige praksis, så er det innenfor dette rommet barn og unge har mulighet til å se sosiale og fysiske kontekster som skoler, sosiale møteplasser, familier osv, på sitt hjemsted, som kan vise dem hvordan deres fremtidige identitet kan se ut.

4.0 Norsk innsats mot barnefattigdom

I dette kapittelet presenteres den norske innsatsen mot barnefattigdom, herunder rapporter fra NAV, barns rettigheter i Norge, samt Solberg-regjeringens «Like muligheter i oppveksten». I tillegg til teoridelen, mener vi denne delen er viktig å ha med som grunnlag for diskusjonsdelen senere.

4.1 Lavinntekt og levekår i Norge - tilstand og utviklingstrekk

Arbeids- og velferdsdirektoratet er fagdirektorat for de sosiale tjenestene i NAV-kontorene. Direktoratet følger med på og vurderer forhold som påvirker levekår for utsatte grupper og utviklingen i de sosiale tjenestene. Annethvert år utarbeider direktoratet rapport om utviklingen i lavinntekt, sosiale tjenester og levekårsområder i Norge (Lima, Dahl, Furuberg & Munch-Ellingsen 2020).

Høy sysselsetting er et bidrag til å sikre velferdsstaten, det er med på å utjevne de økonomiske og de sosiale forskjellene, samt at det bidrar til å sikre folks levekår. Av ulike årsaker er det ikke alle som kan jobbe, og for disse er det viktig å ha en forsvarlig inntektssikring. Her har NAV en sentral rolle i form av å hjelpe folk til å skaffe og beholde arbeid, eller gjennom forvaltning av folketrygden og lov om sosiale tjenester. Loven skal sørge for at alle har midler til et forsvarlig livsopphold (Lima et.al 2020).

Når vi ser på befolkningens medianinntekt (EU-60) har det fra 2005-2018 vært en økning i andelen med årlig lavinntekt i Norge. Det har siden 2012 vært en økning i andelen med vedvarende lavinntekt, og da særlig blant barnefamilier. I første del av denne perioden var det en betydelig økning av realinntekten til alle inntektsgrupper, også i husholdninger med lavinntekt, og de kan dermed sies å ha fått en bedre kjøpekraft frem til 2013. De siste 5-6 årene av perioden har realinntekten til lavinntektsgruppen hovedsakelig vært stabil. Det har vært en nedgang i andelen som mottar økonomisk sosialhjelp fra 2005-2018, og andelen som mottar helse relaterte ytelser har samlet sett gått ned i perioden. Andelen sosialhjelpsmottakere har økt noe fra 2012-2018, noe som er knyttet til økt innvandring, og i samme periode var det en nedgang i antall norskfødte som mottok sosialhjelp. I 2019 var det en generell nedgang i andelen som mottok økonomisk sosialhjelp. Samlet sett ser man at det ikke er noe som indikerer at vedvarende lavinntekt er knyttet til en økning i andelen som mottar ytelser fra folketrygden eller til en økning i andelen sosialhjelpsmottakere (Lima et.al 2020).

En viktig årsak til at det er en økning i antall barn som tilhører familier med lavinntekt, er at Norge har hatt en periode der mange nye flyktninger har ankommet landet. Det er ofte lav sysselsetting i disse familiene, i alle fall på kort sikt, og dermed en betydelig andel som mottar økonomisk sosialhjelp. De siste årene har innvandrere vært i flertall blant sosialhjelpsmottakerne. Flyktninger som nylig har avsluttet introduksjonsprogrammet vil ha behov for arbeidsrettede og sosiale tjenester. Her er NAV sin oppgave å bistå disse med å få jobb, og samtidig sikre at de har et forsvarlig livsopphold (Lima et.al 2020).

En ser at flyktninger og arbeidsinnvandrere som kom til Norge på 70- og 80-tallet hadde en betydelig lavere sysselsetting og lavere inntekt enn norskfødte. Forskning viser at etterkommerne til disse innvandrergруппene har lyktes i utdanningssystemet og er godt integrert i arbeidsmarkedet (Lima et.al 2020).

En særlig prioritert gruppe i NAV er unge, da det å være langvarig utenfor utdanning og arbeidsliv i ung alder kan ha negative konsekvenser for hele livsløpet. Fra 2015 til 2019 har det vært en liten nedgang i andelen unge som verken er under utdanning eller i arbeid. Blant unge som verken er i arbeid eller utdanning er mange registrert med nedsatt arbeidsevne i NAV, og her finner vi mange unge med lavinntekt. NAV samarbeider med utdanningsinstitusjoner, helsevesen og arbeidsgivere for å bidra til en økt overgang til arbeid for denne gruppen (Lima et.al 2020).

For å sikre gode levekår for alle er høy sysselsetting viktig. Koronapandemien har ført til stor økning av andelen langtidsledige, noe som innebærer en risiko for varig frafall fra arbeidslivet og økonomiske problemer. Innvandrere er den arbeidsgruppen som har blitt hardest rammet av restriksjonene under koronapandemien. I perioden mellom november 2019 og november 2020, falt andelen sysselsatte innvandrere med 1,9 prosent, dette mot 0,7 prosent av resten av befolkningen (Integrerings- og mangfolds direktoratet 2021a). Innvandrere er overrepresentert innenfor de næringene som ble hardest rammet av restriksjonene i 2020. Dette er spesielt synlig innenfor service- og transportnæringene, der 23 prosent av innvandrere var sysselsatt, mot 7 prosent av befolkningen ellers i 2019 (IMDi 2021a)

4.1.1 Utvikling i lavinntekt

I rapporten Levekår og lavinntekt i Norge fra 2020 beskrives utviklingen i lavinntekt i landet de siste årene. De som lever med lavinntekt, har betydelig lavere inntekt enn den typiske

husholdningen i befolkningen. EU-60 målet tar utgangspunkt i medianinntekten til alle husholdninger i befolkningen. Den er definert som det å ha 60 prosent av medianinntekten etter skatt. Den er også justert for husholdningsstørrelsen. SSB måler også lavinntekt over tre år, som viser om det er en vedvarende lavinntekt (Lima 2020).

I Norge finnes det ikke et offisielt fastsatt fattigdomsmål, og heller ikke en offisiell definisjon av hva fattigdom er. Det er som vist til i kap. 3.1 vanlig å skille mellom absolutt og relativ fattigdom. I en rapport utgitt av Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), blir relativ fattigdom definert som å mangle ressurser for å kunne fungere sosialt, samt delta i aktiviteter og opprettholde den levestandarden som er vanlig innenfor det samfunnet man lever i. Dette utfra den forståelsen som bygger på de sosiale normene i det norske samfunnet for hva som er akseptable og hva som ikke er akseptable levekår (Bufdir 2018b). Det ble i oktober 2020 lansert en ny strategi fra den daværende regjeringen, rettet mot barn som vokser opp i familier med lavinntekt (Barne- og familiedepartementet 2020 i Lima 2020). Denne strategien presenteres i kap. 4.3, og heter «Like muligheter i oppveksten» - Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023).

4.1.2 Sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp er det området som oftest assosieres med dårlige levekår, og omtales ofte som «*samfunnets siste sikkerhetsnett*» (Lima 2020:22). I sosialtjenesteloven §18 står det at den som ikke kan sørge for eget livsopphold har krav på økonomisk stønad. Stønadene skal bidra til at man kan være selvhjulpen (Lovdata 2009). Dette skal sørge for forsvarlig livsopphold, og skal dekke noe mer enn de grunnleggende behovene som mat og et sted å bo. Det skal gjøre det mulig å opprettholde en levestandard på et rimelig og nøkternt nivå, noe som kan være relativt og dermed kan diskuteres i og med at det skal være tilpasset den generelle velferdsutviklingen i samfunnet (Lima 2020).

Når det kommer til økonomisk sosialhjelp er det utarbeidet veiledende statlige satser, som blir justert hvert år ut fra anslaget for vekst i konsumprisindeksen i nasjonalbudsjettet. De veiledende satsene omfatter utgifter til grunnleggende behov, slik som klær, mat, husholdningsartikler, kommunikasjon og hygiene med mer. Det tar også hensyn til fritid og sosiale behov. Utgifter til bolig, strøm og oppvarming, bolig- og innboforsikring og innbo og utstyr inngår i livsoppholdet, men dette er ikke inkludert i de veiledende satsene, da dette er utgifter som varierer mye (Regjeringen 2021). Satsene er kun veiledende, og NAV-kontoret

skal fastsette nivået på stønaden gjennom en individuell vurdering av hvilke utgifter som er nødvendige for å sikre mottakeren et forsvarlig livsopphold. NAV-kontorene har både en rett og en plikt til å utøve skjønn ved utmåling av stønad. Økonomisk sosialhjelp er en midlertidig ytelse, og målet er å gjøre mottakeren selvhjulpen på sikt (Lima 2020).

Borgeraas definisjon av fattigdom er: *«I stedet for å ta som gitt at fattigdom er et bestemt punkt på inntektsfordelingen, kan vi tenkes oss at fattigdom beskriver en situasjon der en ikke har tilstrekkelig med penger til å dekke grunnleggende forbruksbehov»*. (Borgeraas 2017:9). Med utgangspunkt i definisjonen til Borgeraas, har SIFO laget et minimumsbudsjett som viser hvilken inntekt som må til for å sikre grunnleggende forbruksbehov i Norge, utfra norsk prisnivå. Dette er beregnet utfra hva et utvalg av befolkningen regner som nødvendige goder. Borgeraas har kommet fram til at det kreves enn høyere inntekt enn de veiledende sosialhjelpssatsene, men som er lavere enn inntektsgrensen til EU-60 målet i et slik forbruksbasert mål på fattigdom. Et av tiltakene i regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier er å vurdere å videreutvikle et forbruksbasert fattigdomsmål (Lima 2020).

EU-60 målet er kritisert for å være satt vilkårlig, og det er vanskelig å finne en begrunnelse for hvorfor Eurostat ikke har valgt 50 eller 40 prosent av medianinntekten (Omholt 2019). I 2018 var EU-60 inntektsgrensen for en husholdning på en person i Norge på 228 400 kr etter skatt, mens for en familie på to voksne og to barn var inntektsgrensen på 479 700kr etter skatt (Lima 2020).

Om man benytter seg av Borgeraas definisjon for lavinntekt, er det anslått at det er 25 000 barnefamilier som har forhøyet risiko for fattigdom i Norge. Benytter man seg derimot av EU-60-definisjonen, er det 66 000 barnefamilier med forhøyet risiko for fattigdom i 2017 (Borgeraas 2017). En ser altså at hvilken definisjon og mål man benytter har mye å si for hvordan man beskriver omfanget av fattigdom i Norge. Hvordan dette oppleves av de som lever under disse grensene har også en betydning.

Heggeman (2018) tar til orde for at husholdninger med en inntekt under 60 prosent av medianinntekten definitivt har lavere inntekt enn husholdninger flest. Han er derimot usikker om dette også innebærer levekårsproblemer som kan betegnes som fattigdom (Heggeman 2018). Dette viser at EU-60 har svakheter med å beskrive risikoen for utvikling av

fattigdom, eller levekårsproblemer, noe som er særlig synlig i nedgangs- og oppgangskonjunkturer. Lima (2020) argumenterer for at dette målet derfor bør suppleres, og at utviklingen i realinntekt blant grupper som lever med lavinntekt er et viktig alternativt mål som SSB utarbeider statistikk om. Levekårsundersøkelsen EU-SILC, som gjennomføres årlig av SSB, samt SIFOs surveyundersøkelser om økonomisk trygghet, er andre viktig undersøkelser. Man har også andre viktige indikatorer på levekårsutfordringer i befolkningen, og disse er blant annet andelen mottakere av økonomisk sosialhjelp. Lima poengterer viktigheten av å se på flere ulike mål, da man slik kan danne et mer helhetlig bilde av utviklingen (Lima 2020).

Det opereres med to ulike lavinntektsmål i SSB, 50 og 60 prosent av medianinntekten, der disse er justert for forbruksenheter i husholdningen for å definere lavinntekt. En husholdning på to personer vil ikke ha dobbelt så høye kostnader som en husholdning med en person. Her er det husholdningen og ikke enkeltpersoner som er utgangspunktet for lavinntektsstatistikken, og en person som er registrert med 0 i personinntekt vil ikke være i lavinntektsgruppen dersom ektefelle eller samboer har høy inntekt. Det er langt flere personer med lavinntekt enn husholdninger med lavinntekt (Lima 2020). En kan altså se at EU-60 i større grad er et mål på inntektsfordeling, snarere enn et mål på fattigdom.

NAV benytter årlig lavinntekt framfor vedvarende lavinntekt for å belyse utviklingen av lavinntekt for NAV-brukere etter støtteordninger, dette da mange stønader er kortvarige. De ulike lavinntektsmålene gir ulikt antall med lavinntekt i Norge, og dersom man benytter EU-60 var 11,2 prosent av befolkningen i lavinntektsgruppen i 2018, mens bare 5,6 prosent av befolkningen var i lavinntektsgruppen samme år om vi benytter oss av EU-50. Noe som viser at mange som ligger under EU-60 grensen, ligger rett under denne grensen (Lima 2020). For husholdninger som opplever store fall i inntekten kan årlig lavinntekt medføre levekårsproblemer, og lavinntekt over lengre tid øker risikoen for levekårsfattigdom (Lima 2020). Andelen med vedvarende lavinntekt har økt hvert år siden 2012, og i 2018 hadde 9,8 prosent av befolkningen, omtrent 484 000 personer vedvarende lavinntekt etter EU-60. En økning på 0,2 prosentpoeng fra 2017, og 1,9 prosentpoeng fra 2012 (Lima 2020).

For å kunne si noe om utviklingen i risikoen for levekårsfattigdom kan man benytte et inntektsbasert mål der man beregner EU-60 grensen for et bestemt år, og påfølgende år justerer grensen ut fra prisveksten. Slik får man fram om gruppene med lav inntekt har hatt

en nedgang eller økning i realinntekten over tid. Realinntekt er verdien av husholdningens inntekt, korrigert for prisutviklingen, denne viser mengde varer og tjenester husholdningen kan kjøpe for inntekten. Andelen med lavinntekt har nesten blitt halvert mellom 2005 og 2018 basert på en slik lavinntektsgrense. Denne utviklingen har de senere årene gått saktere, og det har vært en økning i andelen med «absolutt» lavinntekt i 2015 og 2016. I 2017 og 2018 har andelen blitt noe redusert igjen. Man ser altså at husholdninger med relativ lavinntekt har fått bedre kjøpekraft i perioden, men utviklingen i kjøpekraft har flatet ut siden 2012-2013 og frem til 2018 (Lima 2020).

Om man ser på det faste lavinntektsmålet har andelen med lavinntekt falt betydelig fra 2005 og frem til 2018. Ser man derimot på EU-60 målet, viser det at andelen med lavinntekt har økt noe i hele perioden fra 2005-2018 (Lima 2020). Kjøpekraft er det målet som beskriver utviklingen i den mengden varer og tjenester en husholdning kan kjøpe. Man kan anta at dette, det faste lavinntektsmålet, beskriver utviklingen i levekår og muligheter for deltakelse i samfunnet. Det er derimot et empirisk spørsmål som bør forskes på, og hvilket av målene som best fanger opp utviklingen av levekår vet man enda ikke (Lima 2020).

4.1.3 Lavinntekt øker blant de yngre

Tidligere har vedvarende lavinntekt vært dominerende blant de eldre, men dette har nå endret seg. Andelen med lavinntekt for de over 67 år har falt, samtidig som det har vært en økning i de yngre aldersgruppene. Siden andelen vedvarende lavinntekt startet å øke i 2011 har økningen vært størst i aldersgruppen 18-34 år. Det har vært en vekst i barn som lever i vedvarende lavinntekt, fra 2017 til 2018 økte andelen barn under 18 år som lever i lavinntekt med 0,6 prosentpoeng. Samme periode økte andelen i aldersgruppen 18-34 år med 0,3 prosentpoeng. Det har vært en økning i realinntekten til husholdninger som består av eldre og middelaldrende personer uten barn, eller med barn over 18 år i perioden 2013-2018. I samme periode var realinntekten stabil for husholdningen som består av par med barn i alderen 0-18 år. Mens det blant enslige forsørgere med barn i samme aldersgruppe var en nedgang i realinntekten (Lima 2020).

Det var en stor økning i andelen unge (18-34 år) med lavinntekt fram til 2013. Denne veksten har siden flatet ut, men er fremdeles vesentlig høyere enn i de eldre aldersgruppene. Fra 2010 og frem til 2017 har det vært en stabil andel unge som mottar helserelaterte ytelser, samtidig har det vært en nedgang i unge som mottar ytelser som sosialhjelp, dagpenger,

overgangsstønad eller tiltakspenger (Kalstø & Kann 2018). Det har også vært en nedgang i andelen unge som mottar sykepenger eller arbeidsavklaringspenger, samt sosialhjelp siden 2010. Det har vært en økning i andelen unge uføretrygdede (18-29 år), andelen økte fra 0,8 prosentpoeng i 1992 til 1,7 prosentpoeng i 2016 (Bragstad 2018).

Vi endrer oss gjennom livet, både på grunn av biologisk aldring og på grunn av sosiale og juridiske overganger, noe som kan sees på som livsløpseffekter. Et ungt par som får barn, vil kunne oppleve en periode med relativ lavinntekt mens de etablerer seg i arbeidslivet. De vil etter hvert øke sin inntekt med økt ansiennitet. Når barna flytter ut vil økonomien bedres ved at de både har høy lønn og mindre utgifter (Lima 2020).

Forskning viser at økt innvandring kan ha bidratt til en nedgang i andelen sysselsatte unge, dette da den økte innvandringen har medført større konkurranse om jobber med lave krav til formell kompetanse (Hoen, Markussen & Røed 2018). Andelen utenfor arbeidslivet er høyere blant innvandrere enn norskfødte. Innvandrerbefolkningen er yngre enn befolkningen ellers, noe som også vil gi en økning i lavinntekt i de yngre aldersgruppene (Lima 2020).

Hele den økende inntektsulikheten blant husholdninger kan forklares med økt antall personer med innvandrerbakgrunn. Blant personer uten innvandrerbakgrunn har det samlet sett vært en reduksjon i antallet personer som bor i en husholdning med årlig lavinntekt fra 2005-2018. Antallet med lavinntekt har økt med 170 000 personer blant personer med innvandrerbakgrunn. Dette skyldes det økte antallet personer med innvandrerbakgrunn. I perioden økte antallet personer med innvandrerbakgrunn fra 360 000 i 2005 til 920 000 i 2018. Det er særlig blant innvandrere med flyktningbakgrunn at man finner en høy andel med lavinntekt, noe som skyldes lav yrkestilknytning og store husholdninger. Disse mottar sosialhjelp eller introduksjonsstønad, og utbetalingene fra disse ytelsene er for lave til at de kommer over EU-60 grensen. Fra 2005 til 2018 økte antallet personer med flyktningbakgrunn fra 110 000 personer til 230 000 personer (Lima 2020).

I 2018 var andelen med innvandrerbakgrunn som hadde vedvarende lavinntekt på 29 prosent, noe som utgjør en økning på 1 prosentpoeng fra 2017, og er 4 prosentpoeng høyere enn i 2011. Andelen med lavinntekt øker blant innvandrere med bakgrunn fra land i Afrika, Asia og Latin Amerika, mens den faller blant de med bakgrunn fra EØS området (Lima 2020).

En annen faktor som påvirker sannsynligheten for å ha lavinntekt blant innvandrere er botid, dette gjelder alle innvandregrupper. Statistikk fra SSB viser at andelen med vedvarende lavinntekt synker med botid i Norge. 56 prosent av de med kort botid (tre år) hadde i 2017 lavinntekt, mens samme år hadde 21 prosent av de med lang botid (10 år eller mer) lavinntekt (Epland & Normann 2019).

Arbeidsinnvandrere fra Vest-Europa har ofte et høyere inntektsnivå enn befolkningen ellers, mens arbeidsinnvandrere fra de nye EU-landene i Øst-Europa har et lavere inntektsnivå, dette selv etter lang botid i Norge (Lima 2020).

4.1.4 Barn i lavinntektsfamilier

Solbergregjeringen lanserte i 2015 strategien «Barn som lever i fattigdom – Regjeringens strategi (2015-2017)». I oktober 2020 la regjeringen fram strategien «Like muligheter i oppveksten» - Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023). NAV sitt prosjekt «Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier» kan også sees i sammenheng med den økende oppmerksomheten rundt temaet barnefattigdom. Her er formålet å få foreldre i lavinntektsfamilier ut i arbeid, skape en bedring av familieøkonomien og boligsituasjonen, samt å bedre situasjonen til barna (NAV 2020).

Det å være barn i en husholdning med vedvarende lavinntekt blir ofte omtalt som å «*vokse opp i en fattig familie*» (Lima 2020:30). Det er stor inntektsmobilitet inn og ut av vedvarende lavinntekt, og det er betydelig færre som har lavinntekt i mer enn tre år. Disse overgangene er knyttet til samlivsbrudd, til det å få seg ny partner, til det å miste jobben eller det å komme seg i jobb. Risikoen for fattigdom øker desto lenger en husholdning har lavinntekt, og tre år er ganske lang tid for et barn. Men det er usikkerhet rundt hvor mye denne risikoen øker (Lima 2020).

I 2018 levde 111 000 barn i Norge i en husholdning i vedvarende lavinntekt, noe som utgjør 11,3 prosent av alle barn. Andelen barn som bor i vedvarende lavinntekt har over en lengre periode økt, noe som først og fremst skyldes en økning av barn med innvandrerbakgrunn (Epland & Normann 2020). Det var kun en liten økning blant barn til norskfødte foreldre i samme periode. Antallet barn med innvandrerbakgrunn steg fra 74 000 i 2006 til 164 000 i 2018, samme år utgjorde barn med innvandrerbakgrunn 57 prosent av alle barn som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt (Lima 2020).

Det er nesten 7 ganger høyere sannsynlighet for barn med innvandrerg grunn å bo i en husholdning med vedvarende lavinntekt sammenliknet med barn av norskfødte. Det er derimot store forskjeller ut fra opprinnelsesland, og andelen barn med vedvarende lavinntekt i 2018 var høyest blant barn i familier som har flyktet fra Syria. Borgerkrigen i landet førte til en økning i syriske flykninger i 2014, med en topp i 2016. I 2018 bidro flyktningfamilier fra Syria i betydelig grad til at det særlig var en økning i antall utenlandsfødte barn med lavinntekt (Epland & Normann 2021).

Det utbetales en stønad i introduksjonsprogrammet som er to ganger grunnbeløpet, denne stønaden er lavere enn lavinntektsgrensen i en vanlig husholdning med barn, og dermed vil de fleste nyankomne flykninger havne i lavinntektsgruppen mens de deltar i programmet (IMDi 2021b). Andelen sysselsatte er også lavest blant innvandrere med kort botid, og blant flykninger fra Syria har nesten alle kort botid i Norge. Det er også en høy andel barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt blant innvandrere med bakgrunn fra Somalia. I 2018 gjaldt det 78 prosent av barna. Blant barn med bakgrunn fra Irak, Afghanistan og Eritrea er det også en høy andel, og over halvparten med bakgrunn fra disse landene lever i en husholdning med vedvarende lavinntekt. Som man ser avtar andelen barnefamilier med lavinntekt blant husholdninger med innvandrerbakgrunn med botiden, men enkelte har høy lavinntektsandel også etter relativ lang botid (Lima 2020).

Årlig lavinntekt er høyere blant barn med innvandrerbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika sammenliknet med andre barn, men en ser stor forskjell mellom første- og annengenerasjonsinnvandrere. Blant førstegenerasjonsinnvandrere fra disse regionene bodde 41 prosent av barna i lavinntekt i 2018, mens det samme år blant annengenerasjonsinnvandrere fra samme regioner var det 20 prosent av barna som bodde i lavinntekt (Lima 2020).

4.1.5 Geografiske forskjeller

I Norge er det store geografiske forskjeller i andelen barn som bor i husholdninger med lavinntekt. Oslo har over en lengre periode ligget på topp med en andel mellom 16-18 prosent, dette da mange innvandrere med lavinntekt bor i hovedstaden. Østfold og Telemark har også en høy andel av barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Den laveste andelen av barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt finner man i Troms, Trøndelag og Rogaland med 8,4 – 8,8 prosent i 2018. Fra 2008 til 2018 har det vært en

økning i andelen barn i husholdninger med lavinntekt i alle fylker, den har vært størst i Østfold og Telemark med omtrent 5,5 prosentpoeng, mens Oslo har hatt minst økning med 1,2 prosentpoeng (Lima 2020).

4.1.6 Arbeid og lavinntekt

Realinntekten har hatt en vekst over flere år, samtidig har Norge klart å opprettholde relativt små inntektsforskjeller sammenliknet med andre land. Dette grunnet vedvarende høy sysselsetting og lav ledighet, samtidig som at skattesystemet, velferdsordningene og det inntektspolitiske samarbeidet medvirker til å fordele inntektene slik at forskjellene blir mindre enn i andre land. Dette utfordres imidlertid av hvordan arbeidsmarkedet påvirkes av langsiktige strukturelle endringer knyttet til globalisering, demografiske utviklingstrekk, migrasjon og teknologisk utvikling. Det kan være vanskelig for utsatte grupper å komme inn på arbeidsmarkedet, blant annet for ungdom uten utdanning og arbeidserfaring, personer med nedsatt arbeidsevne og innvandrere. Det er en betydelig lavere andel personer med lavinntekt blant personer med stabil arbeidstilknytning enn blant personer som mangler stabil arbeidstilknytning (Lima 2020). Blant personer i alderen 25-65 år som hadde tilhørighet til en husholdning uten noen yrkestilknytning i løpet av en treårsperiode, hadde 45 prosent vedvarende lavinntekt i perioden 2016-2018. For alle personer i samme aldersgruppe var andelen 9 prosent. Dette vil si at de som tilhører en husholdning uten yrkestilknytning har nesten fem ganger høyere risiko for å havne i lavinnteksgruppen sammenliknet med resten av befolkningen (Lima 2020).

4.1.7 Utdanning og lavinntekt

Blant de med utdanning på grunnskolenivå eller lavere hadde 17,5 prosent vedvarende lavinntekt i 2018. Samme periode hadde 5,3 prosent av de med fire års høyskole- eller universitetsutdanning vedvarende lavinntekt. De siste årene har andelen med lavinntekt økt blant de med lav utdanning, men har holdt seg stabil i de andre utdanningsgruppene. Den gruppen som har høyest andel med vedvarende lavinntekt er de som har ukjent/uoppgitt utdanning med 33 prosent, her er nesten samtlige personer med innvandrerbakgrunn (Lima 2020).

4.1.8 Ytelser fra NAV

Som tidligere vist til er svært mange av husholdningene som lever i lavinntekt, husholdninger der hovedinntektstaker har ytelser fra NAV eller mottar introduksjonsstønad. For flere av NAV sine ytelser er det en minsteytelse på 2 G (202 702 kr i 2020), dette gjelder blant annet

for arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad. Dette beløpet er høyere enn 50 prosent av medianinntekten, men lavere enn 60 prosent av medianinntekten. Stønad i form av uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er basert på tidligere yrkesinntekt, og de som har hatt inntekt tidligere vil som oftest ikke være i lavinntektsgruppen. Det er de som har lav eller ingen yrkesinntekt før de begynner å motta ytelsene som vil motta minstestønnen. Også flyktningfamilier som kun mottar introduksjonsstønad vil ofte havne i lavinntektsgruppen (Lima 2020).

I rapporten kommer det frem at 31 prosent av de som mottar arbeidsavklaringspenger har lavinntekt, dette er tre ganger så mange som i befolkningen generelt. Nesten 70 prosent av mottakere av sosialhjelp hadde lavinntekt (Lima 2020).

4.1.9 Enslige forsørgere

I 2018 var det litt over 110 000 enslige forsørgere i Norge, og denne gruppen har ca. 2,5 ganger så stor risiko for å ha vedvarende lavinntekt sammenliknet med personer i en parhusholdning med barn under 18 år. Enslige forsørgere har dårligere inntektsutvikling sammenliknet med befolkningen ellers, samtidig har de lavere formue og høyere gjeldsbelastning. I 2018 var andelen med årlig lavinntekt blant enslige forsørgere på 29,6 prosent, mens det samme år var 11,2 prosent i befolkningen totalt (Lima 2020).

Overføringer i form av ulike stønader utgjør en stor andel av enslige forsørgeres inntekter, der overgangsstønad er den viktigste stønnen for enslige forsørgere med små barn. Kontantstøtte og barnetrygd er også viktige bidrag, andelen disse utgjør av en samlet husholdningsinntekt er mer enn halvert fra 2000 til 2014 (Epland og Kirkeberg 2016). Dette da barnetrygden har falt i verdi over tid, og statlig kontantstøtte for toåringer ble avviklet i 2012. Yrkesinntektene til enslige forsørgere har også økt, og har derfor blitt en viktigere andel av husholdningsinntektene (Lima 2020).

4.2 Barns rettigheter i Norge

Barns rettigheter har økt de siste 100 årene. I 1924 vedtok Folkeforbundet den aller første internasjonale erklæringen om at barn skulle ha festede rettigheter. Disse rettighetene ble videreutviklet og videreført av FN i 1959. Senere begynte FN arbeidet med det som senere skulle bli barnekonvensjonen i 1989, en konvensjon som Norge ratifiserte i 1991.

Barnekonvensjonen blir i dag sett på som et veiskille, der barns rettigheter ble prioritert og økt. Selve konvensjonen bygger på fire grunnprinsipper:

1. Retten til vern mot diskriminering
2. Prinsippet om barnets beste
3. Retten til liv
4. Retten til deltakelse

(Sandbæk & Grødem 2013)

Barnekonvensjonen har også blitt kritisert, da særs fordi barn over hele verden vokser opp med ulike problemstillinger relatert til sosiale og materielle livsbetingelser. Noe av kritikken har også gått ut på at konvensjonen bygger på vestlige ideologier, og er dermed ikke like relevant for andre deler av verden (Sandbæk & Grødem 2013).

I Norge ble konvensjonen implementert inn i norsk lovverk i 2003, som en tilføyelse inn i menneskerettsloven. Denne loven har forrang framfor annen norsk lovgivning der man eventuelt møter på motstrid. Dette gjør at alt lovverk relatert til barn i Norge må måles opp mot kravene som stilles i barnekonvensjonen (Sandbæk & Grødem 2013).

4.2.1 Regjeringens arbeid med å bekjempe fattigdom

Koordineringen for regjeringens arbeid med å bekjempe fattigdom og bedre levekårene for mennesker som er vanskeligstilte både sosialt og økonomisk, er det arbeids- og sosialdepartementet som er ansvarlig for. Innsatsen som settes inn for å bedre levekårene for de som opplever å bli fattige omfatter tiltak og virkemidler på flere av departementers ansvarsområder (Regjeringen 2018).

4.3 «Like muligheter i oppveksten» - Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)

Regjeringens arbeid for å redusere forekomsten av barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt, er bygget etter FNs barnekonvensjon. Siden andelen barn som vokser opp med slike utfordringer er økende, la Solberg-regjeringen i 2020 frem en samarbeidsstrategi, kalt «Like muligheter i oppveksten», for denne samfunnsgruppen. Denne strategien hadde som mål å fremme deltakelse, samt styrke mulighetene til disse barna. Videre ønsket Solberg-regjeringen at strategien skulle legge til rette for et bedre samarbeid med frivillige, næringsliv og sosiale entreprenører på fattigdomsfeltet (Regjeringen 2020a).

Kjell Ingolf Ropstad, daværende barne- og familieminister, uttalte før lanseringen av samarbeidsstrategien blant annet at barn og unge hadde kommet med innspill om at det ble oppfattet som *«flaut å vokse opp i en familie med lav inntekt»* (Regjeringen 2020a). Videre fortalte Ropstad at noen barn også opplevde å bli utestengt som et resultat av at familien deres ikke hadde råd til å kjøpe de samme tingene som andre barn hadde, samt at de heller ikke hadde mulighet til å delta på de samme fritidsaktivitetene. Den daværende barne- og familieministeren presiserte at det var *«dypt urettferdig at noen barn får færre muligheter bare fordi foreldrene tjener mindre penger enn andre»* (Regjeringen 2020a). Ropstad avsluttet med å si at med denne strategien ville regjeringen styrke barns muligheter, samt øke deltakelsen fra barn av familier med vedvarende lavinntekt (Regjeringen 2020a).

I «Like muligheter i oppveksten» lister Solberg-regjeringen opp ulike tiltak for bekjempelse mot at barn skal måtte oppleve utenforskap, ulike muligheter og stigmatisering. Strategien er inndelt i 9 deler, som tar for seg ulike tiltak.

4.3.1 God omsorg i oppveksten

Med god omsorg i oppveksten, så vektlegger den forrige regjeringen tiltak som økt barnetrygd, samt øke engangsstønnen ved fødsel og adopsjon. Videre utvide programmet «Familie for første gang» til flere byer og kommuner, gratis samlivskurs for alle førstegangsførelde, oppfordre frivilligheten til å etablere fadderordninger rettet mot foreldre med flykning- eller innvandrerbakgrunn, styrke den økonomiske rådgivningen i arbeids- og velferdsforvaltningen, og gjennomføre en revisjon for gjeldsordningsloven (Regjeringen 2020b).

«Det verste er at det er mye uro hjemme»

Redd barnas barnehøring

Kilde: Like muligheter i oppveksten, 2020.

I strategien fremheves det at god omsorg i oppveksten har mye å si for barns videre utvikling i livet. Det er foreldrene som har det grunnleggende ansvaret for barnas omsorg, samt en plikt til å forsørge de. Solberg-regjeringen argumenterte for at langvarig anstrengt økonomi kan bidra til å sette god omsorg under press. En anstrengt økonomi kan også skape emosjonelt stress og konflikt mellom foreldre, som igjen går utover omsorgen for barna (Regjeringen 2020b).

4.3.2 Stabil bosituasjon og trygge nabolag

I dette kapittelet fremheves tiltak for å skape stabile bosituasjoner og trygge nabolag.

Tiltakene den forrige regjeringen har ført opp i dette kapittelet, er en ny strategi om mål, virkemidler og roller i den boligsosiale politikken. Videre ønsker man å styrke mulighetene for at vanskeligstilte barnefamilier skal eie egen bolig, øke bostøtten og mer områdesatsning (Regjeringen 2020b).

«Folk som har mye penger, får arvet mye og kan kjøpe hus og sånn. En bra start»

Redd barnas barnehøring

Kilde: Like muligheter i oppveksten, 2020.

En stabil bosituasjon og gode boforhold fremheves som sentrale tiltak for å sikre gode oppvekstmuligheter for samtlige barn og unge i Norge. Å samtidig skape gode nabolag vil bidra til bedre oppvekstvilkår samt skape en arena som barn og unge kan tilbringe fritiden sin på. Gode nabolag skaper tilhørighet, noe som vil bidra til å forme deres identitet. Det argumenteres i dette kapittelet for at boforhold og nabolag er viktige variabler for at barn skal kunne lykkes sosialt, med utdanning, inneha en god fysisk og psykisk helse, følelse av trygghet i hverdagen, sannsynligheten for å oppleve utenforskap samt muligheten til å delta i fritidsaktiviteter. Videre argumenteres det for at forskningen viser at boforhold og barns nærmiljø også kan spille en viktig rolle i barn og unges videre utdanning, fremtidig inntekt og yrkesdeltakelse (Regjeringen 2020b).

4.3.3 Tidlig innsats i barnehage og grunnsopplæring

Solberg-regjeringen ønsket her å redusere økonomiske hindre for bruk av barnehage, skolefritidsordningen og aktivitetsskolen. De hadde også et ønske om å styrke tidlig innsats i barnehage og skole for å dermed sikre et godt og helhetlig tilbud til alle barn, styrke minoritetspråklige barns muligheter til å lære norsk før skolestart, gi barn i asylmottak bedre mulighet til å få gå i barnehage, og gi et bedre tilbud til nyankomne elever. Videre ville man redusere frafall i videregående opplæring og følge opp gratisprinsippet for grunnskole og videregående opplæring (Regjeringen 2020b).

«Skolen maser hele tiden, du må ha blyanter, passer, alle linjaler, viskelær, blyantspisser, spesialpakke tusjer. Vi må betale»

Redd barnas barnehøring

Kilde: Like muligheter i oppveksten, 2020.

Forskning viser at barn fra lavinntektsfamilier og/eller med innvandrerbakgrunn går i mindre grad i barnehage. Videre viser forskningen at barn fra den samme gruppen også i mindre grad går på skolefritidsordningen og aktivitetsskolen, samt at disse barna også har dårligere læringsutbytte av sin skolegang. Solberg-regjeringen argumenterte for at gode barnehager og skoler er grunnleggende for like muligheter og gode levekår for alle. Det samlede forskningsgrunnlaget som tilsier at gode barnehager er bra for barn, trekkes frem. Den viser at effektene av å være i en god barnehage vises best hos barn fra lavinntektsfamilier og/eller med innvandrerbakgrunn. Gode barnehager blir dermed sett på som et viktig sosialt utjevneende tiltak. Videre vises det til at barn fra innvandrerfamilier er overrepresentert i gruppen med barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt. Det å få flere barn fra denne gruppen inn i barnehager vil bidra til at kvinner med innvandrerbakgrunn raskere kan starte med utdanningsløp og/eller andre tiltak som kan gjøre de bedre kvalifisert for yrkeslivet. Det vises også til at ungdom fra lavinntektsfamilier i mindre grad gjennomfører videregående opplæring enn andre ungdommer. Igjen refereres det til forskning, som forteller at det å fullføre videregående opplæring er en av de aller viktigste faktorene for å forhindre fremtidig utenforskap (Regjeringen 2020b).

4.3.4 Økt deltakelse og inkludering i fritidsaktiviteter

Ifølge strategien skal man forsøke å videreføre og utvide prøveprosjekt med nasjonal fritidsordning fra 6 – 18 år. Man skal også forsøke å styrke og videreutvikle samme ordning for å slik inkludere barn og unge. Fritidserklæringen skal også implementeres lokalt. Videre skal man gi tilskudd til lokale lag og foreninger, samt gi tilbud om tilskuddsordning for både idrettslag og i kulturliv. Aktivitetsstøtten «Herreløvs arv», friluftstiltak for barn og unge, forskning om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter og folkebiblioteket skal også styrkes (Regjeringen 2020b).

«Man føler seg utafør, for alle i klassen har en aktivitet de går på, men vi har ikke råd til det.»

Redd barnas barnehøring

Kilde: Like muligheter i oppveksten, 2020.

Å ha en fritidsarena bidrar til at barn kan utvikle sosiale ferdigheter, knytte vennskap og nettverk. Muligheten for å kunne delta i fritidsaktiviteter er viktig for barn og unge. Dette bidrar til økt forekomst av følelse av sosial inkludering, samt god fysisk og psykisk helse. Dessverre er det sosial ulikhet i deltakelse, og samarbeidsstrategien peker på forskning som viser at det er en sammenheng mellom barn som vokser opp i familier med god inntekt og deltakelse i idrett og andre organiserte fritidsaktiviteter. Barn med innvandrerbakgrunn, og da særlig jenter, deltar i mindre grad i fritidsaktiviteter enn andre barn. Videre vises det til at det å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt spiller en stor rolle for barns muligheter til deltakelse i fritidsaktiviteter. Transport, kjøp av nødvendig utstyr osv., ekskluderer barn av familier med lav inntekt (Regjeringen 2020b).

4.3.5 Redusere sosial ulikhet i barn og unges helse

Strategien skal bidra til helsefremmende og forebyggende arbeid for barn og unge, gjennom fokus på helsestasjon- og skolehelsetjenesten. Man skal fremover prioritere å se på opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse. For å redusere sosial ulikhet i helse, skal man implementere tverrsektorielt folkehelsearbeid. Bedre helsehjelp for barn i barnevernet, samt bruk av helsetjenester og lettere tilgang til helseinformasjon (Regjeringen 2020b).

«Man kan føle seg verdiløs. Ikke viktig. Man kan bli mobba fordi man ikke har det andre har»

Redd barnas barnehøring

Kilde: Like muligheter i oppveksten, 2020.

Innledningsvis i kapittelet fremmes det at barn og unge er avhengig av andre for å få dekket grunnleggende behov, og samtidig kunne ha gode levekår og god livskvalitet. Det vises blant annet til at barn av lavinntektsfamilier har dårligere helse enn andre barn. Dette blir mer tydelig hvis man ser på ungdom, og da særlig knyttet opp mot psykisk helse. Familiestress, grunnet dårlig økonomi, kan påvirke både foreldrepraksis og foreldrestil, som kan resultere i negativ utvikling til barn og unges psykiske helse. Opplevelsen av egen helse er også dårligere blant barn og unge av familier med vedvarende lavinntekt, enn hos barn og unge i andre familier. Ved å bedre barn- og unges helsekompetanse, personers evne til å finne, forstå og bruke helseinformasjon, kan man lettere ta kunnskapsbaserte valg om egen helse. Strategisamarbeidet skal arbeide for å redusere sosial ulikhet relatert til helse blant barn og

unge, samt tilby lik tilgang til helsetjenester uavhengig av inntekt og status (Regjeringen 2020b).

4.3.6 Inkludering og mestring i ungdomstiden

I inkludering og mestring i ungdomstiden, trekkes det frem tiltak for å få til en bedre overgang til voksenlivet for ungdommer (16-24 år), øke rekrutteringen av ungdom fra familier med vedvarende lavinntekt til sosiale og politiske organisasjoner, styrke kommunenes kompetanse om ungdomsmedvirkning, evaluere tilskuddsordningen «mangfold og inkludering», delta i EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett. Andre tiltak er å følge opp tilskuddsordningen for oppfølgings- og losfunksjonen for ungdom, fortsette innføringen av foreldreveiledningsprogram rettet mot ungdomsforeldre, utvidelse av ettervern for barnevernsbarn og mentorordninger for ungdom i risikosituasjoner (Regjeringen 2020b).

«Det er viktig å ha venner, i hvert fall én»

Ungdomspanelet

Kilde: Like muligheter i oppveksten, 2020.

Konklusjonen fra Solberg-regjeringen er at de fleste ungdommer som lever i familier med vedvarende lavinntekt klarer seg godt gjennom ungdomstiden og videre inn i voksenlivet. Det fremheves derimot at forskningen på feltet viser at det å vokse opp med dårlig økonomi kan oppleves som utfordrende, og dette er spesielt gjeldene i de siste årene av tenårene. Særlig det å ikke inneha de samme økonomiske mulighetene trekkes frem som noe som kan oppleves å være både skamfullt og begrensende. Samtidig viser det seg at ungdommer som vokser opp i familier med økonomiske utfordringer også har større forekomster av både psykiske problemer og andre helseplager. Det argumenteres for at et svakt selvbilde i ung alder øker sannsynligheten for depresjon. Tall fra Ungdata (Bakken 2019) forteller at omtrentlig halvparten av ungdom i Norge opplever følelsen av ensomhet, og så mange som 10 % i samme undersøkelse svarer at de er «veldig mye» plaget av ensomhet (Regjeringen 2020b).

4.3.7 Tilknytning til arbeidslivet for ungdom og foreldre

Samarbeidsstrategien søker å øke ungdomsinnsats i NAV, der man gir tilskudd til arbeidsgivere som tilbyr sommerjobb til ungdom. Videre skal det utgis en stortingsmelding om utenforskap og inkludering i arbeids- og samfunnslivet. Man ønsker å innføre

aktivitetsplikt for unge sosialmottakere. Videre ønsker de å gjøre det obligatorisk å gjennomføre norskopplæring for innvandrere som er mottakere av økonomisk sosialhjelp. Kvalifiseringsprogrammet skal endres, og man ønsker en bedre oppfølging av unge som mottar arbeidsavklaringspenger. Det er også et ønske om å etablere en inkluderingsdugnad, samt oppfølging av tiltak i integreringsstrategien (Regjeringen 2020b).

Man har som mål å redusere andelen unge som hverken er i arbeid eller i utdanning. Det er også et oppnevnt mål å redusere unge som er sosialhjelpsmottakere. Det vises til at det er en klar sammenheng mellom forekomsten av at foreldre ikke er i jobb, og barnas videre sannsynlighet for å selv havne i samme situasjon senere i livet (Regjeringen 2020b).

Det er spesielt noen grupper som har større sannsynlighet for å ikke komme seg i arbeidslivet i voksen alder. Disse gruppene representeres blant annet av personer som tidlig dropper ut av utdanning og innvandrere som behersker det norske språket dårlig (Regjeringen 2020b).

4.3.8 Forskning og statistikk

Samarbeidsstrategien ønsker også å gjennomføre en ny samfunnsøkonomisk analyse av kostnadene av det å falle utenfor. Videre søkes det å starte opp et forskningsprosjekt om programmet «familie for første gang» i Norge, samt øke kunnskapen om oppvekst i lavinntekt og hvilke tiltak som faktisk hjelper. Solberg-regjeringen ønsket økt forskning rundt prøveprosjektet nasjonal fritidskort, samt vurdere å videreutvikle fattigdomsmålene (Regjeringen 2020b).

Det henvises til andre deler av samarbeidsstrategien som forteller at det innebærer en større risiko for å selv havne i levekårsutfordringer hvis en har vokst opp i en familie med vedvarende lavinntekt. Noen av utfordringene som regjeringen så, er kunnskapsbehovet rundt de samfunnsøkonomiske kostnadene ved at noen faller utenfor samfunnslivet, økt behov for kunnskap rundt hvordan økonomisk fattigdom kan påvirke atferden, i positiv eller negativ retning, for enkeltindivider. Også deltakelse og sosial mobilitet trekkes frem som forskningsområder som må prioriteres. Inn under siste felt så fremheves det at jo mindre foreldrenes økonomi har å si for barnas økonomiske situasjon, jo høyere er barnas sosiale mobilitet (Regjeringen 2020b)

4.3.9 Et felles løft for barn i lavinntektsfamilier

Samarbeidsstrategien søker å videreutvikle samarbeidet mellom frivillighet, næringsliv og sosiale entreprenører. Det skal fokuseres mer på helhetlig hjelp til barn og deres familier. Man skal oppfordre norske kommuner til å utarbeide handlingsplaner om barn og unges oppvekst som også skal inkludere tiltak som omhandler fattigdom, samt sammenslåing og forenkling av tilskuddsordninger for å kunne inkludere barn og ungdom. Det skal etableres tilskudd til sosialt entreprenørskap, samt vurdere om man skal videreutvikle veiledningsverktøy om barnefattigdomsarbeid rettet mot kommunene. Her må det vurderes hvilke kommunale tjenester som skal møte familier, barn og unge, slik at man kan få bedre kunnskap om lavinntektsproblematikken og fattigdom generelt (Regjeringen 2020b).

En av utfordringene rundt det å få et felles løft for barn i lavinntektsfamilier er selve samordningen av den statlige innsatsen. Samarbeidsstrategien er utarbeidet for å bidra til at alle statlige virkemidler skal sees under ett. Dette eksemplifiseres gjennom at staten har ansvaret for en rekke tiltak og offentlige ytelser rettet inn mot barn i lavinntektsfamilier, som for eksempel barnetrygden, sosialstønad, bostøtte og ordninger rundt barnehage, SFO, skole- og fritidsaktiviteter. Det vises også til at riksrevisjonen har pekt på et behov for å samordne statlige tilskuddsordninger for å forenkle det administrative arbeidet relatert til ordningene (Regjeringen 2020b).

5.0 Kommunal planlegging

Kommunal planlegging er viktig når det kommer til bekjempelse av barnefattigdom i norske kommuner. I dette kapittelet se nærmere på kommuneplanens deler, samt medvirkning og deltagelse.

5.1 Medvirkning og deltagelse

I 1985 ble medvirkning innført i norsk planlovgivning, noe som gav borgere mulighet til å delta i offentlig planlegging. Ved å inkludere borgere til å medvirke i offentlig planlegging vil borgerne kunne tildeles kunnskap om planprosessen, samt innhente deres synspunkter. Medvirkning i offentlig planlegging dreier seg om både å påvirke beslutningene og å bringe kunnskap inn i selve prosessen (Ringholm & Nyseth 2018).

I plan- og bygningsloven er intensjonen med medvirkning forklart i formålsparagraf (§1.1):

«planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives» (Lovdata 2021).

Videre forteller lovens hovedbestemmelse for medvirkning, §5.1, at kommunene skal legge til rette for medvirkning. Paragrafen understreker at en kommune har et særlig ansvar når det kommer til medvirkning ovenfor grupper som krever *«spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge»* (Lovdata 2021).

Som man ser, står barns rett til deltakelse og medvirkning sterkt innenfor norsk lovgivning. Det settes føringer for at barn og unges stemme skal bli hørt, og da særlig når offentlige institusjoner skal ta avgjørelser som angår dem. Det står blant annet i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (Sosialtjenesteloven) § 1 følgende: *«Loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud»*. Og fortsetter med: *«Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer»* (Lovdata 2009). Loven legger til rette for at barn og unge skal ha rett til en trygg oppvekst og inneha like muligheter til å delta i skole- og fritidsaktiviteter, uavhengig av familiens økonomi. Ifølge en artikkel forfattet av Marianne Rugkåsa og Berit Bergheim i 2020, har fokuset til NAV blitt lagt til de voksne i familier som lever med vedvarende lavinntekt, og ikke på barna. Forfatterne fremhever at barnas situasjon ikke har blitt ordentlig kartlagt av NAV, og at de ansatte på NAV har hatt *«begrenset kontakt med, oppmerksomhet mot eller kunnskap om barn»* (Rugkåsa & Bergheim 2020).

Det er ikke bare i Norge barn og unges rett til medvirkning og deltagelse diskuteres. I en rapport av European Union Agency for Fundamental Rights fra 2018, slås det fast at fattigdom er den største årsaksvariabelen til at barn ikke får den deltagelsen og medvirkingskraften som de har krav på. Rapporten argumenterer for at barn selv innehar den kunnskapen om seg selv og sitt liv som ingen andre har, og at hvis de får økt medvirkning så kan dette bidra til økt forståelse for hvilken form for hjelp familier rammet av fattigdom trenger. Ifølge rapporten er det vanlig at det, som i NAV i Norge, for det meste kommuniseres med de voksne i familier som lever med vedvarende lavinntekt. Rapporten oppfordrer derfor til å inkludere barna, for å slik få en bredere forståelse og la barn og unge få mulighet til å medvirke til at riktige tiltak iverksettes (European Union Agency for Fundamental Rights 2018).

FNs Barnekonvensjon ble, som tidligere nevnt, ratifisert i 1989, og dette har blitt beskrevet som et paradigmeskifte i synet på barn og deres barndom. Tidligere har oppmerksomheten blitt lagt på barns utvikling, oppdragelse og opplæring, mens den i dag er mer rettet mot forståelse av, og tilnærming til, at barn er en selvstendig aktør i et samfunn, som også innehar egne rettigheter. Man har snudd fokuset vekk fra at barn er objekter, og over til at de er subjekter i voksnes handlinger. Med dette skiftet forsøker man å behandle barn og unge som kompetente, meningsskapende og meningsberettigede aktører. Det offentlige skal tilstrebe at barn har mulighet til å høres, og at man tar deres ord til etterretning (Rugkåsa & Bergheim 2020) – la de få medvirke og aktivt delta i deres fremtidige utvikling i det samfunnet de selv er en del av. I Rugkåsa og Bergheim sin artikkel «*Betydningen av barns deltagelse i bekjempelse av fattigdom*» fra 2020, poengterer de dog at det fortsatt er viktig at man i beslutninger som omhandler barn ikke glemmer de voksnes synspunkter. De argumenterer for at en samhandling mellom barn og unges, men også de voksnes, synspunkter er nødvendig. Dette for at det er særs viktig at man ikke legger for mye ansvar direkte på barna, og at det er de voksnes ansvar å legge til rette for gode rammer samt støtte barna i at deres synspunkter blir hørt (Rugkåsa & Bergheim 2020).

5.2 Kommunal planlegging for innsats mot fattigdom

Kommunal planlegging for innsats mot fattigdom blant barn dreier seg om å dempe de negative konsekvensene som fattigdom gir for barna akkurat nå, og bidra til å styrke og sikre

familiens inntektsgrunnlag, og langsiktig forebyggende arbeid for å motvirke at fattigdom videreføres når barna blir voksne (Bufdir 2018c).

Vedvarende lavinntekt er utfordrende for de det gjelder, og det kreves derfor bidrag fra mange aktører over tid, noe som gir behov for en helhetlig kommunal innsats. Det må tilrettelegges for varig endring, og helhetlig lokal planlegging er avgjørende for at kommunene skal kunne utnytte virkemidlene og ressursene effektivt (Bufdir 2018c).

Det er svært ulikt folketall, bosettingsmønster og areal i kommunene i Norge, noe som gjør at omfanget av barnefattigdom varierer sterkt mellom kommunene og sammensetningene av hvilke grupper barn som lever i fattigdom (Nuland, Fløtten & Backe-Hansen 2013:163-183)

5.3 Kommunal planstrategi

«Det er en viktig samfunnsoppgave å jobbe for at Norge skal være et land med små forskjeller og minimal fattigdom». (Statsforvalteren 2021).

Kommunen fastlegger hovedsatsingsområdene for de kommende fire årene i den kommunale planstrategien, her bør det inngå status og utfordringer knyttet til levekår, barn og unges oppvekstforhold og boligsosiale hensyn (Bufdir 2018c).

Kommunal planstrategi omtales i plan- og bygningsloven (lov om planlegging og byggesaksbehandling) av 2008 i §10-1. Her poengteres det at det i løpet av det første året etter at et nytt kommunestyre er innsatt, skal planstrategien utarbeides. Den bør inneholde en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling. Med å benytte seg av kartlegging og analysering av den lokale levekårssituasjonen, kan kommunene vurdere om det foreligger behov for iverksettelse av ulike tiltak for å svare på eventuelle utfordringer som kan øke forekomsten av utenforskap for familier som lever med vedvarende lavinntekt. Et resultat av denne strategien kan være at den bidrar til at familier med vedvarende lavinntekt blir innarbeidet i den overordnede planleggingen. Når en vurderer om en kommuneplans samfunns- og arealdel skal revideres, skal man ta hensyn til fattigdomsproblematikk, hensynta barn og unges oppvekstvilkår, samt deres mulighet for deltakelse (Bufdir 2018c, Lovdata 2008).

I lov om folkehelsearbeid av 2012, §-4, om kommunens ansvar for folkehelsearbeid, står det følgende: *«kommunen skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale- og*

miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen» (Lovdata 2012).

Videre skal en kommune ha oversikt over helsetilstanden i sin befolkning, og samt ha en oversikt over de forhold som påvirker denne. Kommunene skal også være spesielt oppmerksom på trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde helsemessige utfordringer, og/eller sosiale helseforskjeller (Lovdata 2012). Denne kunnskapen er en lovpålagt kommunal oppgave, noe som fordrer at alle norske kommuner skal ha en oversikt over lokale forekomster av fattigdom, samt innsikt i dens årsaker og konsekvenser.

Kvalifisering til arbeid og stønadsoverføringer, er tiltak for å øke inntekten til lavinntektsfamilier. Andre avhjelpende tiltak er gratis aktivitets- og ferietilbud, hverdagsmestring for innvandrerkvinner, foreldreveiledningsprogrammer og geografiske områdeløft. Inntektsfattigdom reduseres ikke nødvendigvis omgående av avhjelpende og kompensierende tiltak, men kan bidra til å dempe konsekvensene av å måtte leve i en familie som lever med vedvarende lavinntekt. Disse tiltakene kan dermed være en demper for konsekvensene av å leve i fattigdom. Implementering av slike tiltak kan sees på som en investering i barn og unges oppvekststressorer, og dermed kunne bidra til mindre sannsynlighet for at de selv skal vokse opp til å selv bli en fattig forelder (Bekken, Dahl & van Der Wel 2018).

Satsing på kompensierende tiltak har ført til en utvikling i tjenesteapparatene. Det benyttes i dag mer ressurser på å styrke en langsiktig og helhetlig planlegging for familier som er risikoutsatte for å kunne havne i økonomiske problemer. Videre har det blitt rettet mer oppmerksomhet mot å øke kunnskapen om, og barn og unges rett til, å bli hørt, slik at de kan være delaktig i planleggingsprosessen (Bufdir 2018c, Statsforvalteren 2021)

I plan og bygningsloven av 2008, er det lagt opp til at borgere skal ha mulighet til å påvirke utvikling av planer og programmer som omhandler seg selv. Medvirkning er alle innbyggers rett til å kunne delta i offentlig planlegging, der man kan innhente kunnskap om, og synspunkter på, selve planprosessen. Selve intensjonen med medvirkning inn i planprosesser er nedfelt i plan- og bygningsloven, formålsparagraf §1.1. Denne paragrafen forteller oss at: *«planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte*

interesser og myndigheter». I hovedbestemmelsen §5.1 står det følgende: «*enhver som fremmer planforslag skal legge til rette for medvirkning.*» (Ringholm & Nyseth 2018: 317-332).

Folkehelsearbeidet i norske kommuner har som mål å redusere risikoen for sykdom, samt å rette oppmerksomheten mot diverse faktorer som kan bidra til å fremme helse. Å kombinere tilstrekkelig økonomisk støtte til barnefamilier, sammen med et varierende tilbud av tjenester, anbefales alle norske kommuner i folkehelsearbeidet. Økonomiske overføringer er viktige, men det er dermed ikke selvsagt at dette løser alle problemer relatert til forekomsten av barnefattigdom. Disse må ledsages av tilpassede tjenester på lokalt nivå. Ifølge lov om folkehelsearbeid 6, så skal planstrategien inneholde, blant annet, en folkehelseoversikt som skal identifisere folkehelseutfordringene innad i en kommune. Her skal man også vurdere konsekvenser og årsaksforhold (Lovdata 2012).

Videre skal det være rettet oppmerksomhet mot trekk ved utviklingen som kan skape, eller opprettholde, sosiale eller helsemessige problemer, eller sosiale helseforskjeller. Under arbeidet med planstrategien kan det også være relevant å vurdere om kommunen bør utarbeide nye planer på tema som ikke er godt nok beskrevet i kommuneplanens samfunnsdel, herunder eksempelvis levekår, barn- og unges oppvekstvilkår, fattigdomsproblematikk og/eller boligsosiale hensyn. Finner man behov for å eventuelt styrke arbeidet rette mot familier som lever under vedvarende lavinntekt, bør det komme frem i planstrategien hvordan arbeidet skal innrettes inn i den neste perioden (Bufdir 2018c).

5.4 Kommuneplanens samfunnsdel

I §11-1 i lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven), står det:

«Kommuneplanen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og bør omfatte alle viktige mål og oppgaver i kommunen. Den skal ta utgangspunkt i den kommunale planstrategien og legge retningslinjer og pålegg fra statlige og regionale myndigheter til grunn» (Lovdata 2008).

I henhold til loven om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) §11-2, skal kommuneplanens samfunnsdel ta hensyn til eventuelle utfordringer, mål og strategier for kommunen, og bør inneholde både en beskrivelse og en vurdering av alternative

strategier for kommunens utvikling. Den gir retningslinjer for hvordan kommunens mål og strategier skal gjennomføres (Lovdata 2008).

Hvis man eventuelt finner utfordringer i arbeidet med planstrategien, så kan kommuneplanens samfunnsdel synliggjøre kommunens strategiske valg knyttet til eksempelvis barn og unge, integrering, utbyggingsmønstre, folkehelse og sysselsetting (Bufdir 2018c).

De strategiske valgene kommunen tar skal synliggjøres, og man skal vektlegge viktige utfordringer i kommuneplanens samfunnsdel. I tillegg skal det også legges til grunn retningslinjer og pålegg fra statlige og regionale myndigheter. Videre skal samfunnsdelen også si noe om kommunen som samfunnsutvikler og tjenesteleverandør (Lovdata 2008).

5.5 Kommuneplanens arealdel

Kommuneplanens arealdel angir hovedtrekkene i arealdisponeringen, samt rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk. Arealdelen viser hvilke viktige hensyn som må ivaretas ved disponering av arealene. Den omfatter plankart, bestemmelser og planbeskrivelse, der det fremgår hvilke nasjonale mål og retningslinjer som gjelder. Den skal vise at overordnede planer for arealbruk er ivaretatt. Jmf. lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) § 11-5. (Lovdata 2008).

Boligpolitikk er et viktig virkemiddel som kan ha stor betydning for arbeidet rettet mot å minke forekomsten av fattigdom. Boligpolitikk er en del av den generelle velferdspolitikken. Retningslinjer, strategier og mål fra kommuneplanens samfunnsdel legger føringer for hvordan arealdelen ser ut. Arealdelen av kommuneplanen kan også brukes til å sørge for at det finnes nok boliger for vanskeligstilte borgere, og samtidig bidra til en befolknings sammensetning som er blandet, og dermed unngå segregering av vanskeligstilte. Segregering er å skille enkelte menneskegrupper bort fra andre innen samme samfunn (Tjora 2018). Kommuneplanens arealdel skal vise sammenhengen mellom fremtidig samfunnsutvikling og arealbruk (Bufdir 2018c).

Videre angir kommuneplanens arealdel arealformål for boligbebyggelse, offentlig og privat tjenesteyting, friområder og uteoppholdsarenaer, samt samferdselsanlegg. Det er opp til kommunene å produsere egne reguleringsplaner for å følge opp kommuneplanens arealdel (Bufdir 2018c, Lovdata 2008).

6.0 Trondheim kommune – resultater og data

Trondheim kommune har som motto å være «åpen, kompetent og modig», og på kommunens egne nettsider står det at de jobber for en mer bærekraftig kommune, en kommune der alle skal ha mulighet til å leve det gode liv, delta i samfunnsdebatten samt at deres kommunale tjenester bidrar til gode liv, forhindrer utenforskap og utvikles sammen med brukerne (Trondheim kommune u.å.). I dette kapittelet skal vi se nærmere på utbredelsen av barnefattigdommen i Trondheim kommune og hvilke tiltak kommunen har. Samtidig vil vi se på den kommunale planleggingen, og intervju med kommunedirektørens fagstab i Trondheim kommune.

6.1 Fattigdomsplan 2019-2023 - Trondheim kommune

Den første handlingsplanen mot fattigdom ble vedtatt i 2008 og revidert i 2011. Denne handlingsplanen er en ny revidering, og planen er en konkretisering av flere av kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020 mål.

Planens hovedfokus ligger på innbyggere med lavinntekt. Hovedtema i planen er at fattigdom er knyttet til manglende arbeid, og kommunen innsats for å sikre at folk kommer i jobb er dermed den viktigste innsatsen for å redusere fattigdommen i byen. Denne innsatsen vil kommunen gjøre ved å satse på skoleverket, da en fullført utdanning er det beste utgangspunktet for å ha et stabilt fotfeste i arbeidslivet (Trondheim kommune 2019). En ser her at det arbeidet som gjøres i skoler og barnehager har et godt oppvekstmiljø og et godt læringsmiljø, og at det gis den nødvendige støtten, er et viktig fattigdomsforebyggende arbeid i Trondheim kommune (Trondheim kommune 2019).

6.1.1 Fattigdom i Trondheim

Andelen innbyggere i Trondheim som har lavinntekt er svakt økende. Barnebefolkningen i Trondheim er på ca. 38 000 barn og ca. 3 300 av disse lever i en familie med en inntekt under EUs fattigdomsgrense (Trondheim kommune 2019).

I gruppa med lavinntekt er innbyggere som har vært flyktninger kraftig overrepresentert. Siden 2010 har Trondheim hatt en stor vekst i antall bosettinger, noe som sannsynligvis er hovedforklaringen på økningen av innbyggere med lavinntekt, da flyktninger ofte har lav inntekt de første årene etter bosetting. Introduksjonsstønad og bostøtte vil ligge under terskelen til EU-60, og en familie på fire vil ha en årlig inntekt på rundt 450 000 kr (Trondheim kommune 2019).

I løpet av livet er det mange som vil oppleve perioder med lav inntekt, og i Norge har omtrent 25 prosent av studentene barn. Det finnes ikke gode tall på hvor stor andel av studentene i Trondheim som har barn, men to studenter som er foresatte kan bli kategorisert med lavinntekt. Ved oppstart av egne virksomheter og mens man er mellom jobber har man gjerne lav inntekt. Noen har også lavere inntekt enn resten av befolkningen som et resultat av et aktivt livsstils valg (Trondheim kommune 2019).

Vedvarende lavinntekt, der man ligger under EUs fattigdomsgrense i mer enn tre år, sier mer om den mest problematiske fattigdommen. Nasjonalt lever 10 prosent av barna i familier med vedvarende lavinntekt. I 2015 levde 7,3 prosent av barna i Sør-Trøndelag i familier med vedvarende lavinntekt, mens det i Oslo var 18 prosent av barna som levde i lavinntektsfamilier (Trondheim kommune 2019).

Rundt 550 barnefamilier i Trondheim mottar økonomisk sosialhjelp i løpet av en måned, og i disse familiene bor det i overkant av 1000 barn. Introduksjonsprogramdeltakere har i tillegg rundt 500 barn. Resten av barna i familier med svak økonomi blir ikke fanget opp av kommunale register, og kommunen antar at det er en sammensatt gruppe der foreldrene gjerne er studenter eller har lave trygdeytelser. Fra levekårsstudien i Trondheim er det et eksempel på at Saupstad bydel har lav gjennomsnittsinntekt, men ikke høy sosialhjelpsandel. Dette kan vise at en del familier her lever på lav inntekt og dermed blir kategorisert som fattig uten at de søker offentlige ytelser (Trondheim kommune 2019).

1145 husholdninger fikk i 2017 innvilget moderasjon til betaling av barnehageplass, som omfattet 1441 barn. Dette omfatter ca. 12 prosent av barna i trondheimsbarnehagene om man ser på det totale antall barn i barnehage. Husholdninger som omfattes av ordningen har en samlet brutto inntekt på under 533 500 kr, så å si alle som søker får innvilget moderasjon, men i ulikt omfang ut fra størrelsen på familiens inntekt. I tillegg foregår det ulike prosjekter knyttet til gratis kjernetid i barnehagene, og det skal settes i gang et prosjekt med mål om å rekruttere barn fra særlig utsatte familier til barnehage. Skolene Saupstad, Kolstad og Lilleby ligger i særlig levekårsutsatte områder og tilbyr gratis SFO (Trondheim kommune 2019).

6.1.2 Økonomisk sosialhjelp

Dersom innbyggerne ikke har inntekt eller andre måter å forsørge seg selv på, er økonomisk sosialhjelp kommunens virkemiddel for å sikre at innbyggerne har selvstendige liv. Antall husholdninger som mottar økonomisk sosialhjelp har vært stabilt i Trondheim siden 2014,

men begynte å stige i 2017. Ettersom det er befolkningsveksten i byen, gir dette likevel en relativ nedgang i antallet stønadsmottakere etter 2014. Rundt 2000 husstander mottar økonomisk sosialhjelp eller kvalifiseringsstønad, og Trondheim kommune betaler rundt 25 millioner kroner i stønad per måned (Trondheim kommune 2019).

Til enhver tid er ca. 270 personer på kvalifiseringsprogram (KVP), dette tilbys i ca. to år og består av individuelt tilpassede aktiviteter som skal lede mot jobb eller utdanning. 47 prosent av deltakerne i Trondheim gikk ut i ordinært arbeid etter endt program, mot 34 prosent på landsbasis i 2017. Flere går også over til arbeid med lønnstilskudd og til utdanning etter KVP i Trondheim enn i resten av landet (Trondheim kommune 2019).

De siste årene har antallet unge som mottar sosialhjelp sunket, og i underkant av 700 unge under 30 år mottar sosialhjelp hver måned. I september 2017 var det for første gang siden NAV ble etablert at det var færre enn 300 mottakere under 25 år. For ungdom under 30 år som har sosialhjelp som hovedinntekt skal det settes vilkår om aktivitet i vedtakene.

Gjennomsnittlig mottar en ungdom i Trondheim sosialhjelp i 3,7 måneder, noe som er den laveste verdien sammenlignet med de ti største byene. Antall unge som mottok sosialhjelp økte igjen i 2018, noe som er knyttet til flyktninger. Mange unge flyktninger er i utdanning, noe som kan ta tid og kommunen regner med at dette vil påvirke stønadslengden (Trondheim kommune 2019).

I sak 201/17 beskrev kommunedirektør innsatsen for unge som hadde falt ut av videregående opplæring. Han poengterte at det var svært få unge som ikke hadde kontakt med fylkeskommunenes oppfølgingstjeneste etter at de hadde falt ut av sitt opplæringsløp. De fleste hadde ingen ytelse etter et år. Videre befant halvparten seg ute av sosialhjelp i løpet av de fire første månedene. Studien av disse 22-åringene viste at det gav grunn til bekymring for de som ikke hadde kommet seg ut av sosialhjelp etter et halvt år, da disse ble avhengige av sosialhjelp mye lengre. Kommunedirektøren avsluttet med å si at det ble jobbet med å kartlegge disse (Trondheim kommune 2019).

Samme øvelse har blitt gjort med 60 forsørgere mellom 30 og 35 år som fikk sosialhjelp for første gang i mars 2016, og de ble fulgt gjennom systemet til september 2017. 60 prosent hadde ved starten av undersøkelsen sosialhjelp som hovedinntekt, ett og et halvt år senere hadde 22 prosent sosialhjelp som hovedinntekt. 58 prosent av familiene var ute av

sosialhjelp, her var det markert bedre utvikling for familier som hadde to voksne enn blant aleneforsørgere (Trondheim kommune 2019).

Andelen innbyggere i Trondheim med lavinntekt er svakt økende, og sosialhjelpsutgiftene øker. Kommunedirektøren har knyttet økningen i sosialhjelpsutgifter til flyktninger som er ferdige med introduksjonsprogram (Trondheim kommune 2019).

6.1.3 Målene i fattigdomsplanen:

Det første målet i fattigdomsplanen er at barnefamilier med svak økonomi skal få både en god, men også en koordinert hjelp fra kommunen. Det fastslås i planen at barn og voksne skal følges opp samtidig. Kommunen ønsker å utvikle et mål på hvor lenge barnefamiliene kan motta full sosialhjelp. Dette planlegges fulgt opp med en reduksjon i antall måneder familiene kan motta økonomisk sosialhjelp. Kommunen har også utarbeidet en rekke tiltak. Det nevnes at alle kontorer til enhver tid skal ha en gruppe barnefamilier som får ekstra oppfølging. Dette skal koordineres av NAV i samarbeid med barne- og familietjenestene, samt helse- og velferdskontorene. Videre skal NAV-kontorene også ha dedikerte familiekoordinatorer. Koordinerte tjenester skal også barnefamilier få, noe som skal sørge for at samtlige behov i en barnefamilie blir ivaretatt. Avslutningsvis står det at det første målet er at alle barnefamilier som mottar sosialhjelp over tid, skal være godt kartlagt og barnas situasjon skal være kjent for kontoret (Trondheim kommune 2019).

Det andre målet i fattigdomsplanen er at barn og unge i familier med svak økonomi, skal ha mulighet til å delta i fritidsaktiviteter. Kommunen har som mål at familier med lavinntekt skal ha lett tilgang til informasjon om hvilke fritidstilbud og andre muligheter som finnes i kommunen for barna. Noe som vil gjøre det enklere for barn å kunne delta i aktiviteter innenfor kultur, idrett og fritid. Kommunen ønsker å ha gode og samordnende tjenester innenfor kultur, idrett og fritid for alle barn og unge i familier med lavinntekt. For å få gjennomført dette målet i planen har kommunen utarbeidet flere tiltak. NAV-kontorene skal, i samarbeid med kommunens enheter, informere barnefamilier med lavinntekt om hvilke tilbud som finnes for barna, også innenfor kultur, idrett og fritid. Kommunens enheter skal også tilby aktiviteter som har en lav terskel for deltagelse, samt tilby ulike opplevelser innen idrett og kultur. Det skal også arbeides mot å styrke det tverrfaglige internt i kommunen for å sikre helhetlige tjenester for barn i lavinntektsfamilier. Kommunen ønsker også å øke kunnskapen om hvordan deltakelse i fritidsaktiviteter kan motvirke konsekvensene som

medfølger det å vokse opp i familier rammet av fattigdom. Avslutningsvis vises det til et tiltak der kommunedirektøren, i dialog med idrettsrådet i kommunen og Trondheim Kulturnettverk, vurderer hvordan kommunen og frivillige organisasjoner kan legge til rette for at barn i lavinntektsfamilier skal ha mulighet til å delta i faste fritidsaktiviteter (Trondheim kommune 2019).

Det tredje målet er at ungdom som mottar sosialhjelp, eller er i risiko for å måtte søke etter sosialhjelp, skal kartlegges. Samtidig skal det settes inn relevante tiltak som rask leder tilbake til utdanning eller arbeid. Dette ønsker kommunen å få gjennomført for at utgiftene ut mot ungdommene på sosialhjelp ikke skal øke. Det er heller ikke ønskelig fra kommunens side at ungdom mottar økonomisk sosialhjelp i mer enn 3,7 måneder i gjennomsnitt. For at dette målet skal kunne nås, så ønsker kommunen at NAV skal møte ungdom før de faller ut av utdanning for å avklare om det er forhold som NAV kan være hjelpelige med å endre slik at ungdommer skal bli værende i utdanningsløpet. Det rettes også fokus på utdanningsrettede tiltak i aktivitetsretten. Kommunen skal også bidra til å holde antallet av ungdommer som er på arbeidsavklaringspenger nede gjennom å ha et tett og offensivt arbeid ved kontorene rettet mot ungdom. Til slutt søker kommunen å implementere en felles struktur for samarbeid rundt overgangen fra barn og til voksen, mellom NAV, barne- og familietjenesten og helse- og velferdskontorene (Trondheim kommune 2019).

Fjerde mål ønsker at NAV-kontorene, i samarbeid med brukere og arbeidsgivere, søker etter de beste formene for tiltak og oppfølging. Det skal legges til rette for at hver enkelt bruker skal få den hjelpen som gir vedkommende den beste og mest effektiv bistand til å bli selvforsørget. Som resultatmål inn under fjerde mål i fattigdomsplanen, ønskes det at alle brukere som møter NAV skal få en rask avklaring, samt tilbud om videre tiltak. Tiltakene som settes inn under dette målet er flere. Samarbeidet mellom NAV og videregående skole skal videreutvikles. I tillegg skal NAV-kontorene, i tett samarbeid med Trøndelag fylkeskommune og andre enheter innenfor helse- og velferd og oppvekst, utvikle nye samarbeidsmodeller rettet mot ungdom som kan stå i fare for å falle ut av sin videregående opplæring eller andre kommunale aktivitetstilbud. Planen ønsker også at brukere lettere skal finne NAV på flere arenaer, både fysiske og digitale. Videre skal NAV ha samarbeidsmodeller som skal sikre at introduksjonsdeltakere får en grundig kartlegging, samt en hensiktsmessig bruk av NAV sin kompetanse og tiltak. NAVs brukerråd skal også involveres i endrings- og utviklingsarbeid.

Siste tiltak i enkeltsaker er at en saksbehandler hos NAV sammen med bruker utvikler en plan for sistnevnte (Trondheim kommune 2019).

Femte mål i fattigdomsplanen er at brukere som har varige helseproblemer skal få hjelp som bidrar til en stabil og forutsigbar tilværelse. Noen av resultatmålene innenfor dette målet er at sosialhjelpsmottakere med helseproblemer skal få avdekke disse raskt når de er i kontakt med sitt NAV-kontor, samt at sosialhjelpsmottakere med varig nedsatt helse skal få forutsigbare ytelser. Tiltakene omfatter at NAV skal utvikle en forbedret metodikk for å avklare langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp opp mot statlige ytelser. Videre skal NAV-kontorene utrede om det kan opprettes en egen ordning for sosialhjelpsmottakere som har varig nedsatt helse, men samtidig ikke har rett til uføretrygd. Disse individene skal ha langvarige vedtak og oppfølging i forhold til sin helsesituasjon. Barn skal NAV ha et særskilt fokus på innad i slike familier (Trondheim kommune 2019).

Inn under mål seks fastslås det at alle ansatte i forvaltningstjenesten (NAV, barne- og familietjenesten og helse- og velferdskontorene) skal inneha kompetanse på helhetlig familiearbeid. Kompetanse relatert til ungdomsarbeid, boligrådgivning, samt økonomiske råd og veiledning for å henvise brukere riktig, er noe alle ansatte skal ha. Videre skal alle innbyggere som møter forvaltningskontorene raskt ledes inn mot riktig veiledning der dette er et behov. Som tiltak skal NAV, helse- og velferdskontorene, samt barne- og familietjenesten, inngå en overordnet avtale om prioriterte satsningsområder og struktur for samarbeid og kompetanseutvikling relatert disse områdene. Det siste tiltaket innebærer at alle som møter brukere skal ha generell kompetanse på familiearbeid (Trondheim kommune 2019).

Siste mål i fattigdomsplanen er at kommunen skal være en lærings- og treningsarena. Alle enheter skal tilby praksis- og arbeidstreningsplasser. Som tiltak skal personaltjenesten innføre et nytt registreringssystem for praksisplasser i et dataverktøy enhetene allerede benytter (Trondheim kommune 2019).

6.2 Pilotprosjektet 0-24

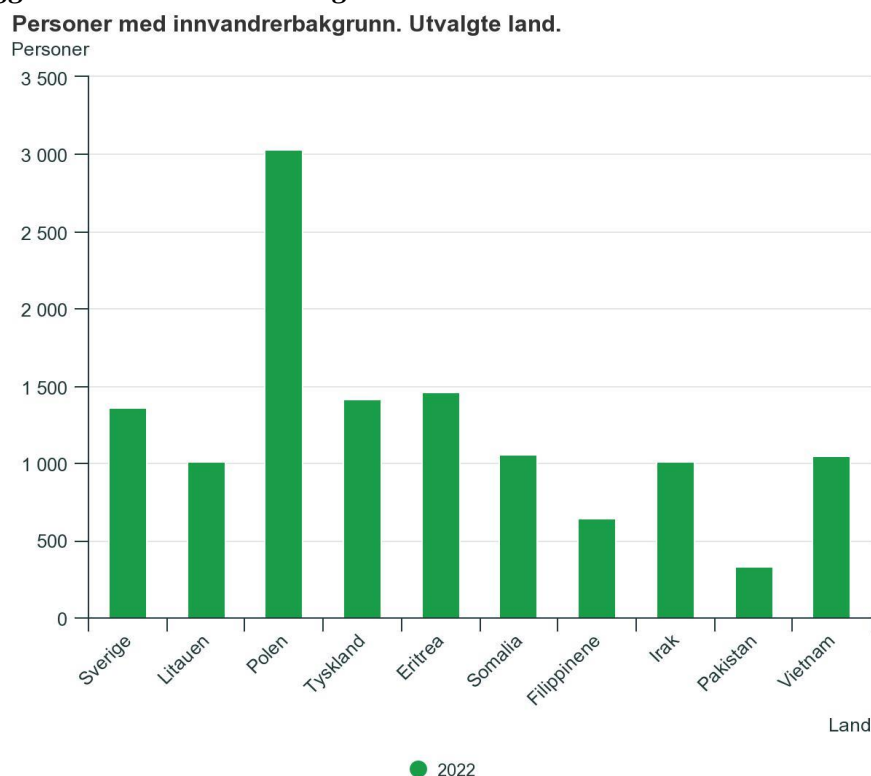
«Alle barn og unge skal få den støtten og hjelpen de trenger for å kunne mestre eget liv» 0-24-samarbeidets visjon (Trondheim kommune 2021a).

Statsforvalteren i Trøndelag jobber sammen med fire kommuner, Trondheim, Frøya, Namsos og Nærøysund for å bedre tjenestene til utsatte barn og unge og deres familier. 0-24 samarbeidets mål er å hindre utenforskap, sikre tidlig hjelp og koordinere tjenester til utsatte barn og unge under 24 år. I dette pilotprosjektet har staten slått sammen fem ulike tilskuddsordninger og innsatser mot barn og unge og deres familier til et større og samlet tilskudd. Koordineringsansvaret for pilotprosjektet i Trøndelag ligger hos statsforvalteren (Trondheim kommune 2021a).

I Trondheim vil det prøves ut en tverrfaglig økonomisk modell der pengene går direkte til innbyggerne. I Trondheim er målgruppene utsatte ungdommer mellom 12-24 år og lavinntektsfamilier med små barn som er bosatt i kommunen. Det er innbyggerne i disse målgruppene som skal være førende for tildeling av penger, ut fra hva de selv mener de trenger. Det er satt av inntil 16 millioner kroner fordelt på to år, fra 1. mai 2021- 1. mai 2023 (Trondheim kommune 2021a).

6.3 Barn av lavtlønnede i Trondheim kommune

6.3.1 Innbyggere med innvandrerbakgrunn

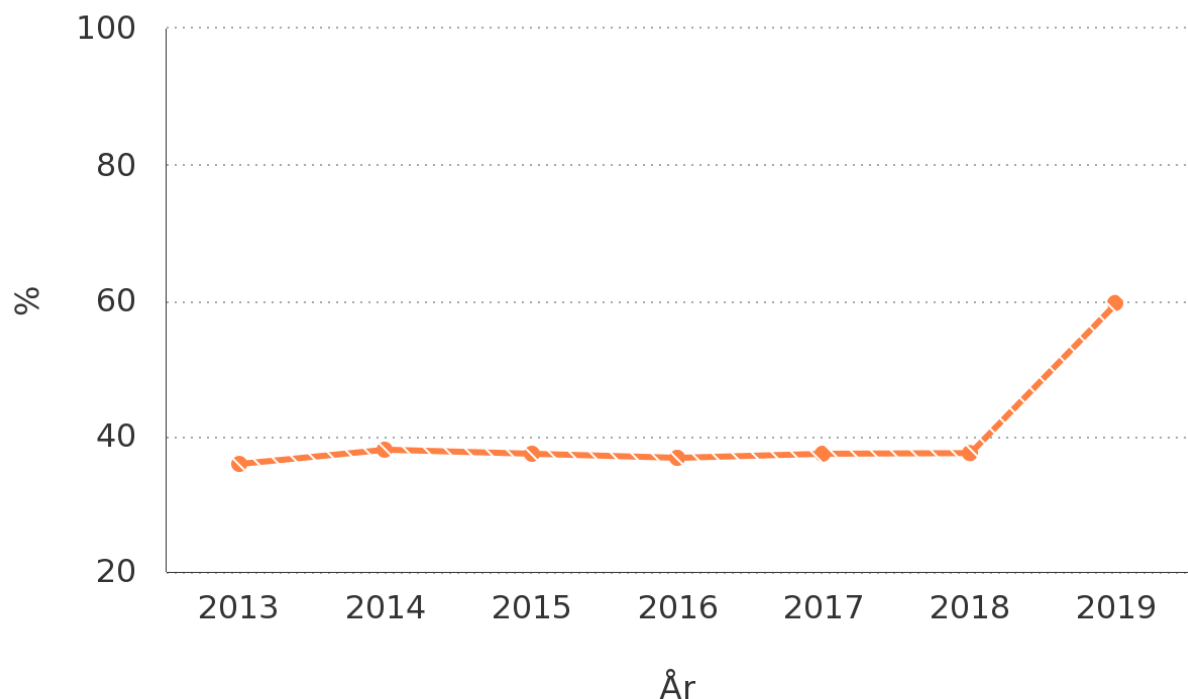
Kilde:

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, Statistisk sentralbyrå

Figur 3: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Kilde: Statistisk sentralbyrå 2021

En stor andel av de med innvandrerbakgrunn i Trondheim kommune er arbeidsinnvandrere fra Sverige, Tyskland og ikke minst Polen. På den andre siden har også kommunen flyktninger fra Eritrea, Somalia og Irak. I Tone Fløttens bok, «Barnefattigdom» (2013), skriver forfatterne at det er barn av innvandrere fra land som Eritrea, Somalia og Irak som er overrepresentert når det kommer til barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt (Epland & Kirkeberg 2013:57-59). Disse gruppene består av i alt 3527 personer (1461+1055+1011) som bor i Trondheim kommune.

Barn i innvandrerhusholdninger med vedvarende lavinntekt, fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand (2019)

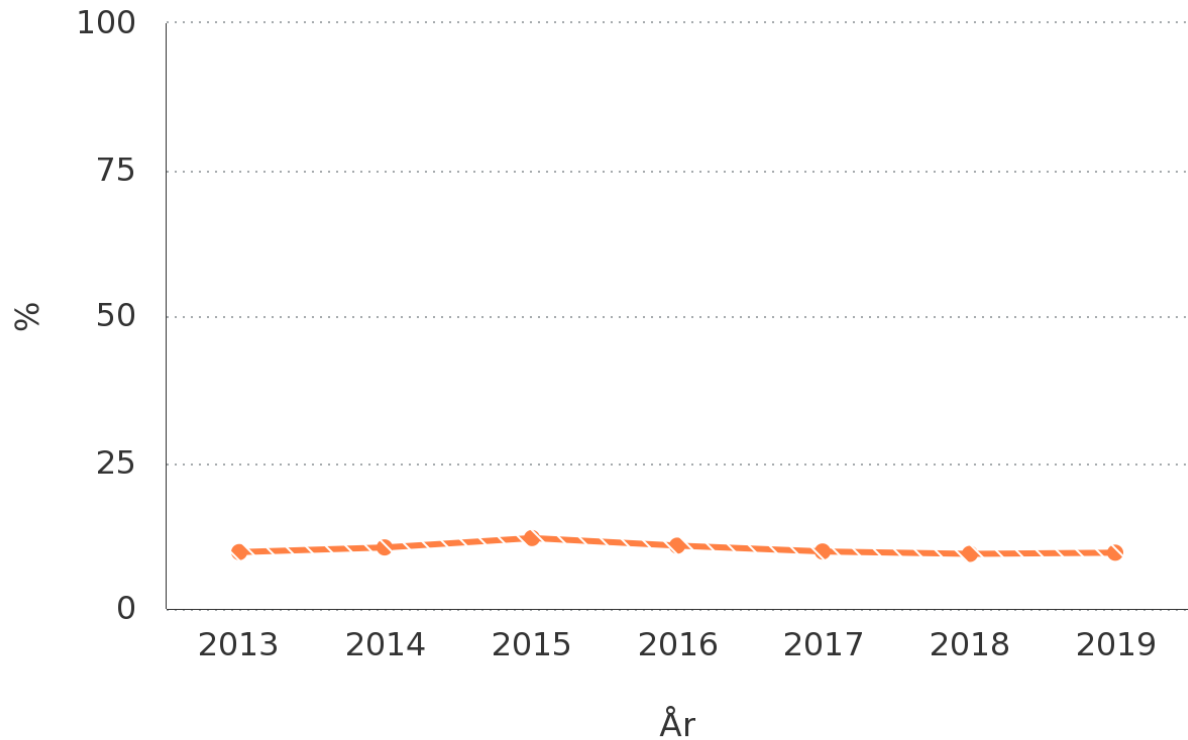
Trondheim

Figur 4: Barn i innvandrerhusholdninger med vedvarende lavinntekt, fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand. Kilde: Bufdir 2020.

Andelen barn som bodde i husholdninger med vedvarende lavinntekt, lå forholdsvis stabilt i underkant av 40 prosent mellom 2013 og 2018. Fra 2018 til 2019 skjedde det et hopp i denne andelen, fra 37,5 prosent og opp til 59,6 prosent. Det er nærliggende å forklare dette med at kommunen tok imot mange syriske flyktninger i perioden 2015-2017, og at et etterslep i statistikken gjør at dette slår ut for 2019-tallene. Økt flyktningetilstrømming fra

Syria i årene før 2019 gir utslag i andelen barn i lavinntektshusholdninger med ikke-vestlig bakgrunn fra 2019 (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 19.april.2022).

Barn i innvandrerhusholdninger med vedvarende lavinntekt, fra EU, EFTA, USA, Canada, Australia og New Zealand (2019)

Trondheim

Figur 5: Barn i innvandrerhusholdninger med vedvarende lavinntekt, fra EU, EFTA, USA, Canada, Australia og New Zealand. Kilde: Bufdir 2020.

Andelen av barn (0-17 år) med innvandrerbakgrunn fra andre land viser et annet resultat. Her har prosentandelen som lever med vedvarende lavinntekt ligget stabil mellom 9,4 prosent og 12,1 prosent gjennom samme periode, og man ser ikke en samme type økning som i den andre gruppen med innvandrere i 2019.

6.3.2 Aleneforsørgere

Det er omtrentlig like stor forekomst av aleneforsørgere under 45 år i Trondheim kommune som i resten av landet. Trøndelag som fylke har en litt høyere prosentandel.

Tabell 1: Aleneforsørgere under 45 år, andel (prosent)

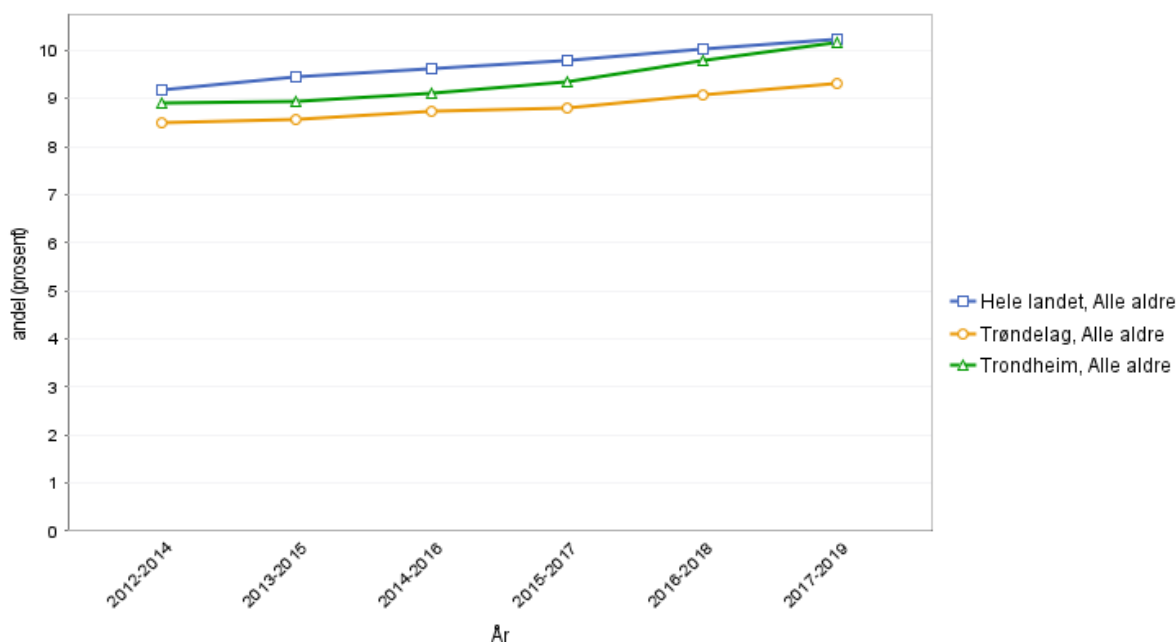
Kilde: Folkehelseinstituttet 2020, <http://khs.fhi.no/webview/> (lastet ned 01.04.22)

	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018	2017-2019
Hele landet	17,0	16,6	16,2	15,9	15,7
Trøndelag	17,2	16,8	16,5	16,3	16,1
Trondheim	16,8	16,5	16,3	16,0	15,7

Som man ser i tabell 1, viser prosentandelen for Trondheim kommune 2017-2019 15,7 prosent for aleneforsørgere under 45 år. Samme årstall for Trøndelag fylke viser en litt høyere andel på 16,1 prosent, mens prosenten for hele landet er på 15,7 prosent. Tabellen forteller oss at Trondheim kommune ikke er overrepresentert når det kommer til aleneforsørgere under 45 år på landsbasis, men befinner seg under gjennomsnittet i forhold til fylket. Man ser også prosentvis at det har sunket fra 16,8 prosent fra perioden 2013-2015, til 15,7 prosent i perioden 2017-2019.

6.3.3 Barn (0-17 år) i husholdninger med vedvarende lavinntekt

Som det ble informert om innledningsvis, er det EUs definisjon som ligger til grunn for hva som defineres som lavinntekt og som er brukt i denne besvarelsen. EU definerer alle som har under 60 prosent av nasjonal medianinntekt som personer med lavinntekt.

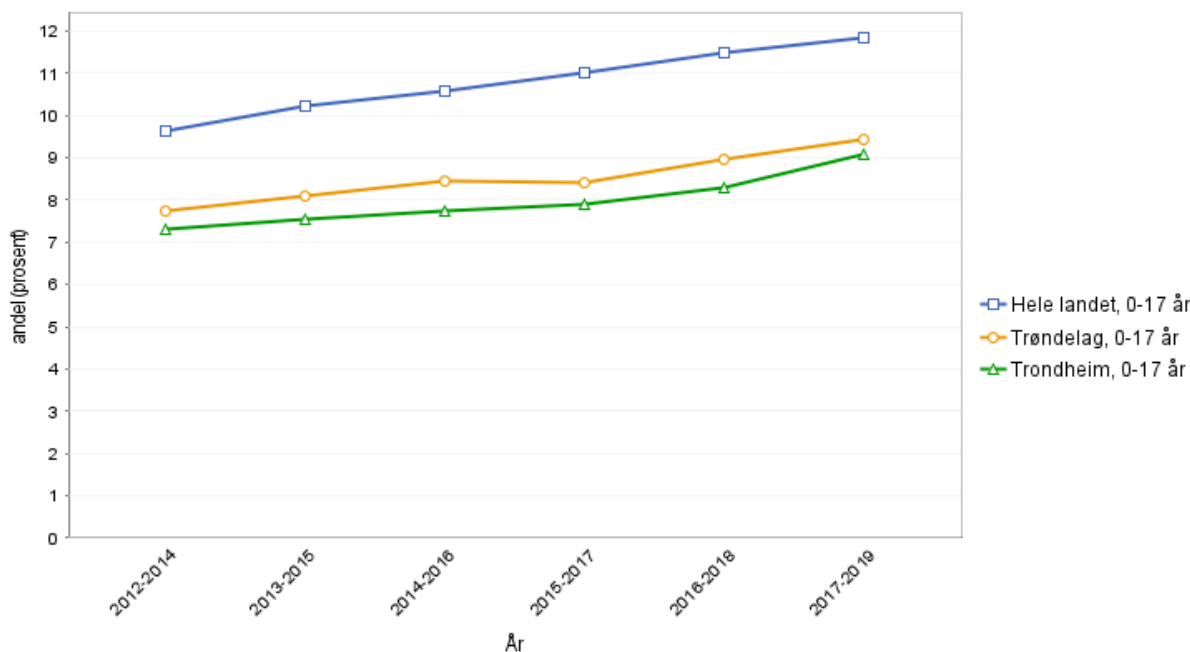

Figur 6: Lavinntekt 60% av nasjonal medianinntekt, andel (prosent), alle aldre. Kilde: Folkehelseinstituttet (2020).

Når det kommer til innbyggere i alle aldre som lever med vedvarende lavinntekt, har Trondheim hatt en negativ utvikling gjennom perioden 2012-2019. I 2019 levde 10,2 prosent

av innbyggerne i kommunen med vedvarende lavinntekt, mot landsgjennomsnittet på 10,2 prosent, og fylkesgjennomsnittet på 9,3 prosent.

Ser man kun på barn (0-17 år) som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt, er andelen noe lavere:

Figur 7: Lavinntekt 60% av nasjonal medianinntekt, andel (prosent), 0-17 år. Kilde: Folkehelseinstituttet (2020).

I 2019 var denne andelen i Trondheim på 9,1 prosent, mot fylkes 9,4 prosent og landsgjennomsnittet på 11,9 prosent. Figur 6 og 7 forteller oss at andelen som lever med vedvarende lavinntekt i Trondheim kommune har økt over en 7-års periode fra 2012-2019. Dette gjelder både for husholdninger i alle aldre og husholdninger med barn (0-17 år). Når det kommer til husholdninger i alle aldre, innehar Trondheim kommune den samme prosentandelen som landets ellers og litt høyere enn fylkesgjennomsnittet. Trondheim kommune har derimot en lavere prosentandel barn (0-17 år) som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt enn både landsgjennomsnittet og gjennomsnittet i Trøndelag fylke.

I en artikkel forfattet av Jon Epland og Tor Morten Normann, publisert på SSBs nettsider i 2019, fortelles det at andelen av barn som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt er økende. I 2017 var denne andelen i Norge på 10,7 prosent, en liten økning fra 10,2 prosent året før. Forfatterne av artikkelen rettet også søkelyset mot at flertallet av denne gruppen kom fra familier med innvandrerbakgrunn (Epland & Normann 2019).

6.4 Levekår og folkehelse i Trondheim kommune 2021

Trondheim kommune gjennomførte i 2021 en levekår- og folkehelse rapport. I rapporten fremheves det at siden forrige rapport som ble utgitt for 10 år siden, har kommunen økt i omfang etter kommunesammenslåingen med Klæbu kommune. Prosjektgruppen argumenterer i rapporten for at dette var riktig tidspunkt for en ny kunnskapssamling om forholdene i den nye kommunen. De data som presenteres i rapporten er fra 2018, og man har også mulighet til å sammenligne med forrige datainnsamling som ble gjennomført i 2009. Dette forenkler sammenligningsgrunnlaget mellom de to rapportene (Trondheim 2021b).

Rapporten inneholder data om befolknings sammensetning, boforhold, inntekt, arbeid og utdanning, nærmiljø, oppvekst, sosiale forhold, helse relaterte forhold, helsetilstand og skader og ulykker. I dette masterprosjektet vektlegges de områdene som omhandler barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt.

6.4.1 Befolknings sammensetning

6.4.1.1 Alders sammensetning

Alders sammensetningen i rapporten er inndelt i fire aldergrupper, for å vise aldersfordelingen blant kommunens innbyggere. I løpet av de siste 20 årene har andelen barn (0-17) i Trondheim kommune sunket fra 23,2 prosent av innbyggerne i 2001, til 20,4 prosent i 2018. Barn (0-17) er bosatt over hele kommunen, men det er enkelte levekårs soner som har en høyere andel barn i sin befolknings sammensetning. Størst andel av barn (0-17) finner man i levekårs sonene Sørborgen (30,58%), Olderdalen (28,1%), Stavset (27,28%), Tiller sør (27,26%), Reppe-Vikåsen (26,68%), Nypvang (26,06%), Sjetnemarka-Okstad (25,96%), Uгла (25,7%) og Stubban (25,15%). Det er i disse sonene over 25 prosent av befolkningen er barn (0-17) (Trondheim kommune 2021b).

6.4.1.2 Husholdningstyper

Av husholdningstyper så er det i utgangspunktet kun aleneforsørgere som er aktuelle i denne besvarelsen. Når det kommer til aleneforsørgere i Trondheim kommune, 3,7 prosent, ligger andelen innad i kommunen under gjennomsnittet til sammenlignbare kommuner. Det er viktig å presisere at man regnes som aleneforsørger hvis man bor og har aleneomsorg for barn (0-17) (Trondheim kommune 2021b).

Hvis man kun ser på de levekårsssonene som innehar 5 prosent eller flere aleneforsørgere, er det følgende soner som har høyest andel innad i Trondheim kommune: Sørborgen (9,16%), Kattem (6,82%), Tanem (6,61%), Tiller-sør (6,15%), Reppe-Vikåsen (5,84%), Nypvang (5,76%), Romulslia (5,11%) og Heimdal (5,11%) (Trondheim kommune 2021b).

6.4.1.3 Innvandrerbefolkning

Som vi har vært inne på i besvarelsen, er andelen av barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt høyere innenfor denne gruppen. I rapporten «Levekår og folkehelse i Trondheim kommune 2021», har de delt opp innvandrerbefolkningen inn i tre grupper. Den første representerer innvandrere fra vestlige land, den andre fra øst-europeiske EU-land, og den tredje representerer innvandrere fra Afrika, Asia m.v. Tall over innvandrere fra vestlige land er ikke inkludert i rapporten, kun tall fra de resterende to gruppene. Siden andelen beboere med innvandrerbakgrunn i de ulike levekårsssonene er relativt lave, inkluderes kun de sonene som innehar 4 prosent eller flere for de med bakgrunn fra øst-europeiske EU-land, og 10 prosent eller flere for de med bakgrunn fra Afrika, Asia m.v.

Når det gjelder innvandrere fra øst-europeiske EU-land, så er det levekårsssonene Sørborgen (6,6%), Breidablikk (5,9%), Ila (4,9%), Bratsberg-Jonsvatnet-Leira (4,7%), Brøset-Valentinlyst (4,5%), Hallset (4,3%), Havstein-Stavne (4,1%), Stubban (4,1%), Fossegrenda (4,1%) og Hammersborg-Trolla (4%), som innehar høyest andel av befolkningen. Når det kommer til innvandrere fra Afrika, Asia m.v, så er det sonene Saupstad (35,35%), Tempe-Sorgenfri (24,75%), Moholt (22,15%), Kattem (17,85%), Øya-Elgseter (17,53%), Tiller sør (16,76%), Lademoen (15,54%), Romulslia (14,34%), Møllenberg (13,43%), Risvollan (12,73%), Breidablikk (12,58%), Tonstad (12,51%), Nedre Flatåsen (12,18%), Othilienborg-Vestlia (11,68%), Ila (11,04%), Brundalen (11,03%), Heimdal (10,84%), Midtbyen (10,81%), Åsheim (10,74%), Rydningen (10,42%), Tiller nord (10,4%) og Nidarvoll (10,06%) som har den høyeste andelen (Trondheim kommune 2021b).

6.4.2 Bolig

6.4.2.1 Kommunale utleieboliger

Trondheim kommune har omtrentlig 4000 kommunale utleieboliger. De fleste av disse leies ut til innbyggere med behov for hjelp til å skaffe boplass. Innenfor denne gruppen finner man personer som innehar en utilfredsstillende bosituasjon der dagens bosted er uegnet som bolig, eller at de står i fare for å miste sitt nåværende bosted, og til slutt de som rett og

slett mangler bolig. Innad i Trondheim kommune finner man den høyeste andelen med kommunale utleieboliger i levekårssonene Øya-Elgseter, Møllenberg, Lademoen, Lade, Brøset-Valentinlyst, Brundalen og Ranheim i øst, og Ila, Munkvoll-Hoem, Rydningen og Saupstad i vest (Trondheim kommune, 2021). Hvis man sammenligner Trondheim kommune med andre sammenlignbare bykommuner, som Oslo og Bergen, har Trondheim 21 kommunale utleieboliger pr. 1000 innbyggere, mot Oslo og Bergen som har 19 tilsvarende utleieboliger pr. 1000 innbyggere (Trondheim kommune 2021b).

6.4.2.2 Trangboddhet

For at en husholdning skal kategoriseres som trangbodd, er det noen kriterier som må oppfylles. 1: At antall rom i boligen er mindre enn antall personer som bor i den. 2: At antall kvadratmeter (p-areal) er under 25 kvadratmeter pr. person i husholdningen. I Trondheim er andelen av innbyggerne som bor trangt på 13 prosent (Trondheim kommune 2021b).

Ifølge «Levekår og folkehelse i Trondheim kommune», er det de mest sentrumsnære levekårssonene innad i kommunen der andelen husholdninger som bor trangt er størst. Rapporten forteller videre at andelen som bor trangt er forholdsvis lik for husholdninger som har barn, og de som ikke har det. For de husholdningene som ikke inkluderer barn, er det flest som bor trangt i levekårssonene øst for Midtbyen. For de husholdningene med barn som bor trangt, er andelen høyere i levekårssoner som befinner seg lenger ut fra sentrum (Trondheim kommune 2021b).

Tar man for seg de områdene som innehar over 20% barn som bor trangt, er det levekårssonene Tempe-Sorgenfri (57,8%), Lademoen (51,7%), Møllenberg (50,50%), Nedre elvehavn (43,9%), Midtbyen (41,2%), Øya-Elgseter (37,6%), Saupstad (37,2%), Moholt (37%), Ila (36%), Lilleby-Ladesletta (34,10%), Othilienborg-Vestlia (29,7%), Rosenborg (29,30%), Brundalen (27,2%), Bakklandet (24,4%), Romulslia (21,8%), Halseth (20,7%) og Lade (20,30%), som kommer høyest ut (Trondheim kommune 2021b).

6.4.3 Inntekt

6.4.3.1 Lavinntekt og medianinntekt

Ifølge rapporten så hadde omtrentlig 15 prosent av Trondheims innbyggere lavinntekt i 2018. Videre vises det til at 13 prosent av disse har lavinntekt sammenhengende i tre eller flere år (Trondheim kommune, 2021). Den største andelen av innbyggerne som lever med vedvarende lavinntekt finner man på Moholt, Øya-Elgseter og i Midtbyen. Rapporten

forteller at innenfor disse levekårssonene lever i overkant av 25 prosent av innbyggerne (studenter er ikke inkludert) med vedvarende lavinntekt (Trondheim kommune 2021b).

I Trondheim kommune bor i overkant av 8 prosent av alle barn i familier med vedvarende lavinntekt. Herunder er det levekårssonene Lademoen (38,9%), Møllenberg (38,5%), Tempe-Sorgenfri (37,9%), Midtbyen (26,9%), Saupstad (23,5%) og Ila (21,8%) som skiller seg negativt ut (Trondheim kommune 2021b).

Rapporten viser også medianinntekten etter skatt i de ulike levekårssonene. Det er de samme område som har høyest forekomst av lavinntekt som også er representert med lavest medianinntekt i Trondheim kommune (Trondheim kommune 2021b).

6.4.4 Arbeid og utdanning

6.4.4.1 Utdanning

Levekår og helserapporten for Trondheim kommune viser at 14,5 prosent av kommunens innbyggere har kun fullført grunnskole, eller innehar ingen registrert utdanning. Noen levekårssoner kommer dårligere ut enn andre, og rapporten har kartlagt hvor mange dette gjelder for i alderen 30-54 år. Her kommer Saupstad (41,04%), Tempe-Sorgenfri (37,83%), Heimdal (29,44%), Kattem (28,96%), Midtbyen (27,13%), Breidablikk (26,77%) og Øya-Elgseter (25,38%) dårligst ut. Ifølge rapporten er det kun Oslo, av andre storkommuner, som har like lav andel innbyggere som ikke fullførte videregående opplæring i 2018 (Trondheim kommune 2021b).

6.4.4.2 Arbeidsledighet

Det informeres tidlig i denne delen av rapporten at tallene man innehar er fra før koronapandemien og konsekvensen den medførte relatert til arbeidsledighet i kommunen. Videre fremholdes det at årsaker bak arbeidsledighet ofte kommer av lav utdanning, lav alder og innvandrerbakgrunn fra gruppe 3, altså innvandrere fra Afrika, Asia m.v.

Det er innenfor levekårssone Tempe-Sorgenfri man finner den største andelen med arbeidsledige i Trondheim kommune, med en andel på 6,64 prosent. Videre følger soner som Lademoen (4,11%), Ila (4,08%) og Midtbyen (4,07%). De resterende levekårssonene befinner seg mellom 1-4% (Trondheim kommune 2021b).

6.4.4.3 Uføre 30-54 år

Innad i Trondheim kommune finner man høyest forekomst av uføretrygdete i aldergruppen 30-54 år sør i kommunen. Kattem kommer dårligst ut, med en andel uføretrygdete innenfor

denne aldersgruppen på 14,3 prosent. Også områder som Saupstad (13,94%), Tempe-Sorgenfri (11,67%), Heimdal (11,24%) og Nedre Flatåsen (11,09%) har høyere forekomster enn resten av levekårssonene. Gjennomsnittet for sonene i kommunen er 7 prosent (Trondheim kommune 2021b).

Det fortelles i rapporten at Trondheim har et høyere snitt med uføretrygdde enn andre bykommuner som de ofte sammenligner seg med, sånn som Stavanger og Bergen (Trondheim kommune 2021b).

6.4.4.5 Arbeid eller utdanning for kvinner som har barn under 18 år

I overkant av 82 prosent av kvinner med barn (0-17) som bor i Trondheim kommune deltar enten ved utdanning eller i arbeid. Det har vært en liten økning de siste 20 årene, men fortsatt befinner de fleste levekårssonene seg rundt 80 prosent deltakelse. Møllenberg er den sonen som innehar minst kvinner med barn (0-17) som deltar enten i utdanning eller arbeid, med en andel på 59,85 prosent. Også soner som Tempe-Sorgenfri (61,44%) og Lademoen (63,91%), har en andel under 65 prosent (Trondheim kommune 2021b).

6.4.5 Oppvekst

6.4.5.1 Ungdomskriminalitet

«Levekår og folkehelse i Trondheim kommune 2021» benytter seg av kumulative tall for perioden 2017-2019 for å finne andelen gjerningspersoner under 20 år etter bosted.

Oversikten over denne treårsperioden viser at forekomsten av ungdomskriminalitet er størst blant ungdommene som bor i sonene Midtbyen (5,8%), Lademoen (5,6%), Tempe-Sorgenfri (5,2%) og Møllenberg (5%) (Trondheim kommune 2021b).

6.5 Fritidstilbud i Trondheim kommune

Innsatsen mot barnefattigdom er tredelt. Det rettes mot å styrke barnefamiliens økonomi, slik at familien kommer ut av fattigdomssituasjonen. De sentrale elementene her er generelle arbeids- og velferdspolitiske virkemidler. Det rettes kompenserende tiltak i påvente av en bedring i familiens økonomiske situasjon i form av gratis aktiviteter, bidrag til ferier osv. Disse to instansene, sammenslått, skal bidra til at fremtidig fattigdom skal motvirkes (Nuland, Fløtten & Backe-Hansen 2013).

Kulturenheten Barnekultur, tilbyr ulike kurs og fritidsaktiviteter for barn og unge i Trondheim. Majoriteten av disse tilbudene er gratis, men enkelte tilbud medfører egen betaling. Det er mulighet for friplasser på alle tilbudene (Trondheim kommune 2022a).

Det finnes tilbud som Vikåsen barneklubb, Minies på Enter kulturhus, Dramagruppe på Kattem, Lademoen Jubateater og dramagruppe på Ranheim. Barnekultur tilbyr klatring i Utehallen og Grip Leangen. Det er gratis dansekurs i Urban Jazz på Lademoen bydelshus for barn 4.–7. trinn. Hver onsdag er det aktiviteter for barn 4.- 6. trinn på Voll gård, hver tirsdag er det kids- og seniorskate i trikkestallen skatepark for barn t.o.m 7. trinn og voksne over 30 år, og det tilbys aktiviteter på ISAK slik som kurs i kunst, teater og dans for aldersgruppen 15-25 år. Det tilbys også gratis familiearrangement, slik som familielørdager på bibliotekene i kommunen med eksempelvis musikalsk skattekiste, der man lærer sanger, har sangleker og klappeleker, og fortellingen «Bamsen min» (Trondheim kommune 2022a).

Det kan også nevnes at Rosenborg Ballklub tilbyr gratisbilletter til sine hjemmekamper i eliteserien for de som ellers ikke har mulighet til å dra på kamp, disse må det søkes om (Trondheim kommune 2022b).

6.5.1 Fritidsklubber

Kulturenheten driver mange fritidsklubber for barn og unge, og man har Boxåpner på Saupstad, Caos kulturhus på Uгла, Chappa kulturhus på Charlottenlund, Enter kulturhus på Tiller, Hotspot Spongdal, Kattemkjeller'n på Kattem, Klubben i Klæbu, Lade fritidsklubb, Markafritidsklubb på Vikåsen og Ristunet på Risvollan (Trondheim kommune 2022a).

På disse klubbene er det lagt til rette for aktiviteter og tilbud for de barna som ikke nødvendigvis er interessert i å drive med idrett, og her kan barn og ungdom få drive med ulike interesser og aktiviteter (Trondheim kommune 2022a). Boxåpner er eksempelvis et gratis kultur- og fritidstilbud for barn og unge i alderen 13-17 år, som ligger på Saupstad. Det er et sted der ungdom får gjøre det de har lyst til, dette i form av konserter, workshop, gjøre lekser, skrive jobbsøknader, se animasjonsfilmer eller bake kaker. Her er det i tillegg et stort caférom med biljard, brettspill, x-box og storskjerm, og det tilbys gratis middag. Det er en gymsal med pingpong-bord og et eget rom for buldring. For de som ønsker å spille inn egen musikk eller som ønsker å lære å spille ulike instrumenter finnes det et eget studio, øvingsrom og bandrom. Det er et chillrom for de som ønsker å gjøre lekser eller se film, og det er et kunstrom for de som ønsker å tegne, male, lage smykker, perle, strikke eller lage andre ting. Det er også et eget diskotek, samt et eget PS4-rom (Trondheim kommune 2022a).

6.5.2 Ferietilbud

OpplevelsesVoll byr på uteaktiviteter samt stell og kos med dyr på Voll gård, i tillegg til kreative aktiviteter på Gulhuset og i snekkerverkstedet. Det er et samarbeid mellom Voll gård, Kulturenheten i Trondheim kommune og Strinda frivillighetssentral, der det tilbys aktiviteter på Voll gård i feriene slik som VinterVoll, SommerVoll og HøstVoll. Der barn som går i 4.-6. trinn kan melde seg på å delta på ulike aktiviteter (Voll Gård u.å.).

I piloten 0-24 har flere familier fått penger til å dra på ferie, og skal i sommer reise på hyttetur til Hunderfossen. Disse familiene drar sammen og har selv valgt destinasjon og hva de vil bruke pengene på. Ansatt i Trondheim kommune opplyser imidlertid om at dette ikke er noe som kommunen i utgangspunktet tilbyr (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.5.2.1 Røde Kors – Ferie for alle

Det er også private aktører som tilbyr innbyggere i Trondheim kommune et feriealternativ. Den kanskje mest kjente og viktigste aktøren er Røde Kors. De har opprettet et tilbud som skal hjelpe de familiene som ikke har økonomi til å dra på ferie selv. Tilbudet kalles for «Ferie for alle», og alle familier som lever med vedvarende lavinntekt kan her få mulighet til å ta med seg barna på en ferie der uteaktivitet står i fokus. Dette er primært et tilbud til familier som har ett, eller flere barn, i alderen 6-13 år (Røde Kors 2022).

For å få benytte seg av tilbudet fra Røde Kors, så må man søke. I følge Røde Kors avdeling i Trøndelag, så er det ansatte i den respektive kommunen som skal søke på vegne av de familiene som ønsker å delta (Røde Kors avd.Trøndelag 2022a). De tilbyr ulike feriesteder til ulike tider i løpet av året. I 2022 har man mulighet til å reise til Teveltunet Fjellstue på Meråker, Savalen på Tynset, Laberget i Levanger, Jæktvollen på Inderøy og Røros Hotell på Røros. Fellesnevneren for alle de ulike destinasjonene er friluftsliv, samt på Røros har man også tilgang til hotellets basseng, boblebad, utendørsbasseng, badstuer og Jacuzzi. Alt av mat sørger Røde Kors for. Samtidig fremheves det at det er foreldrene selv som ansvarlig for barna under hele oppholdet, og at arrangementene er rusfrie (Røde Kors avd. Trøndelag 2022b).

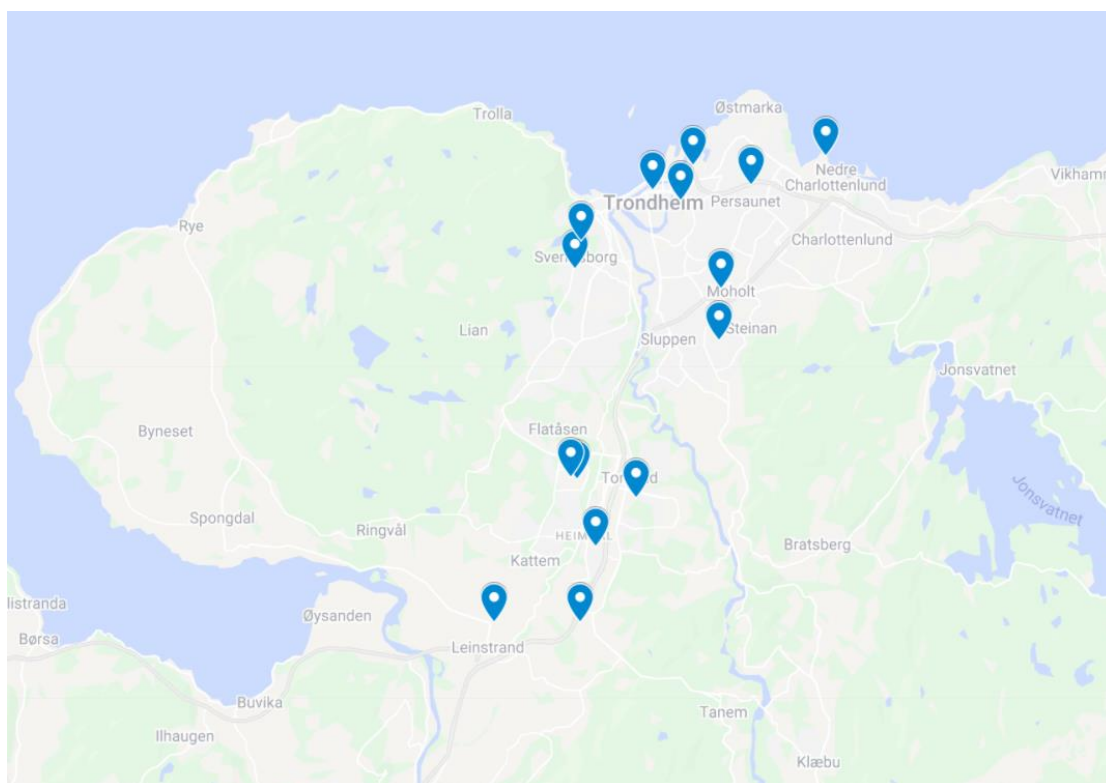
6.5.3 Utlånssentraler

Det finnes flere utlånssentraler i Trondheim som låner ut gratis tur- og sportsutstyr. Disse sentralene støttes økonomisk av Trondheim kommune og de befinner seg på forskjellige

steder innad i kommunen. Disse bodene tilbyr utlån av diverse utstyr for forskjellige idretter, og siden de er spredt rundt i kommunen er dette et tilbud som alle av Trondheims innbyggere kan benytte seg av. Man har utlånsentralen på Strinda, utlånsentralen på Saupstad/Kolstad, SjetneBODEN på Sjetne og NTNUI-Bumerang som holder til på Moholt studentby. Fellesnevneren for utlånsentralene er at man selv kan gå inn på deres restriktive nettsider, eller besøke deres fysiske sentraler, og låne det utstyret du har behov for (Trondheim kommune 2021a).

6.5.4 Åpen barnehage

Åpen barnehage er et leketilbud for alle barn i barnehagealder (0-6 år) i følge med en voksen. Dette er møteplasser for barn og deres foreldre/foresatte, der man kan leke, dele et måltid og delta i ulike aktiviteter. Dette gir mulighet for å delta i et sosialt fellesskap, gjennom lek og samvær. Man kan komme og gå når som helst innenfor åpningstidene, og det kreves ikke noen form for påmelding for å kunne delta. Dette tilbudet er i utgangspunktet gratis, men noen private tar betaling for måltider og aktiviteter. Det finnes åpne barnehager i alle bydeler i Trondheim (Trondheim kommune 2022d).

Figur 8: Åpne barnehager i Trondheim kommune. Kilde: Trondheim kommune, 2021.

6.5.5 Andre tilbud

For å redusere fattigdom og utjevne sosiale ulikheter for barn i Norge generelt finnes det flere tiltak. Man kan søke økonomisk støtte fra NAV, man kan søke nasjonale tilskuddsordninger for barnefattigdom om midler, slik at man kan delta på ulike sosiale aktiviteter (Statsforvalteren 2021). Det å delta på ulike sosiale aktiviteter kan bidra til bedre helse og livskvalitet (Helsenorge 2019). Det kan også bidra til å etablere sosiale relasjoner, der de stigmatiserte barna kan bli kjent med barn som sees på som «normale», og på denne måten skape ressurser til å komme seg ut av fattigdom (Goffman 1963 i Carnevale 2007).

2014 var året den nasjonale tilskuddsordningen ble etablert. Dette er et tiltak som skal hjelpe familier med vedvarende lavinntekt, og bidra til at barn fra familier med økonomiske problemer fortsatt kan delta på turer og aktiviteter i sitt nærmiljø. Det kan søkes midler for å opprette utstyrsbanker, sommerjobbprosjekter og ferieleirer (Regjeringen 2017). Ifølge regjeringen i 2017, så bidrar ordningen til at barn og unge har mulighet til å inkluderes sammen med andre jevnaldrende i en sosial setting. Også idrettslag har mulighet til å søke midler fra tilskuddsordningen, nettopp for å unngå at barn ekskluderes fra idrettsaktiviteter. Da kan idrettslag få økonomisk støtte til å anskaffe alt av nødvendig utstyr for, eller til å dekke reiseutgifter relatert til idrett (Fredheim 2016).

Det finnes flere tiltak for å inkludere barn i lavinntektsfamilier innen idretten, blant annet har Norges idrettsforbund sammen med flere andre forbund og organisasjoner, opprettet kampanjen «alle med», som gir råd og informasjon om hvordan man kan få inkludert flest mulig. «Alle med» er et gratis nasjonalt verktøy som skal gjøre det lettere å inkludere alle barn og unge i fritidsaktiviteter, dette uavhengig av familiens økonomiske situasjon.

Verktøyet benyttes i jobben med å realisere Fritidserklæringen i lokalmiljøene der barn vokser opp. Her kan både frivillige og kommunen gjøre en innsats for at barn kan få oppleve mestring, trivsel og fellesskap uavhengig av sosioøkonomisk status (Alle med 2022).

6.5.6 «God jul, lille venn»

Anikken Hjelde fra Drammen startet i 2011 opp «God jul, lille venn». En dugnad som senere har spredd seg over hele landet, også til Trondheim. Dette er en alternativ måte å samle inn julegaver til frivilligsentralen og andre organisasjoner som jobber med barn, og det gis julegaver til lokale barn og ungdom i familier som ikke har like store økonomiske ressurser. I 2019 ble det samlet inn 2 900 gaver i Trondheim kommune. Hvis man ønsker å bidra med en

slik gave, får man angitt kjønn og alder til det barnet som skal motta gaven. Gaven man kjøper skal være ny og ubrukt, samt ha en pris mellom 100,- og 400,- kr. Gaven skal ikke være praktisk, men gjerne en leke, tegnesaker etc. Det er ulike lokale organisasjoner som har ansvaret for utlevering av disse julegavene til barn og unge i Trondheimsområde (Facebook 2021).

6.6 Trondheim kommune

Etter kommunesammenslåingen mellom Trondheim og Klæbu kommune, har ikke den nye kommunen fått fastsatt en ny felles kommuneplan. Kommunen forteller at de skal arbeide med en ny kommuneplan i 2021 og 2022 (Wollebæk & Wist 2021). Ny kommunal planstrategi ble vedtatt for Trondheim kommune av bystyret 20.mai 2021. Foreløpig er det kun kommunedirektørens forslag til planstrategi for Trondheim kommune som er tilgjengelig for offentligheten, og det er dette forslaget til planstrategi som er blitt benyttet i denne masteravhandlingen.

6.7 Kommuneplanens planstrategi Trondheim

Innledningsvis i planstrategien vises det til FNs bærekraftsmål og at disse skal danne grunnlaget for all samfunns- og arealplanlegging «for å fremme sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft.» (Trondheim kommune 2021c). I Kommunedirektørens forslag til planstrategi, fremheves det at det er kommunene som er nøkkelaktører for å få realisert bærekraftsmålene til FN i Norge. Videre fremgår det at Trondheim kommune tar arbeidet med bærekraftig samfunnsutvikling på alvor, og at bærekraft vil få en sentral plass i kommunens samfunns- og arealplanlegging gjennom å konkretisere bærekraftsmålene for kommunen. De vil benytte rammeverket for bærekraftig omstilling samt samarbeid med andre kommuner. Kommunedirektøren viser også til at i arbeidet med planstrategien, har kommunen lagt opp til målrettet medvirkning fra kommunenes innbyggere (Trondheim kommune 2021c).

I forslaget for ny planstrategi, viser kommunedirektøren til kommunens øvrige planbehov for perioden 2020-2023. Det har blitt tatt utgangspunkt i perspektiver som beskriver både muligheter og utfordringer for kommune-Norge. Av planforslag så er det spesielt to foreslåtte temaplaner som bør trekkes frem i denne avhandlingen: «God helse for alle» og «god hjelp til familier».

Med «god helse for alle» vises det til at gode levekår bidrar til god helse og at kommunen ønsker å skape gode levekår der alle har mulighet til å delta i sitt lokalsamfunn, samt skape gode rammer for eget liv. Det vises til at behovet for en slik temaplan er bygget etter perspektivene å leve et godt liv med sin helse, barn og unges liv og læring, samskapt velferd og arbeidsgiverrolle, inkluderende samfunn, samt nærmiljø og stedsutvikling. Å leve et godt liv med sin helse fremheves som det viktigste perspektivet for å utvikle en slik temaplan (Trondheim kommune 2021c).

Temaplan «God hjelp til familier» har som formål å etablere en felles strategi for familieperspektiv i tjenestene. Denne planen har som formål at familier som lever i utfordrende livssituasjoner, får tilgang til tjenester på tvers av profesjoner, lovverk og etater. Det argumenteres for at behovet for denne temaplanen er bygget etter perspektivene barn og unges liv og læring, å leve et godt liv med sin helse, og inkluderende samfunn. Barn og unges liv og læring blir trukket frem som det viktigste perspektivet (Trondheim kommune 2021c).

Begge temaplanene skal blant annet bidra til FNs bærekraftsmål relatert til utryddelse av fattigdom, god helse og god utdanning (Trondheim kommune 2021c).

Det har også blitt utarbeidet et dokument som viser kunnskapsgrunnlaget for foreslåtte planbehov for Trondheim kommune frem mot 2023. Her lister de opp 14 perspektiver, deriblant «god helse for alle». Kommunedirektøren viser til at man ser en utvikling der sosiale forskjeller i levekår skaper sosiale ulikheter i helse. Videre vises det til at helse varierer mellom ulike sosiale grupper ved å sammenligne inntekt, yrkesstatus og utdanning. Helsestatistikk fra Helseundersøkelsen i Trøndelag (HUNT) viser at 18 prosent av voksne menn og 25 prosent av voksne kvinner oppgir at de selv oppfatter at de har dårlig helse. Undersøkelsen viser at det er de som er sosioøkonomisk dårligst stilt som også er langt mer utsatte for å oppleve egen helsesituasjon som dårlig. Det argumenteres for at man skal sikre de svakeste gruppene spesielt ved å støtte unge i utdanningssystemet for å sikre seg at de trer inn i de voksne rekker med kompetanse og ferdigheter som gir en god start i arbeidslivet. Å ha utdanning, både i form av fagbrev eller på et høyere nivå, øker sjansene betraktelig for bedre helse for denne gruppen. Kommunen ønsker å skape gode sosiale arenaer og andre møteplasser for innbyggere i alle aldre, for slik å legge til rette for å simplifisere prosessen med å skape relasjoner mellom hverandre. Å ha gode nære relasjoner

trekkes frem av kommunen som en viktig variabel i det å opprettholde en god helse (Trondheim kommune 2021d). Mennesker som lever med vedvarende lavinntekt, har høyere forekomst av dårlig helse enn mennesker med bedre økonomi. En levekårsundersøkelse gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2008 ble analysert av folkehelseinstituttet (FHI) etter utsatte grupper og psykisk helse, der et representativt utvalgt av 4970 nordmenn i alderen 25-64 år ble intervjuet ved hjelp av et spørreskjema. Undersøkelsen viste at individer med vedvarende lavinntekt hadde omtrent dobbel så høy forekomst av depresjon, angst og andre lignende psykiske plager sammenliknet med resten av befolkningen (Claussen 2019).

Et annet kunnskapsperspektiv er barn og unges liv og læring. Trondheim kommune ønsker at alle barn og unge skal kjenne tilhørighet innenfor inkluderende, rettferdige og lærende fellesskap. Det vises til at «*god oppvekst skapes der barn og unges relasjoner og liv settes i sentrum.*» (Trondheim kommune 2021d). 14 prosent av alle barn i kommunen har enslige forsørgere, 21 prosent mellom 0-17 år bor trangt, og 7 prosent mellom 16-25 år har ikke fullført videregående opplæring eller befinner seg i arbeid. Kommunen viser også til at både erfaring og forskning relatert barn og unge i for liten grad blir involvert i kommunale prosesser som omhandler de selv. Kommunen poengterer med at de i arbeidet med planstrategien har lagt opp til målrettet medvirkning. Dette begrunnes med at planstrategien inneholder først og fremst faglige analyser av planbehov, og kommunedirektøren forteller videre at det sees på som mer hensiktsmessig å legge til rette for bred medvirkning i utarbeidelsen av kommuneplanens samfunnsdel og eventuelle andre planprosesser, etter at planstrategien er vedtatt av kommunestyret (Trondheim kommune 2021c).

6.8 Kommuneplanens samfunnsdel

Siden det ikke foreligger en felles kommuneplan, presenteres både Klæbu og Trondheims gjeldene kommuneplaner samfunnsdel.

6.8.1 Klæbu, kommuneplanens samfunnsdel

«*Klæbu – en kommune i forkant.*» (Klæbu kommune 2011a).

Klæbu kommunes kommuneplan samfunnsdel 2010-2021, ble vedtatt av kommunestyret 09.06.2011. Det er i alt oppført seks hovedmål, og de som er relevante vil bli presentert her.

1. «*Klæbu skal være en selvstendig kommune som er aktiv i interkommunalt samarbeid.*»

(Klæbu kommune 2011a).

Kommunen legger blant annet opp til næringsutvikling i samarbeid med nabokommuner, og skal være en bevisst forvalter for natur- og fritidsområder for innbyggere i Trondheimsregionen. Herunder ønsker kommunen å legge til rette for et godt samspill mellom nærings- og fritidsinteresser (Klæbu kommune 2011a).

2. *«Klæbu skal være en aktiv næringskommune som er åpen for gode prosjekter.»*

(Klæbu kommune 2011a).

Det søkes fra kommunens side å tilrettelegge for god næringsutvikling tilpasset kommunens fortrinn og verdier, samt utvikle et levende og attraktivt kommunesentrum. I tillegg søker kommunen å være offensiv til næring som kan gi og utvikle lokale arbeidsplasser (Klæbu kommune 2011a).

3. *«Klæbu skal være en grønn ressurs i Trondheimsregionen, som gir mulighet til miljøbevisst livsstil.»*

(Klæbu kommune 2011a).

Kommunen ønsker å gi innbyggere mulighet til å aktivt delta i et mangfoldig lokalsamfunn, med nærhet til tilrettelagte friluftsområder som kan benyttes av alle (Klæbu kommune 2011a).

4. *«Klæbu skal være en kommune i vekst med vekt på tilpasset tjenestetilbud og bærekraftig utvikling.»*

(Klæbu kommune 2011a).

Inn under dette målet legger kommunen vekt på tilrettelegging for å skape vekst via fortetting og boligbyggeprogram, samt øke kapasitet og kvalitet i tjenestene kommunen utfører relatert til dens befolkningsutvikling. Videre skal folkehelsen prioriteres, med et individuelt tilpasset tjenestetilbud. Inn under siste nevnte punkt søker kommunen å jevne ut sosiale faktorer som kan påvirke folkehelsen, få en oversikt over den generelle folkehelsen og hva som påvirker den, og opprette et system som avdekker behov og tilrettelagte tiltak for utsatte grupper. Egenmestring og ansvar for egen helse skal vektlegges (Klæbu kommune 2011a).

5. *«Klæbu skal være en god oppvekstkommune med gode nærmiljø og spennende kulturliv.»*

(Klæbu kommune 2011a).

Kommunen førte i pennen at man skulle tilrettelegge for alle innbyggere skulle få mulighet til å delta i kulturaktiviteter. For å få til sistnevnte skulle kommunen være aktiv deltagende i eksempelvis «kulturell skolesekk» og «kulturell spaserstokk». Kulturskolen skulle videre være et ressurscenter for alle av kommunens skoler og barnehager. Videre var det et mål for kommunen å bidra til utvikling av møtesteder for aktiviteter. Under sistnevnte skulle biblioteket som møteplass prioriteres. Videre ville kommunen prioritere å produsere andre gode arenaer for allsidig aktivitet for ungdom, og at møteplasser og fritidsarenaer skulle ha god tilgjengelighet for alle av kommunens innbyggere (Klæbu kommune 2011a).

6. *«Klæbu skal være en kommune som vektlegger dialog med sine innbyggere, brukere og ansatte.»*

(Klæbu kommune 2011a).

Siste punkt i kommuneplanens samfunnsdel fremhever viktigheten av å ha oppdatert og lett tilgjengelig informasjon om kommunen til alle innbyggere. Man ønsker å gi bedre informasjonsflyt om hva som skjer i kommunen, og hvilke tjenester og andre tilbud som er tilgjengelige. Avslutningsvis fremheves det at kommunen også ønsker å være en aktiv medspiller i forebyggende arbeid. Dette gjennom å være aktiv i kriminalitetsforebyggende arbeid, sørge for et godt tverrfaglig samarbeid rettet mot forebyggende arbeid, og til slutt at forebyggende arbeid rettet mot helsearbeid skal være et mål (Klæbu kommune 2011a).

6.8.2. Trondheim, kommuneplanens samfunnsdel

«Trondheimsløftet: Sammen skaper vi Trondheim.» (Trondheim kommune 2022c).

Som nevnt i forrige avsnitt, er ikke Trondheim kommunes kommuneplan ferdigstilt, det er derfor også her tatt utgangspunkt i den forrige kommuneplanen som fortsatt er gjeldene frem til ny er vedtatt.

Trondheim kommunes kommuneplan samfunnsdel 2009-2020, ble vedtatt av bystyret 10.juni 2010. Kommunen har benyttet seg av strategiske hovedgrep for å finne løsninger på de utfordringer som politikerne mente Trondheim stod ovenfor frem mot 2020. De løsningene bygde på seks strategiske hovedgrep: Mestring, samhandling, samarbeid og

samordning, medvirkning, kommunikasjon, ressursstyring og kompetanseutvikling. Med mestring menes det å legge til rette for at flest mulig av kommunens innbyggere skal ha best mulige forutsetninger for å håndtere livets utfordringer. Kommunen ønsket at flest mulig skulle være i stand til å ta ansvar selv, gjøre egne valg, samt gjøre bruk av sine samlede ressurser. Det andre sentrale hovedgrepet kommunen listet opp er medvirkning. Det fremheves at i all kommunal virksomhet er det avgjørende at man legger til rette for reell medvirkning fra kommunens innbyggere. Kommunen trekker frem at dette også er gjeldene for områder der medvirkning ikke er lovregulert. Det formidles at Trondheims innbyggere aktivt skal ta del i den fremtidige utviklingen av kommunen (Trondheim kommune 2010).

Det er ført opp i alt fire hovedmål i kommuneplanens samfunnsdel, og i denne delen skal de trekkes frem:

1. *«I 2020 er Trondheim en internasjonal anerkjent teknologi- og kunnskapsby.»*
(Trondheim kommune 2010).

Det fremheves at Trondheim har en stolt historie som attraktiv studentby og at det er denne byen som har flest registrerte studenter i Norge pr. innbygger. Videre argumenteres det for at Trondheim også har landets viktigste teknologimiljøer, som i kombinasjon med det å være en attraktiv studentby, kan bidra til et konkurransefortrinn i arbeidet med tilrettelegging for bærekraftig utvikling og fremtidig verdiskapning. Det trekkes også frem at Trondheim har sterke humanistiske og samfunnsvitenskapelige kompetansemiljøer som kommer bysamfunnet til gode (Trondheim kommune 2010).

Kommunen ønsker at barn og unge skal ha et opplæringsløp som oppfattes som positivt. Barnehager og skoler skal løse sine roller som bygger av kunnskapsmessige, sosial og kulturell kompetanse. Kommunen ønsker å bygge videre på barns iboende læringslyst. Hele grunnopplæringen ønskes å styrkes gjennom et tettere samarbeid mellom barnehagene, skolene og næringslivet – en mer praksisnær opplæring, utvikle skaperglede samt et økt fokus på entreprenørskap. Man skal forebygge frafall med å styrke rådgivningen i overgangen mellom grunnskole og den videregående opplæringen (Trondheim kommune 2010).

Det skal tilrettelegges for at voksne som søker etterutdanning skal få mulighet til det, for å slik å skape seg selv et grunnlag for selvstendighet og inntekt. Avslutningsvis trekkes det

frem at kommunen kan benytte seg av kunnskapsinstitusjonene for å bedre utviklingen i kompetanse i både privat og i offentlig sektor (Trondheim kommune 2010).

2. *«I 2020 er Trondheim en bærekraftig by, der det er lett å leve miljøvennlig.»*
(Trondheim kommune 2010).

Det er ønskelig fra kommunens side at barn og unge er aktive i miljøarbeidet, samt utviklingen av Trondheim som bysamfunn. Trondheim fremhever at *«en bærekraftig by legger til rette for økonomisk, sosial og kulturell vekst som ivaretar dagens behov uten å ødelegge naturens økologiske bæreevne for framtidens generasjoner.»* (Trondheim kommune 2010). For å få til dette skal det utvikles arenaer og aktiviteter for barn og unge, der de kan delta i miljøarbeidet og bidra til en bærekraftig bysamfunnsutvikling. Medvirkning fra barn og unge trekkes frem som et viktig punkt for å få dette realisert, og det foreslås at dette kan gjennomføres ved å benytte seg av blant annet Ungdommens bystyre. Å synliggjøre barn og unges behov inn i arealpolitikk og sosial infrastruktur er også noe kommunen argumenterer for (Trondheim kommune 2010).

Trondheim kommune søker i kommuneplanen at innen 2020 skal også Trondheim kommune ha en fysisk utforming som fremmer livskvalitet og helse. For å få til dette skal blant annet kollektivtransport videreutvikles, samt lokalisere arbeidsintensive virksomheter nært sentrum og nært kollektivtransportåren i byen. Videre søkes det etter fortetting av bomiljø, for å slik bidra til at det sikres ren luft, gode solforhold, lave støynivåer, trygge og trivelige møteplasser, samt lett adkomst til parker og andre friområder (Trondheim kommune 2010).

3. *«I 2020 er Trondheim en inkluderende og mangfoldig by.»*
(Trondheim kommune 2010).

Trondheim kommune ønsker å legge til rette for alle, uavhengig av kjønn, etnisitet, alder, økonomisk og sosiale forhold. Alle skal kunne delta og oppleve Trondheim som sin by. Kommunen fremhever at selv om nordmenn generelt innehar en høy levestandard, er høyt utdannet, er i jobb og at det er liten forskjell i inntekt, har likevel gruppen med lavest inntekt hatt en svakere lønnsutvikling enn resten av samfunnet siden 1986 (Trondheim kommune 2010). Barn og unges levekår og oppvekstmiljø er variabler som påvirker videre utdanningsløp og yrkesmuligheter, noe som også får konsekvenser for deres fremtidige helse i voksen alder. Ved å trygge barn og unges oppvekstsvilkår, søker kommunen å

bekjempe fattigdom. Dette gjennom økt fokus på utdanning, da dette sees på som den beste investeringen mot fattigdom. Kommunen ønsker å arbeide målrettet for at flest mulig fullfører sitt utdanningsløp, noe som styrker deres sjanser i arbeidslivet i voksen alder (Trondheim kommune 2010).

Et av delmålene for kommunen er at innen 2020 skal alle barn og unge i Trondheim oppleve trygghet i hjem, barnehage, skole og på fritiden. Kommunen ønsker at voksne som møter barn og unge som lever under mangelfull omsorg tar ansvar. Videre skal barn og unge med vanskelige hjemmeforhold, gis god oppfølging i barndommen og i overgangsfasen fra ung og til voksen. Å hjelpe foreldre som trenger det, for å slik styrke hjemmet slik at barn og unge opplever det som den viktigste arenaen for omsorg og oppvekst, er et annet punkt kommunen trekker frem (Trondheim kommune 2010).

Trondheim kommune vil også å styrke Trondheim som en flerkulturell by, der det er godt å leve for innvandrere. For å få til dette ønsker kommunen å bidra til at innvandrere oppnår selvstendighet, gjennom utdanning, arbeids- og samfunnsdeltakelse. Kommunen ønsker å legge til rette for at alle innbyggere får mulighet til å bidra og delta på viktige samfunnsområder, uavhengige av etnisitet. Å skape arenaer for samspill, gjennom å skape økt gjensidig kunnskap og forståelse mellom minoritets- og majoritetsbefolkningen, er et annet mål for kommunen. Man ønsker også å bidra til økt kompetanse som sikrer at offentlige tjenester tilpasses mangfoldet i befolkningen (Trondheim kommune 2010).

I et annet delmål søker Trondheim kommune at husholdningene innad i kommunen har muligheter til å skaffe seg en forutsigbar inntekt. Dette gjennom å utvikle tiltak som kvalifiserer og hindrer utstøting sammen med NAV, samt bidra til opplæring og veiledning for ungdom slik at de fullfører utdanning eller kommer i arbeid. Videre ønsker Trondheim kommune å inkludere minoritetsspråklige raskt inn i arbeidslivet (Trondheim kommune 2010).

Innen 2020 var det også et mål for kommunen å ha en boligpolitikk som utjevnet sosiale forskjeller. For å motvirke ensidige bomiljøer, vil kommunen gjennom å skape nye boområder for innbyggere fra ulike inntektsgrupper, alle aldersgrupper og ulike kulturbakgrunn. Videre arbeide for å motivere og hjelpe barnefamilier som bor i kommunale

utleieboliger til å anskaffe seg bolig i det ordinære boligmarkedet (Trondheim kommune 2010).

Avslutningsvis i mål 3 ønsker kommunen å gi alle innbyggere kunnskap om helse, fysisk aktivitet og kosthold. Med informasjonsflyt og veiledning, ønsker kommunen å gi utsatte grupper bedre muligheter til å ta vare på egen helse (Trondheim kommune 2010).

4. *«I 2020 er Trondheim kommune en aktiv samfunnsutvikler og attraktiv arbeidsgiver».*
(Trondheim kommune 2010).

For å bli en aktiv samfunnsutvikler, må Trondheim kommune være en aktiv deltaker på flere samfunnsarenaer. Det nevnes at man må videreutvikle storbysamarbeidet, dette for å få større innflytelse på utformingen av kommunepolitikken. Kommunen ønsker også å være en aktiv bidragsyter på nasjonale arenaer, for slik å påvirke politikk og rammebetingelser for kommunens innsats som tjenesteproducent, forvalter og samfunnsutvikler. Videre ønsker kommunen å ha styrket sin posisjon som attraktiv arbeidsgiver. Noe man ønsker å få til ved å videreutvikle en allerede robust og fleksibel organisasjon, som benytter seg av og utvikler sine medarbeideres kompetanse og omstillingsevne. Kommunen ønsker også å være ledende innenfor målrettet arbeid for helse, miljø og sikkerhet for sine ansatte (Trondheim kommune 2010).

Kommunen søker videre at dens innbyggere skal ha en felles forståelse av hvilke forventninger en kan ha av kommunens tjenester. Dette skal man få til ved å videreutvikle metoder som sikrer god kommunikasjon rettet mot innbyggernes behov. Videre søker kommunen å støtte og oppmuntre innbyggere til mestring av egen hverdag, samt tilrettelegge for økt medvirkning og frivillig innsats (Trondheim kommune 2010).

6.9 Kommuneplanens arealdel

Etter kommunesammenslåingen mellom Trondheim og Klæbu er planer vedtatt i tidligere kommuner fortsatt gjeldende. Arealdelen er en overordnet plan som bestemmer hva arealene i kommunen skal brukes til, hvilke områder som skal, og hvilke som ikke skal, bygges ut. Arbeidet med ny arealdel til kommuneplanen som dekker hele den nye kommunen er satt i gang. Inntil denne er vedtatt gjelder Kommuneplanens arealdel Trondheim 2012-2024, som ble vedtatt i kommunestyret 21.03.2013 og Kommuneplanens

arealdel Klæbu 2010-2021, som ble vedtatt i kommunestyret 09.06.2011 (Trondheim kommune 2022e).

6.9.1. Klæbu, kommuneplanens arealdel 2010 - 2021

Boligbygging og vekst skal tilpasses mulighetene for utvikling av et godt tjenestetilbud.

Folketilvekst skal styres mot Klæbu sentrum og mot Tanem, her er tett utnytting av sentrum og de nærliggende arealene viktig. Utvikling av bolig- og næringsområder skal koordineres med utbygging av infrastruktur, og det skal settes av tilstrekkelig med areal for nærings- og offentlig virksomhet. Kultur, handel og servicenæringer forutsettes lokalisert til sentrum, mens arealkrevende virksomhet lokaliseres langs Fv. 704 (Klæbu kommune 2011b).

Interkommunal arealplan (IKAP) forutsetter 50 boliger pr. år i Klæbu, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst i folketallet på ca. 1,7 prosent. Grunnet stort potensial i Gjellan/Trøåsen samt andre områder som er regulert, tas det høyde for at det kan bli inntil 60 nye boliger og 2 prosent folketallsvekst pr. år. 79 prosent av boligbyggingen foregår ved Klæbu sentrum, ca. 12 prosent ved Tanem, og 9 prosent spredt i felt som enkelthus (Klæbu kommune 2011b).

IKAP går ut fra at regionen har behov for 200 dekar pr. år til næringsarealer. Her er Tulluan et område med potensiale, dette grunnet behov for områder for deponering av masser, kort avstand til E6, Sandmoen/ Torgård og Fv. 704. Områdene langs Vassfjellet, fra Tanem og sørover til Tulluan, er viktig for råstoffutvinning og annen næringsvirksomhet (Klæbu kommune 2011b).

Areal for skoler, barnehager, institusjoner og omsorgsboliger kan dekkes av områder som er avsatt til utbyggingsformål i tidligere arealplan. Her er det regulert ny tomt for ny skole i sentrum som beholdes. Det sees et behov for økt hallkapasitet til idrettsformål, her skal det startes utredningsarbeid rundt framtidig ny idrettshall/flerbrukshall (Klæbu kommune 2011b).

Det er behov for utbygging og utbedring av hovedveger, men ingen traseer er tilstrekkelig utredet slik at de er lagt inn på det juridisk bindende plankartet. Det forutsettes etablert nytt kollektivknutepunkt på Tanem. Areal og plassering må avklares nærmere i forbindelse med planleggingen av Fv. 704 (Klæbu kommune 2011b).

For utmarksområdenes del er det prioritert utbygging innenfor blant annet Vassfjellet, der kommunen ser for seg at man kan bedrive mange ulike fritidsaktiviteter. Det samme gjelder for området nord for Selbusjøen og Nordmarka (Klæbu kommune 2011b).

6.9.2 Trondheim, kommuneplanens arealdel 2012 - 2024

I Trondheim kommune er arealutvikling i tråd med prinsippet rett virksomhet på rett sted viktig for å oppnå reduksjon i kommunens utslipp av klimagasser. Boliger som utbygges skal lokaliseres innenfor eksisterende tettstedsarealer eller i områder med gode kollektivtilbud. Virksomheter som er arbeids- og/eller besøksintensiv skal lokaliseres der det er god tilgjengelighet for fotgjengere og god kollektivdekning, det samme gjelder kontorer. Næringsområder der det er god tilgjengelighet for bil og dårlig kollektivtilgjengelighet forbeholdes lager- og industrivirksomhet (Trondheim kommune 2013).

Det er viktig at handel og service lokaliseres slik at befolkningen får dekket sine daglige behov i nærområdet, i gang- og sykkelavstand fra bolig og arbeidsplass, gjennom lokalsentre tilpasset størrelse på omland. Et bredere tilbud av varer og tjenester skal ligge i områder med godt kollektivtilbud, slik som i Midtbyen. Det er også spesialiserte og større forretninger lokalisert i handelsområdene på Lade, Leangen og Tiller, men utbygging av disse skal ikke gå på bekostning av Midtbyen (Trondheim kommune 2013).

Trondheim vokser raskt, og fortetting og omforming er nødvendig for å unngå byspredning og nedbygging av landbruksjord og dyrka mark. En slik form for byutvikling vil gi mindre transportbehov, bedre utnyttelse av eksisterende infrastruktur samt mulighet til å velge miljøvennlige transportmidler. Samtidig kan en tettere by gi et større mangfold, et spennende byliv og på denne måte gjøre byen mer attraktiv. Grønne områder er viktige for folks helse og trivsel, samt for naturmangfold. Ved fortetting blir det enda flere beboere i sentrale områder, noe som øker behovet for grønne arealer (Trondheim kommune 2013).

For å skape en attraktiv by er høy utnytting og funksjonsblanding viktig, det må utvikles gode uterom, parker og grønnstruktur. I 2012 hadde Trondheim ca. 400 parker, og dersom dekningen for befolkningen skal være den samme i 2030 må det innen da bygges ca. 110 mindre parker og 5-6 større anlegg. Det må også etableres 6 nye badeplasser for å ha tilsvarende tilbud som i dag. I områder foreslått til sentrumsformål, forutsettes utvikling med høy tetthet, og blanding av kontor, offentlig og privat sektor, kultur og bolig. Det er her viktig å opprettholde grønnstruktur (Trondheim kommune 2013).

Omformingen av Tempe, Valøya og Sluppen er den største arealmessige utvidelsen av sentrumsformålet. Her er det gode kollektivforbindelser, det skal sikres gode offentlige uterom, funksjonelle trafikksystemer for myke trafikanter, samt en generell utbygging som fremmer helse. Her skal det utarbeides en høyhusrapport parallelt med områdeplanen, der denne skal legge føringer for bebyggelsesstruktur og typologi, samt ta stilling til arealbruk og tetthet for næring, offentlige behov og boliger (Trondheim kommune 2013).

Handelsområdet på Tiller bygges ut som sentrumsformål. Kollektivtilgjengeligheten for områdene med sentrumsformål er svært god, med unntak av Marienborg, Brattøra, Nyhavna og områder øst for Nyhavna og Lade. Her skal det fokuseres på å bedre kollektivtilbud ved utvikling av områdene. Brattøra har stort potensial for videre utvikling med bymessig utforming, og det er ønskelig å integrere dette med bebyggelsen og uterommene i Midtbyen. Området mellom Nyhavna og Lade/Lilleby er under utvikling med utbygging av arbeidsintensive virksomheter og boliger (Trondheim kommune 2013).

Områdene utenfor de sentrale byområdene mangler kollektivtilgjengeligheten som kjennetegner området for sentrumsformål. Dette gjelder områdene vest for de sentrale byområdene, samt områdene sør og øst for Tempe og Sluppen. Områdene øst for Lerkendal har relativ høy kollektivtilgjengelighet, men de ligger adskilt fra områder med sentrumsformål for øvrig. Singsaker og øvrige deler av Bakklandet, Møllenberg og Buran er boligområder med lite potensial for bymessig omforming. Lilleby og Ladehammeren mangler kollektivtilgjengelighet som kjennetegner sentrumsformål (Trondheim kommune 2013).

Trondheim kommune har en senterstruktur bestående av bysentrum (Midtbyen) og to regionale handelssentre (Tiller og Lade/Leangen), samt flere lokalsentre med ulik størrelse og innhold. I tillegg er det en rekke nærbutikker. Et lokalsenter skal dekke befolkningens behov for handel og service, der dagligvarehandel er den viktigste funksjonen, men lokalsentre har gjerne et bredere service- og handelstilbud enn nærbutikkene. Det er ønskelig at lokalsentre fungerer som møteplass og kulturarena (Trondheim kommune 2013).

Arealdelen vil styrke lokalsentre, dette slik at flere får et bedre handels- og servicetilbud nært bosted. Ved at man utvikler nærmiljøet i bydelene, blant annet gjennom kulturarenaer og andre formelle og uformelle møteplasser slik som eksempelvis torg og parker, vil Trondheim bli en mer inkluderende og mangfoldig by (Trondheim kommune 2013). Noe som

gjør byen mer tilgjengelig for alle, og man er derfor ikke avhengig av å ha råd til å ha bil eller andre transportmidler for å kunne dra på butikk eller delta på sosiale aktiviteter. Den fysiske utformingen av lokalsentrene skal bidra til at de oppfattes som trygge og sosialt attraktive. Lokalsentrene skal utvikles så de blir lett tilgjengelig for flest mulig i nærområdet uten bruk av bil. De foreslåtte lokalsentrene er: Byåsen, Halset, Munkvoll, Stavset, Flatåsen, Saupstad, Risvollan, Nardo, Moholt, Dragvoll, Valentinlyst, Østmarkveien og Ranheim. Byåsen, Halset, Stavset, Flatåsen, Saupstad, Risvollan, Nardo, Moholt, Valentinlyst, og Østmarkveien er eksisterende lokalsentre (Trondheim kommune 2013). Noen lokaliseringalternativer er vurdert, men ikke valgt da de ikke fyller kriteriene, slik som Dalgård og Jakobsli grunnet begrensede utviklingsmuligheter, Fossegrenda og Grilstad grunnet lavt befolkningstall, og Fossegrenda og Jakobsli også grunnet uavklar tilknytning til kollektivnettet. Noen områder er ikke valgt da de ligger innenfor områder som er avsatt til sentrumsformål, slik som Tempe, Rosenborg, Lademoen og Ilsvika (Trondheim kommune 2013).

Trondheim kommune er i sterk vekst, og det var en forventet befolkningsvekst på 34 000 nye innbyggere fra 2012-2024. Arealdelen skal sikre nok boliger, og det er gjort beregninger av behovet for nye boliger i kommuneplanperioden. I vedlegg 7 «Analyser av befolkningsprognoser, boligbygging, boligbehov og boligforsyning» som er utarbeidet underveis i arealdelens prosess, beskrives boligbygging i Trondheim, befolkningsprognoser, forventet utvikling i grendekretsene og boligforsyningen i kommende planperiode. Dette med utgangspunkt i kjente arealreserver for bolig. Her er boligforsyningen belyst ut fra to ulike scenarier for boligbyggebehov, der ett er basert på forutsetningene i befolkningsprognosen for Trondheimsregionen 2012-2040, der den høye befolkningsveksten videreføres i noen år før den avtar. Det andre alternativet er basert på høy vekst med høy innvandring, der den høye veksten videreføres. De to alternativene innebærer et behov på ca. 19 500 og 23 700 boliger i løpet av planperioden. Her vil 75 prosent og 74 prosent komme innenfor dagens tettstedsområder. Det tilrettelegges for boligvekst i bydelene, samtidig som byen bygges innover gjennom fortetting, og det antas mulig å realisere 28 000 boliger innenfor kommuneplanperioden 2012-2024 (Trondheim kommune 2013).

Nye utbyggingsområder blir vurdert etter lokalisering og transporttilbud, miljø- og naturinteresser i området, folkehelse, kulturminner, eksisterende infrastruktur og nærhet til skoler og andre offentlige institusjoner. Det er i arealplanen foreslått 16 nye

utbyggingsområder for boligbebyggelse fordelt i bydelene Heimdal/Tiller, Nardo, Strinda-Lade og Ranheim, som har et potensiale for 5080 nye boliger (Trondheim kommune 2013).

I forbindelse med utbygging av boliger på Heimdal/Tiller er det ifølge kommunen behov for å styrke sørsiden av byen, for å sikre jevn vekst i hele området. Her er skolekapasiteten bedre enn i østlige deler av byen, og det er gunstig med muligheter for større variasjon i befolknings sammensetning også i ytterkanten av tettbebyggelsen (Trondheim kommune 2013). I bydelen Nardo er det i arealplanen et forslag om ny boligutbygging i områdene sør for Tverreggen og Bratsbergvegen. Disse områdene har ikke god kapasitet i forhold til eksisterende infrastruktur og tettbebyggelse. Det er også planer om å utvide skolen på Utleir for å løse mangelen på skolekapasitet i området. På Strinda/Lade som omfatter Ladehalvøya, Leangen, Strindheim og sørover mot Dragvoll, er det flere store prosjekter slik som Lilleby, Lade allé, Ladebyhagen, Brøset og Granåsen miljøby. Her er det gode kollektivtilbud, men det er behov for å øke skolekapasiteten i bydelen. Ranheim er den bydelen med størst befolkningsvekst de siste årene, også her ser man at skolekapasiteten er lav og det kreves at dette løses før det kan bygges ytterligere med boliger på Ranheim (Trondheim kommune 2013).

Prosjektet 2030 har utredet behovet for nye arealer som skal sikre kommunens innbyggere et godt tjenestetilbud når det kommer til skoler, barnehager, helse og velferd, idrett, parker og kultur med mer. Lokal dekning skal gi innbyggerne tjenester med god tilgjengelighet innen gang- og sykkelavstand fra bosted (Trondheim kommune 2013).

Primært skal barnehager lokaliseres i barnas nærmiljø, sekundært i tilknytning til hovedfartsårer inn mot sentrum og større arbeidsplasskonsentrasjoner. De skal så langt det er mulig lokaliseres i direkte tilknytning til offentlige friområder, turdrag, idrettsanlegg eller markaområder. Skoler skal lokaliseres i barnas nærmiljø slik at skolevegen blir kortest og tryggest mulig for flest mulig elever. Også skoler skal så langt det er mulig lokaliseres i direkte tilknytning til offentlige friområder, turdrag, idrettsanlegg eller markaområder som elevene kan benytte seg av. Både barnehager og skoler skal ha god adkomst via gang- og sykkelvegnett, og ikke ligge i direkte tilknytning til sterkt trafikkerte trafikårer (Trondheim kommune 2013).

Lokalisering av helse- og velferdssentre skal primært være i tilknytning til lokalsentre med god kollektivdekning, og sekundært tilknyttet hovedfartsårer inn mot sentrum. Det skal også her være god adkomst via gang- og sykkelvegnett (Trondheim kommune 2013).

En ser at barnehager og skoler er barnas viktigste lekearenaer. Dette gjelder ikke bare på dagtid og på hverdager, men er også viktige møteplasser for barn og unge utenom barnehage – og skoletid. Det er derfor ekstra viktig å ta vare på gode utearealer i tilknytning til barnehager og skoler ved fortetting. Innenfor nye barnehageanlegg skal arealene være egnet for lek og opphold, ha god sammenheng og kunne gjerdes inn, og det anbefales 25 m² per barn. Typisk størrelse på nye barnehager i Trondheim er 5 avdelinger (80-85 barn) noe som gir ca. 2 000 m² uteareal som er inngjerdet. Det er ikke gitt noen minimumskrav for størrelse på uteoppholdsareal for skoler i nasjonale forskrifter (Trondheim kommune 2013). Trondheim kommune ønsker likevel ved planlegging av nye skoletomter å foreslå lik minimumsanbefaling som for barnehager, da det anses som riktig å tilby elever i grunnskolen like store utearealer som barna i barnehagene. Regulerte offentlige friområder eller idrettsanlegg som kan benyttes av elevene og som ligger i direkte tilknytning til elevenes uteoppholdsareal, kan gi grunnlag for å regulere tilsvarende mindre areal til skoletomt. Det er kartlagt et behov for 7 nye barneskoler og 3 nye ungdomsskoler fram til 2030. Det er også estimert et behov for 52 nye barnehager inkludert 13 midlertidige som må erstattes (Trondheim kommune 2013).

Det er et stort behov for større næringsarealer i Trondheimsregionen, og Trondheim kommunes andel av den regionale etterspørselen etter nye større næringsområder for lager og industrivirksomhet er anslått til ca. 1 000 dekar i planperioden. Her vil ca. 750 dekar næringsareal bli på Tiller og 100 dekar nye næringsområder i den østlige bydelen. I tillegg videreføres over 800 dekar ubebygde næringsområder fra forrige arealdel, noe som til sammen tilsvarer 1 670 dekar (Trondheim kommune 2013).

Et viktig mål i Miljøpakken er at 60 prosent av arbeidsintensive arbeidsplasser (kontor) skal komme innenfor kollektivbuen. Arbeidsplasser, forretninger og annen besøksintensiv virksomhet bør lokaliseres i områder med alternativer for bil. Områder som er biltilgjengelig, men lite kollektivtilgjengelig, er egnet for industri- og lagervirksomhet.

Det er ventet stor befolkningsøkning, vekst i arbeidsplasser og økt transportbehov i Trondheim. Det er viktig å øke satsningen på kollektivtransport samt gang- og sykkeltransport for å møte målsettingene om en bærekraftig by (Trondheim kommune 2013).

Det er viktig at virkninger for folkehelse vurderes ved arealplanlegging. Noe som gjøres gjennom vurdering av miljøfaktorer slik som støy og luftkvalitet. Helsefremmende faktorer som tilgang til grøntarealer, tilrettelegging for fysisk aktivitet, solforhold osv. Kriminalitets- og ulykkesforebygging samt tiltak for å utjevne sosiale helseforskjeller i form av sosiale møteplasser, boligsammensetning og universell utforming. Behovene til barn- og unge skal ivaretas ved planlegging. Her skal det tas hensyn til trafiksikre snarveier, gang- og sykkelforbindelser og muligheter for varierte aktivitetsområder. Levekårsdata skal legges til grunn ved planlegging av fysiske omgivelser og utforming av tilbud i større planområder. Det bør i størst mulig grad bygges ulike boligtyper, og i ulike størrelser, slik at dette bidrar til demografisk og sosioøkonomisk variasjon i bydelene. Kommunen tar til orde for at etablering av byrom, bevaring av eksisterende snarveier og sikring av god tilgjengelighet til offentlig og privat service, grøntdrag, turdrag og kollektivnett har en inkluderende effekt (Trondheim kommune 2013). Kommunen ønsker å bidra til økt fysisk aktivitet og bruk av sosiale møteplasser. Det stilles krav om at byrom skal ha god sammenheng med eksisterende og planlagt bystruktur, kollektivholdeplasser, god tilgjengelighet til gang- og sykkelvegnett, historiske strukturer og grøntdrag. Byrom skal invitere til opphold og aktivitet for alle brukergrupper (Trondheim kommune 2013).

For å oppnå god miljøkvalitet i boområder er det krav til støy, luftkvalitet, tilgang til grøntarealer og bevaring av grøntdrag og snarveier. Som en hovedmålsetning skal uterom plasseres på bakkeplan, da dette gir best tilgang for alle brukere, noe som virker sosialt utjevnende (Trondheim kommune 2013). Det å bygge boliger av variert boligstørrelse og boligtyper skal dekke innbyggernes behov. Det skal gi valgfrihet til å velge bosted, samt at det skal gi variert alder- og husholdningssammensetning i bydelene og motvirke sosioøkonomisk segregering (Trondheim kommune 2013).

Det fremheves som viktig at det er tilrettelagt for friluftsliv i nærheten av folks bosteder, men mange søker også ut av byen for rekreasjon og friluftsliv. Grønnstrukturen og de grønne forbindelsene sikrer god tilgang til marka fra mange boområder i Trondheim. Antall km

skiløyper og turstier i markaområdene må økes for at befolkningen i 2030 skal ha samme dekningsgrad som i 2012, dette med ca. 105 km nye dagløyper og 40 km lysløyper for ski, og 140 km nye turstier (Trondheim kommune 2013).

6.10 Intervju – informanter – Trondheim kommune

Informantene har blitt anonymisert, og fått dekknavnene «Bodil» «Georg» og «Anne».

6.10.1 Pilotprosjektet 0-24

Det som først utmerket seg når vi snakket med informantene fra Trondheim kommune, var pilotprosjektet som de er med på, nemlig 0-24. Dette var noe som de virkelig brente for. Piloten startet de opp med etter at det kom en utlysning fra departementet. Noe av det som ble trukket frem som viktig, var at innbyggerne skal være med på utviklingen av byen gjennom medvirkningsprosesser. Kommunen skal være en tjenesteleverandør som tilbyr ulike typer tilbud til befolkningen. «Bodil» trakk frem at kommunen har søkt informasjon og erfaringer fra andre tilsvarende land som Norge, slik som Australia, New Zealand og Danmark, der de har hatt større fokus på hva innbyggerne faktisk trenger. Og disse landene har hatt god erfaring med å la innbyggerne bestemme i stedet for styresmaktene (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

«Bodil» fremhever også at innbyggerne har lagt føringer for å prioritere språkopplæring for minoritetsbarn i barnehager. Her bestemmer altså målgruppene selv hvordan de vil benytte seg av pengene. Her ønsker man å styrke de som har de største utfordringene og den dårligste økonomien. Om det blir gitt til den arenaen som omfatter flest, hevder «Bodil» at dette er nøkkelen for å utjevne forskjellene. Fokuset på å være tidlig ute med målrettede tiltak ble fremhevet av kommunens representanter. Det ble argumentert for at det ville vært vanskeligere å løse slike utfordringer, samt mer ressurskrevende, hvis innsatsen ble satt inn på et senere tidspunkt (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.2 Lavtlønnede i Trondheim kommune

Det har vært en liten økning av lavtlønnede innad i Trondheim kommune siden forrige levekårsundersøkelse ble gjennomført i 2011. Det har vært en økning fra 6,7 prosent barn i lavinntektsfamilier i 2009, til 8,1 prosent i 2018. «Georg» fremhever at Trondheim kommunes utvikling ikke er verre enn landsgjennomsnittet, og at sammenlignbare bykommuner som Oslo og Bergen har hatt en høyere andel (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

Av de som lever i lavinntektsfamilier innad i kommunen, så representeres den med en overvekt av innbyggere med innvandrerbakgrunn. Disse bor spredt rundt i kommunen. Når man snakker om innvandrere så er dette et vidt begrep. Inn under denne gruppen finner man alt fra flyktninger, arbeidsinnvandrere og personer som kommer inn gjennom familiegjenforeninger. Innenfor arbeidsinnvandrere finner man personer med alt fra høyskoleutdanning til ufaglærte håndverkere, og «Bodil» poengterte at dette ikke er en homogen gruppe. Flyktninger kan også ha høy utdanning, men ha andre typer utfordringer med det å tilpasse seg det norske samfunnet. «Bodil» poengterer nok en gang at innvandrerbegrepet kanskje burde snevres inn til familier som kommer fra samfunn som ikke er så utbygd som her i Norge. Der man kanskje har både foreldre og barn som har lite til ingen skolegang, og altså er analfabet. Dette vil gjøre overgangen inn til det norske samfunnet meget stor for enkelte. Hvis man i tillegg har helseplager relatert til krig, vil man kanskje aldri kunne komme seg i arbeid og dermed havne på sidelinjen. Samtidig så kommer det frem i undersøkelser rundt livskvalitet at mange som objektivt sett har lav inntekt og dårlig bolig, allikevel opplever tryggheten med å bo i Norge da det ikke er krig her. Det fremheves at de føler seg trygge. Av denne grunn har de ikke lyst til kreve noe mer. «Bodil» trekker frem at det er viktig at man nyanserer gruppene, slik at de som ikke kommer raskt ut i arbeid ikke generaliseres som «sløvsekker» og «lykkejegere». De har ikke selv oppsøkt at livet skulle bli slik. Norge har også hatt som en tradisjon at vi tar imot familier som trenger mer, mens andre land ofte har sagt at de vil ta imot de som ikke er ressurskrevende. Dette er en viktig visjon forteller «Bodil» (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

Man ser også at resultater i skolen varierer for innvandrere, der gutter i gjennomsnitt gjør det dårligere enn jenter, samt at innvandrere generelt gjør det dårligere enn norske barn. Samtidig viser «Bodil» til at innvandrerjenter kan gjøre det bedre enn norske gutter. Man ser derimot at andre og tredje generasjonsinnvandrere har en positiv utvikling relatert til skolegang. Det fordres av «Bodil» for at det norske samfunn bør ha tålmodighet, og at det ikke finnes noen raske løsninger for å få innvandre ut av lavinntekt samt prestere i utdanning og så videre ut i arbeidslivet (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

En annen gruppe barn som opplever å havne i utenforskap og oppleve å ikke ha det alle andre har, er barn av rike foreldre som er gjeldstynget. Slike foresatte benytter store deler

av inntekten sin på å betale ned lån og gjeld, og har slik ikke mulighet til å prioritere mat eller fritidsaktiviteter til sine barn, noe som kan oppleves som skambelagt (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.3 Kommunikasjon

Kommunen innrømmer at det kan være utfordrende å føre kommunikasjon med innvandrere med ulike språk og med dårlig norskforståelse. På skolen har man en del morsmåslærere som benyttes, og skolene generelt trekkes frem som dyktige til å hjelpe barna og foreldrene med å oversette. Tolketjenesten har også blitt benyttet for å informere foreldre hvis dette har vært aktuelt. Under covid-pandemien så har også kommunen samarbeidet med befolkningsgruppene organisasjoner, som igjen har ført informasjonen videre til sine respektive landsmenn. Det fremheves at oversettelser til engelsk, og andre språk, dessverre har tatt litt for lang tid og er noe som kommunen innrømmer å ha utviklingspotensial på (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.4 Utenforskap

0-24 piloten trekkes frem som et aktivt tiltak i kommunen for å minske forekomstene av utenforskap og fattigdom. Videre informere «Anne» om at piloten har overført handlingsrommet fra staten og til innbyggeren – pengene går rett ut til det innbyggerne faktisk behøver. Det er blant annet investert 200 000,- i en familie, som har klart å bygge opp et nytt hjem noe som har ført til en stabil bosituasjon for barna, mat på bordet og at de har kunnet etablere vennskap i nærområdet. Oppvekststrategien til Trondheim kommune har et fellesskapsfokus, der innbyggere fra 14-90 år har fått tilbud om å være med i et ekspertpanel for å utvikle strategien for hvordan man skal motvirke utenforskap og bygge fellesskap (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.5 Stigmatisering

«Bodil» trekker frem områdeløftet på Saupstad som et eksempel der mange med vedvarende lavinntekt bor, men at de samme innbyggerne ikke har følt seg stigmatisert. Det oppfattes som det er de som ikke bor på Saupstad som stigmatiserer. Områdeløftet er et program i regi av Husbanken og Trondheim kommune for å forbedre levekårene i utvalgte områder, dette blant annet på Kolstad-Saupstad i Trondheim.

Etter områdeløftet ble det blant annet skrevet en bok kalt «Åja, er det der du bor?», noe som fremhever at det er det andre sier når man forteller hvor man bor. Innad i området kan

man gå med de klærne man selv ønsker, ha de yrkene man selv vil ha, men det er andre utenfra som skaper stigmatisering og man er nødt til å forsvare seg mot dette. «Bodil» trekker frem at dette er en av hennes hovedinnvendinger mot områdeløfte, det at man peker på et sted og sier «dere». Videre spør hun om det er nødvendig å sette merkelapper på alt, «*kan ikke folk bare tenke på at folk er folk?*» (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

Som fattig må man hele tiden bekrefte at man er fattig. Man må bekrefte til NAV at man har økonomiske utfordringer før man får hjelp, noe som bidrar til økt følelse av stigmatisering. «Anne» fremhever at opplevelsen av å være lavtlønnet ikke trenger å være så utfordrende, man kan egentlig ha det ganske greit selv med en dårlig økonomi. Man blir konstant påminnet at man har økonomiske utfordringer, noe som også kan oppleves stigmatiserende (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

Det kan også være et dilemma for idrettslag, som er drevet frivillig, at man får beskjed fra foresatte at de ikke har råd til å betale for utstyr, kontingent eller reiseutgifter. Det kan bli diskusjoner blant de andre foresatte og naboer når noen mottar moderasjon. Skole, for eksempel, er et gratis tilbud til alle innbyggere, der også alle aktivitetene skal være gratis. Ved fritidstilbud er det store forskjeller mellom de ulike bydelen i kommunen, om hvor mye det koster å være med på diverse fritidsaktiviteter. «Bodil» i Trondheim kommune argumenterte for at alt i Norge på en måte har blitt profesjonalisert, at man hele tiden forventer høyere og høyere kvalitet i alt man foretar seg. Et eksempel som ble trukket frem var det at idrettslag skal benytte seg av identiske overtrekksdresser, som foresatte må bidra å betale for. Dette er noe som informantene mente bidro til økt følelse av utenforskap og stigmatisering for de som kom fra familier med vedvarende lavinntekt (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.6 Trondheim – et sosialt «lappetepe»

Trondheim fremstår ikke som en by med så klar segregering. Man kan ikke generalisere alle innbyggerne i en bysone, til det er befolkningen for ulike. I tillegg forteller «Anne» om at både fattige og rike bor sammen i de ulike bysonene, og at man ikke ser den segregeringen innad i kommunen som man ser i eksempelvis Oslo eller i Göteborg i Sverige. Trondheim by kan beskrives som en slags lappetepe-by, der kun noen bysoner peker seg ut med økt

forekomst av levekårsutfordringer (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.7 Møteplasser

Kommunen opplyser om at alle bydelene har møteplasser for barn og unge, blant annet trekkes Boxåpneren, en fritidsklubb for barn og unge på Saupstad, frem som et eksempel. Dette er tilbud for barn som ikke driver med organisert idrett, og ønsker å utforske andre fritidsaktiviteter (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.8 Ferietilbud

Innad i Trondheim kommune tilbys flere ulike ferietilbud for barn og unge fra familier med vedvarende lavinntekt. Blant annet tilbyr enkelte skoler noen aktiviteter, det samme gjør ulike frivillige organisasjoner. Vitensenteret har også tilbud. «Bodil» fremhever at det var mange ulike aktiviteter for barn i Trondheim i fjor. Kultur og oppvekst i kommunen samarbeidet for å tilby noe for alle barn. Blant annet så ble det lagt ned ekstra arbeid sammen med skolene for å kartlegge hvem som trengte et slikt tilbud mest. De barna som hadde et slikt behov, fikk hjelp til å melde seg på. Disse tilbudene gikk over flere uker i løpet av fellesferien. Informantene forteller om ulike former for aktiviteter, som eksempelvis forskerskole som gikk over en hel uke (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

I piloten 0-24 har noen familier fått dra på tur til Hunderfossen eller på hyttetur. Dette er tilbud der familiene selv bestemmer hvilket tilbud man ønsker å benytte seg av, der de gjennomfører aktiviteter i ferien som de selv ønsker å gjøre. Dette er ikke et tilbud for alle i Trondheim, men kun de som blir plukket ut gjennom pilotprosjektet 0-24 (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.9 Bøforhold

Trondheim kommune har flere kommunale utleieboliger som tilbys til de innbyggerne som er økonomisk vanskeligstilt. Dette inkluderer også bosetting av flyktninger. «Georg» fremhever at langvarige leieavtaler er noe kommunen forsøker å etablere, slik at de dette gjelder for skal ha en stabil bosituasjon. Videre forteller «Georg» at kommunen også arbeider med leie til eie, altså at innbyggere skal ha mulighet til å leie til de selv har råd til å kjøpe boligen, noe som er et sterkt ønske generelt i Norge. 80 prosent av boligene i Norge

eies av privatpersoner, og dette er en mulighet for å utjevne forskjellene og få alle med (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

Det er blant annet fem familier på Lerkendal, og fem familier på Falkenberg, som får delta i et prosjekt der de får startlån fra Husbanken, noe som gir de mulighet til å kjøpe egen bolig. Dette er også noe som begge NAV-kontorene i de restriktive bysonene er med på. På den måten kan man også øke kapitalen til etterkommende generasjoner av familiene, da boligen kan gå i arv og kan bidra til å få familiene ut av vedvarende lavinntekt. «Anne» forteller at forskning viser at det å leie bolig ofte går i arv mellom generasjoner, og at man er i en økonomisk situasjon der man ofte må flytte mye rundt noe som fører til bytte av barnehager, skoler og omgangskretser for barna (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

Videre fremhever «Georg» at kommunen ønsker å tilrettelegge for flere kommunale utleieboliger for barnefamilier. Sentral beliggenhet prioriteres, og disse skal befinne seg spredt rundt i byen (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

«Bodil» forteller at bolig og inntekt er de aller viktigste tiltakene for å hjelpe foresatte å ta vekk økonomiske bekymringer, slik at de kan konsentrere seg om å være gode foresatte og prioritere barna sine. Ved å bidra til stabile boforhold, argumenterer «Bodil» for at det blir enklere å være gode forsørgere, men da må disse basiselementene være på plass (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.10 Flyktninger – Ukraina

Trondheim kommune har blitt anmodet å motta 750 flyktninger i 2022. Dette inkluderer flyktninger fra hele verden, ikke kun fra Ukraina. Av disse forventer man at ca. 35 prosent er barn og at man må opprette barnehage- og skoleplasser for disse. «Bodil» forteller at det har de kapasitet til. Barnets beste skal alltid vektlegges, og det er familiene som må bestemme hvilken skole barna skal gå på. De vil også kunne bestemme om man ønsker å gå i en mottaksgruppe i ett år. Kommunen ønsker at alle barn skal inn i det vanlige så fort som mulig, at de skal få leke og ha en mest mulig normal hverdag. Det er ønskelig å unngå å lage egne skoler og barnehager for ukrainske flyktninger. Trondheim kommune har blitt bedt om å ta imot 30 enslige mindreårige dette kalenderåret, og her er første prioritet å skaffe bolig. Videre trekkes det fram av «Bodil» at man utviklet et system under Syria-krisen, og at disse

erfaringene vil bidra til å håndtere situasjonen enklere for flyktingene som kommer i 2022 (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

6.10.11 «Alle kan bli fattig»

«Georg» informerte avslutningsvis om at kommunen ikke trekker fra barnetrygd ved utmåling av sosialhjelp. I tillegg har kommunen en målsetning om å forsøke å utjevne levekårsforskjellene innad i kommunen. Fattigdom er mer enn kun penger, og informantene trekker frem opplevd livskvalitet som et viktig punkt. Informantene forteller at det er viktig å tenke over at alle kan bli fattig. Man vet ikke hvordan det skjer eller hvor lenge det varer. Det kan skje hvem som helst, når tid som helst. De viser til de som ankommer landet nå, flyktingene fra Ukraina (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

7. Analyse og diskusjon

7.1 Utbredelsen av barnefattigdom i Trondheim kommune

Om man tar utgangspunkt i indikatoren på fattigdom som Fløtten (2013) viser til, regnes barnefattigdom i Norge utfra barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt (Fløtten 2013). Dette er barn som vokser opp i husholdninger med en samlet inntekt som er lavere enn 60 prosent av medianinntekten i Norge i en 3 års periode, også kalt EU-60. Barnefattigdommen i Norge er økende og mer enn 115 000 barn vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt (Bufdir 2022). Trondheim kommune hadde et innbyggertall på 205 163 personer i 2020 (Trøndelag fylkeskommune 2020), av disse levde 9,1 prosent av barna i vedvarende lavinntekt (FHI 2020). I 2020 bodde det 40 780 personer i alderen 0-17 år i kommunen (SSB 2021), og 9,1 prosent av disse tilsvarer ca. 3711 barn som levde i familier med vedvarende lavinntekt.

I Trondheim som i Norge ellers er det, om man benytter seg av teorien til Hesselberg og Sørreime (2017), er det den relative formen for fattigdom som er gjeldene, der man ikke har like muligheter som andre i det samfunnet en selv lever i. Dette kan sees i sammenheng med opplevelsen av sosial deprivasjon, altså at man oppfatter at en selv har dårligere vilkår enn andre man sammenligner seg med, som Halvorsen og Stjernø (2021) tar til orde for. I Norge vil man ikke oppleve absolutt fattigdom da man har et velferdssystem, i form av NAV, som fanger opp de som faller utenfor. Barn i Trondheim som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt mangler ikke basisbehovene for overlevelse, men derimot kan de kjenne på både utenforskap og stigmatisering ved å ikke ha mulighet til å delta aktivt i fritidsaktiviteter, dra på ferie i fellesferien osv. Fløtten og Pedersen (2013) og Bøe (2015) tar til orde for at barnefattigdom kan ha negative konsekvenser for barnas livssjanser, blant annet gjennom at det gir færre materielle goder (Fløtten & Pedersen 2013, Bøe 2015). Bøe (2015) viser til familieprosessmodellen, som forteller at det er veldokumentert sammenheng mellom dårlig familieøkonomi og psykiske vansker hos voksne, som gir følgeeffekter hos barn. Dette har en negativ innvirkning for foresattes evne som oppdrager, og går dermed utover barna i slike familier (Bøe 2015).

8.9 prosent av barna i Trondheim levde i vedvarende lavinntekt fra 2017-2019. Barn i husholdninger med enslig forsørger representerer 43 prosent av disse. Barnefamilier der mer enn halvparten av samlet inntekt mottas gjennom offentlige føringar representerer 53,8 prosent av disse barna. Barn i familier der forsørgere har lav, eller ingen yrkestilknytning

representerer 51 prosent av barn i vedvarende lavinntektsfamilier i Trondheim. Barn i husholdninger der forsørger har lav utdanning representerer 49,8 prosent, barn fra innvandrerhusholdninger (fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand) representerer 59,6 prosent, og barn i innvandrerhusholdninger (fra EU, EFTA, USA, Canada, Australia og New Zealand) representerer 9,6 prosent av barn i vedvarende lavinntekt i Trondheim kommune (Bufdir 2020).

Tallene viser at barnefattigdommen i Trondheim kommune er overrepresentert blant familier som har enslige forsørgere, eller at de foresatte ofte har lav eller ingen yrkestilknytning eller at majoriteten av de foresatte også er mottakere av offentlige overføringer. Et annet kjennetegn er at nesten 60 prosent av alle barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt, har foresatte som har innvandret fra enten Afrika, Asia, Latin-Amerika eller land i Europa som ikke er en del av EU. Fellesnevneren er at de kommer fra utviklingsland og mange av disse er i tillegg flyktninger. Epland og Kirkeberg (2013) viser til at innvandrere fra Somalia, Irak og Afghanistan er overrepresentert når det kommer til familier i Norge som lever med vedvarende lavinntekt. De trekker frem at fellesnevneren for innvandrere fra disse landene, er at det alle har flyktet fra krig, og dermed ankommet Norge tomhendte. Videre viser de også til at familier fra disse landene ofte er barnerike, samt ofte er overrepresentert når det kommer til å være mottakere av sosialhjelp (Epland & Kirkeberg 2013). Ser man på innvandrere fra den andre gruppen (fra EU, EFTA, USA, Canada, Australia og New Zealand), består de i all hovedsak av arbeidsinnvandrere, og dette kan forklare hvorfor de er mindre representert innad i gruppen familier med vedvarende lavinntekt.

Barn i husholdninger med lavinntekt etter lokale lavinntektsgrenser i 2019 var på 8,9 prosent, altså det samme som om man ser på landsbasis. Lokal lavinntektsgrense regnes ut fra medianinntekten i kommunen, og tar dermed hensyn til den økonomiske situasjonen på det aktuelle stedet. Leveutgiftene kan variere fra sted til sted, og det kan eksempelvis være høyere bokostnader i de større byene sammenlignet med mindre kommuner (Bufdir 2020).

Å leve under vedvarende lavinntekt kan oppleves mer ekskluderende om man bor i en kommune med generelt høye inntekter, enn om man bor i en kommune med mer moderate inntekter (Bufdir 2020). I dag ser man på fattigdom som et relativt fenomen, at man er fattig

i forhold til det samfunnet man lever i. Man kan også på denne måten se ulikheter innad i en kommune. Dette vises det til i delkapittel 7.3.

Ved å se på lokale lavinntektsmål kan man undervurdere betydningen av at en kommune har mange fattige barn generelt, og at dette kan være et problem i seg selv. Tallene som tar utgangspunkt i en kommunal lavinntektsgrense og de som tar utgangspunkt i en lavinntektsgrense på nasjonalt nivå kan være ulike, det er derfor viktig at disse sees i sammenheng og i kontekst.

Som allerede nevnt, er det flyktninger som er høyest representert innenfor innbyggere i kommunen med vedvarende lavinntekt. Flyktninger har ofte lav inntekt de første årene etter bosetting, og introduksjonsstønad og bostøtte ligger under terskelen til EU-60 (Trondheim kommune 2019). Flere vil i løpet av livet oppleve perioder med lavinntekt, eksempelvis mens man studerer, ved oppstart av egne virksomheter og mens man er mellom jobber. Andre velger en livsstil som resulterer i lavere inntekt enn resten av befolkningen (Trondheim kommune 2019). Fløtten og Pedersen (2013) viser til kritikk rettet nettopp mot EU-60 indikatoren. Kritikken går på at barn i familier med vedvarende lavinntekt kan ha en større materiell levestandard enn barn av familier med høy inntekt (Fløtten & Pedersen 2013).

Av de med innvandrerbakgrunn i Trondheim er mange arbeidsinnvandrere fra Sverige, Tyskland og Polen, mens andre er flyktninger fra blant annet land som Eritrea, Somalia og Irak. Det er, som tidligere nevnt, flyktninger fra disse landene som er overrepresentert når det kommer til barn som lever i vedvarende lavinntekt (Epland & Kirkeberg 2013). I Trondheim utgjør disse gruppene i alt 3527 personer. Fra 2018 til 2019 steg andelen barn i innvandrerhusholdninger med vedvarende lavinntekt (fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU\EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand) fra 37,5 prosent til 59,6 prosent. Dette kan ses i sammenheng med at kommunen tok imot mange syriske flyktninger i perioden 2015-2017, og at et etterslep i statistikken gjør at det ikke slår ut før i 2019 (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 19.april.2022). Blant barn med innvandrerbakgrunn fra andre land har prosentandelen som lever i vedvarende lavinntekt ligget stabilt mellom 9,4 prosent og 12,1 prosent fra 2013-2019.

En gruppe som ofte blir hengende igjen, og på denne måten forblir mottakere av stønad fra NAV, er brukere med flyktningbakgrunn. Disse har gjerne flere barn og bosatt med høy

husleie. Kommer ikke disse seg ut i arbeid, vil dette bidra til å vanskeliggjøre opplæringen i språk, samt bidra negativt for deres psykiske og/eller fysiske helse (NAV-ansatt, personlig kommunikasjon 19.mars.2020).

I Trondheim kommune mottar rundt 550 barnefamilier økonomisk sosialhjelp i løpet av en måned, og i disse familiene bor det i overkant av 1000 barn. Deltakere av introduksjonsprogrammet har ca. 500 barn. Resterende av barna som lever i lavinntekt blir ikke fanget opp av kommunale register. Kommunen antar at dette er en sammensatt gruppe der de foresatte er studenter eller har lave trygdeordninger. Som nevnt i kap. 6.1.1 har bydelen Saupstad lav gjennomsnittsinntekt, men lav sosialhjelpsandel, noe som tyder på at familier her lever på lav inntekt og blir kategorisert som fattige uten at de søker offentlige ytelser. Dette kan ha en sammenheng med at området generelt er preget av lav inntekt, og at det mange innbyggere ikke føler det som stigmatiserende å ikke ha råd til de nyeste bilene eller de fineste klærne, slik som informanten «Bodil» var inne på.

I 2017 fikk 1145 husholdninger i Trondheim innvilget moderasjon i betaling av barnehageplass, dette omfattet 1441 barn, og ca. 12 prosent av barna i trondheimsbarnehagene (Trondheim kommune 2019).

I kommunen bor 9,1 prosent av barn (0-17 år) i husholdninger med vedvarende lavinntekt, i Trøndelag gjelder dette 9,4 prosent og på landsbasis 11,9 prosent. Man ser altså at Trondheim kommune har en lavere prosentandel barn som lever i vedvarende lavinntekt enn både landsgjennomsnittet og i Trøndelag fylke. De siste 20 årene har andelen barn sunket i kommunen, fra 23,2 prosent i 2001 til 20,4 prosent i 2018. Det kan kanskje forklare hvorfor andelen barn av familier med vedvarende lavinntekt ikke har økt i denne perioden. Det at det fødes mindre barn, samt at det fremdeles er en økning i antall innbyggere, kan være forklaringen bak at barnefattigdommen ikke har økt mer.

7.2 Tiltak mot barnefattigdom i Trondheim kommune

Som Bekken, Dahl og van der Wel (2018) viser til, er det flere ulike tiltak som kan rettes inn mot fattigdom i Norge. Man har tiltak som rettes mot å heve inntekten til familier med vedvarende lavinntekt, og man har tiltak som har som mål å jobbe med de negative følgene som knyttes til barnefattigdom, altså det psykososiale. Tiltakene har som mål å forebygge, redusere og kompensere for konsekvensene av fattigdom (Bekken, Dahl & van der Wel 2018).

Det har i årenes løp blitt opprettet flere ulike tiltak, for å redusere forekomsten av barnefattigdom og utjevne sosiale forskjeller, innad i Trondheim kommune. Man har ulike ferietilbud, som Røde Kors «Ferie for alle», samt flere ulike fritidstilbud som er enten gratis å delta på, eller som man kan søke på om man har en trang økonomi. På en måte kan dette bidra til å forebygge stigmatisering av barn, ettersom de får delta og dermed kan fortelle at de har vært med på fritidsaktiviteter eller vært på ferie når de møter andre barn.

Nuland, Fløtten og Backe-Hansen (2013) deler barnefattigdomsbekjempelse inn i tre deler. For det første kan man styrke økonomien til familier som lever med vedvarende lavinntekt. Herunder finner man virkemidler som går under de generelle arbeids- og velferdspolitiske virkemidlene. For det andre har man kompensere tiltak som rettes direkte mot barna selv. Dette for at barnas situasjon skal bedres i påvente av en bedring av familieøkonomien. Den siste delen omhandler en kombinasjon av de foregående delene til sammen, skal bidra til at fremtidig fattigdom skal bekjempes (Nuland, Fløtten & Backe-Hansen 2013).

Ser man på familieprosessmodellen som Bøe (2015) viser til, ser man også hvordan familiens økonomiske situasjon kan spille en rolle for barns utvikling, både for deres psykiske og fysiske helse. Ved å se på modellen kan man få en forståelse av hvorfor det er så viktig å sette inn tiltak rettet mot barn av lavtlønnede.

7.2.1 Fritidstilbud og fritidsklubber

Man har Barnekultur som tilbyr kurs og fritidsaktiviteter i ulike former for barn og unge. De fleste av disse kan man delta vederlagsfritt på. Det er også lagt til rette for å søke friplasser for de som ikke har økonomi til å betale for de tilbudene man ønsker å være med på. Videre er det også flere ulike klubber for barn i Trondheim kommune: Vikåsen, Minies, dramagruppe både på Kattem og på Ranheim, Lademoen Jubateater, dansekurs som tilbys flere steder, samt klatrekurs hos Utehallen og Grip Leangen (Trondheim kommune 2022a). For de aller minste har man flere åpne barnehager, som er et tilbud som gir barn, og deres foreldre, et sosialt fellesskap gjennom både lek og nærvær. I tillegg tilbyr Rosenborg Ballklub gratisbilletter for de som ikke har økonomi til å dra å se Trondheims stolthet på Lerkendal (Trondheim kommune 2022a)

Dette gir fritidsalternativer og sosialt samvær med jevnaldrende, noe som vi gjennom denne besvarelsen har vist til gir en helsegevinst, både psykisk og fysisk for barn og unge. Dette kan også bidra til at barn og unge omgir seg med andre barn som ikke er i samme

sosioøkonomiske situasjon som seg selv og dermed kan være en bidragsyter til å dra de ut av fattigdommen, spesielt hvis man ser på Goffmans teori om stigma (Goffman 1963 i Carnevale 2007).

Kulturenheten er driver av flere fritidsklubber i kommunen. For de levekårssonene som har høyest forekomst av familier med vedvarende lavinntekt, har man for eksempel fritidsklubben Boxåpner på Saupstad og fritidsklubben på Lade. Hos Boxåpner fritidsklubb arrangeres det blant annet konserter og det vises diverse filmer. De har også tilrettelagt et caférom som inneholder flere ulike spill, og der kan man også få servert et gratis måltid (Trondheim kommune 2022b).

Fellesnevneren for flere av disse fritidstilbudene er at det enten er gratis å delta, eller at man har mulighet til å søke friplass hvis man har dårlig økonomi. De er alle tilbud som alle kan delta på, uavhengig av økonomi eller sosial status. For eksempel kan åpne barnehager gi, både barn og deres foreldre, en arena for å knytte fellesskap og erfaringer. For barn er det viktig å ha en fritidsarena. Her får de utviklet sine sosiale ferdigheter og de får opprettet ett nettverk der de får venner. Følelsen av sosial inkludering er viktig for barns helse og opplevd livskvalitet, som FN påpeker i bærekraftsmålene (FN 2022a).

I sosialtjenesteloven, §1, står det at loven skal bidra til at utsatte barn og unge, samt deres familier, skal få et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven er til for å skape likeverd, likestilling, samt å forebygge sosiale problemer (Lovdata 2009). Herunder forstås det at barn og unge skal ha en trygg oppvekst og ha like muligheter til å delta i fritidsaktiviteter, uavhengig av deres families økonomi.

7.2.2 Ferietilbud

Det finnes ferietilbud fra både private og offentlige aktører for barn i Trondheim kommune. Voll gård har OpplevelsesVoll, som er en tilbyder som har flere ulike uteaktiviteter. Dette er et samarbeid mellom Voll gård, kulturenheten i Trondheim og Strinda frivillighetsentral. OpplevelsesVoll er et tilbud for barn i alle fellesferier (Voll Gård u.å.). Videre har man pilotprosjektet 0-24, der man kan søke om støtte til ferieopphold hvis man er en familie med vedvarende lavinntekt og har barn. Med 0-24 forsøkes det å styrke de som har de største utfordringene og har den dårligste økonomien, altså er pilotprosjektet et målrettet tiltak for barnefattigdomsbekjempelse (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022).

Av private aktører bør Røde Kors «Ferie for alle» trekkes frem. Dette er et ferietilbud for familier som lever med vedvarende lavinntekt, og som ikke har økonomi til å arrangere ferie selv. Feriene som Røde Kors arrangerer, fokuserer i all hovedsak på uteaktiviteter. Den lokale avdelingen, Røde Kors Trøndelag, tilbyr ulike feriedestinasjoner innad i fylket samt Tynset i Innlandet (Røde Kors Trøndelag 2022b).

Røde Kors, og andre private aktører, viser et viktig engasjement for familier med vedvarende lavinntekt. Deres engasjement vil være en viktig bidragsyter for å redusere forskjellene for barn av lavtlønnede i fremtiden. Slike tilbud kan, på sikt, bidra til en mer positiv utvikling for de som får benytte seg av det. Samtidig, som ved en rekke andre tiltak rettet mot fattigdomsbekjempelse, kan også det å få arrangert ferien sin gjennom blant annet diverse private og offentlige aktører, være skambelagt for enkelte. Om man benytter seg av Goffmans teori om stigma (1963) ser man at dette kan være stigmatiserende (Goffman 1963 i Carnevale 2007). Det kan være en utfordring for flere å erkjenne for seg selv, og sin egen familie, at man faktisk ikke har råd til å dra på ferie slik som andre familier gjør. Det kan føles stigmatiserende å skulle fortelle sine nærmeste venner at mens de var i utlandet i sommerferien, så var en selv på et lokalt arrangement i regi av eksempelvis Røde Kors.

Utfordringen for samfunnet er å få barn, men også voksne, til å tenke annerledes rundt det å både søke hjelp, samt det å være åpen om det. Vi vet at barn ofte kan være ganske så direkte i kommunikasjonen mellom hverandre, noe som kan resultere i ubehagelig situasjoner. Likevel må det argumenteres for at tilbudet som Røde Kors, og flere, tilbyr, kan være til stor hjelp for mange som lever med vedvarende lavinntekt. Et slikt tilbud bør det kanskje også informeres bedre om, slik at barn som deltar på slike ferier ikke føler hverken skam eller stigmatisering.

7.2.3 Andre tiltak

Det er flere andre tiltak som kan settes inn for barn av familier med vedvarende lavinntekt. Regjeringen fremhevet i sin samarbeidsstrategi at blant annet gode barnehager var et viktig sosialt utjevneende tiltak. Inn under samme punkt trekker også regjeringen frem at barn av innvandrere, i mindre grad enn andre barn, går i barnehager. At samme gruppen også er overrepresentert når det kommer til familier som lever med vedvarende lavinntekt (Regjeringen 2020a), bidrar til å gjøre dette tiltaket enda mer aktuelt å rette fokuset mot.

Den nasjonale tilskuddsordningen er ett annet målrettet tiltak for å bekjempe barnefattigdom. Dette er et tiltak rettet inn mot familier med vedvarende lavinntekt, der kommuner kan søke midler for å opprette eksempelvis utstyrsbanker og ferieturer (Regjeringen 2017). Utstyrsbanker gjør at barn og unge i større grad har mulighet til å delta i ulike idretter og arrangementer de selv vil på, uavhengig av deres families økonomi. På denne måten kan dette sees på som inkluderende og lite stigmatiserende. Det kan likevel være press i enkelte grupper for å ha et hvis type utstyr, samt ha det nyeste på markedet. Samtidig så kan utstyrsbanker benyttes av alle, og dermed også av barn som kommer fra ressurssterke familier.

«Alle med» er en kampanje for å inkludere barn av familier med vedvarende lavinntekt inn i idretten, og ble opprettet av Norges idrettsforbund. Målet med kampanjen var at barn skulle ha mulighet til å oppleve mestring, trivsel og fellesskap, uavhengig av familiens økonomiske situasjon (Alle med 2022). Denne kampanjen fra idrettsforbundet kan sees på som å ikke være stigmatiserende, da den inkluderer alle, uavhengig av sosioøkonomisk status.

7.3 Kommunal innsats mot barnefattigdom – Trondheim kommune

7.3.1 Kommuneplanens planstrategi

I planstrategien til Trondheim kommune av 2020-2023 vises det til FNs bærekraftsmål, og at disse skal danne grunnlaget for all samfunns- og arealplanlegging for å fremme sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft (Trondheim kommune 2021a). I planstrategien vises det også til kommunens øvrige planbehov, der det tas utgangspunkt i perspektiver som beskriver både muligheter og utfordringer innad i kommunen. Temaplanen «God helse for alle» viser til det at gode levekår bidrar til god helse, og Trondheim kommune ønsker her å skape gode levekår der alle har mulighet til å delta i sitt lokalsamfunn, samt skape gode rammer for sitt eget liv. Temaplanen «God hjelp til familier» har som formål å etablere en felles strategi for familieperspektiv i tjenestene. Familier som lever i utfordrende livssituasjoner har behov for tjenester på tvers av profesjoner, lovverk og etater. I begge disse planene blir barn og unges liv og læring trukket fram som viktige perspektiver (Trondheim kommune 2021a). Disse temaplanene kan sees på som et bidrag til FNs bærekraftsmål, og et steg i riktig retning når det kommer til bekjempelsen av fattigdom, der målet til FN er «å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030» (FN u.å.). Trondheim kommune har med temaplanene i planstrategien lagt føringer for at fremtidig planverk skal inkludere alle innbyggere, og bidra til mindre ulikhet blant hele

befolkningen. Noe som kan bidra til både mindre utenforskap og stigmatisering, spesielt blant den yngre generasjonen innbyggere i kommunen.

Det er sett en utvikling der sosiale forskjeller i levekår skaper sosiale ulikheter i helse, og at helse varierer mellom ulike sosioøkonomiske grupper ved å sammenligne inntekt, yrkesstatus og utdanning. En undersøkelse gjennomført av HUNT (Helseundersøkelsen i Trøndelag) (vist til i kap. 6.7) viser at de som er sosioøkonomisk dårligst stilt er langt mer utsatte for å oppleve egen helsesituasjon som dårlig. Trondheim kommune ønsker å sikre de svakeste gruppene spesielt ved å støtte unge i utdanningssystemet, og dermed sikre at de trer inn i voksenlivet med kompetanse og ferdigheter som kan gi de en god start i arbeidslivet (Trondheim kommune 2021a). Dette øker sjansen for bedre helse for denne gruppen. Bufdir (2022) viser også til undersøkelser som forteller at trivsel på skole påvirkes av sosiale forskjeller, og at dette vises best blant barn med lav sosioøkonomisk status. Der barn med lav sosioøkonomisk status har over dobbelt så stor andel som ikke trives, sammenliknet med barn med høy sosioøkonomisk status (Bufdir 2022).

Det fremheves som viktig å ha gode nære relasjoner for å opprettholde en god helse. Trondheim kommune ønsker derfor å skape gode arenaer og andre møteplasser for innbyggere i alle aldre (Trondheim kommune 2021a). Som vist til i kap. 6.7 har mennesker som lever i vedvarende lavinntekt høyere forekomst av dårlig helse enn mennesker med bedre økonomi. En undersøkelse gjennomført av SSB i 2008 viste at individer med vedvarende lavinntekt hadde omtrent dobbelt så høy forekomst av depresjon, angst og andre lignende psykiske plager sammenliknet med resten av befolkningen (Claussen 2019).

Man ser at utdanning samt det å ha nære relasjoner er viktig for å ha en god helse. Trondheim kommune vil bekjempe psykiske helseproblemer gjennom å blant annet skape møteplasser for alle innbyggere i kommunen. Dette gjør at mennesker i ulike sosioøkonomiske grupper kan møtes og skape relasjoner mellom hverandre, som ifølge Goffmans teori om stigma kan være en bidragsgiver til å minske forekomsten av fattigdom og stigmaet rundt det å være fattig (Goffman 1963 i Carnevale 2007).

I planstrategien retter også Trondheim kommune fokus på at alle barn og unge skal kjenne tilhørighet innenfor inkluderende, rettferdige og lærende fellesskap. Kommunen fremhever at det skapes gode oppvekstvilkår når man setter barn og unges relasjoner og liv i sentrum.

Av alle barna (0-17 år) i Trondheim kommune har 14 prosent enslige forsørgere og 21 prosent bor trangt, mens 7 prosent mellom 16-25 år har ikke fullført videregående opplæring og befinner seg ikke i arbeid (Trondheim kommune 2021a). Epland og Kirkeberg (2016) forteller at kontantstøtte- og barnetrygdandelen for enslige forsørgere er mer enn halvert mellom 2000 og 2014 (Epland & Kirkeberg 2016). Årsaken er at barnetrygdens verdi har falt over tid, samt at statlig kontantstøtte for toåringer ble avviklet i 2012 (Lima 2020). Bufdir (2021) viser til at det gjennom forskning har blitt funnet en sammenheng mellom dårlig familieøkonomi og psykiske helseproblemer hos barn. Foresattes utdanningsnivå, og dermed familiens lave inntekt, påvirker barns helse gjennom at de kan få følelsesmessige- og adferdsproblemer, samt hyperaktivitet og utfordringer når det kommer til samhandling med andre jevnaldrende barn (Bufdir 2021). Videre har Barne-ungdoms og familiedirektoratet også sett at barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt, selv har høyere sannsynlighet for å få lavinntekt når de blir voksne (Bufdir 2022).

Vi kan også her se på Goffmans teori om stigma (1963), og at «fattige» forholder seg til andre «fattige». Dette for å minske opplevelsen av fattigdom og stigmatisering (Goffman 1963 i Carnevale 2007). Det er viktig at «fattige» oppnår sosial kontakt med mennesker som kan være bidragsyttere til å forbedre deres materielle situasjon, samt øke deres sosiale status i samfunnet de lever i.

7.3.2 Kommuneplanens samfunnsdel

Det er kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020 for Trondheim kommune som fremdeles er den gjeldende kommuneplanen for kommunen. Kommunen har benyttet seg av seks strategiske hovedgrep for å finne løsninger på de utfordringene Trondheim sto ovenfor i kommuneplanperioden. Hovedgrepene var: Mestring, samhandling, samarbeid og samordning, medvirkning, kommunikasjon, ressursstyring og kompetanseutvikling (Trondheim kommune 2010).

I kommuneplanens samfunnsdel er det ført opp fire hovedmål, der mål en er som følger: «I 2020 er Trondheim en internasjonal anerkjent teknologi- og kunnskapsby.» (Trondheim kommune 2010). Kommunen ønsker her at barn og unge skal ha et opplæringsløp som oppfattes som positivt. Barnehager og skoler skal løse sine roller som bygger av kunnskapsmessige, sosial og kulturell kompetanse, og kommunen ønsker å bygge på barnas iboende læringslyst. Her trekkes det frem som viktig å forebygge frafall ved å styrke

rådgivningen i overgangen mellom grunn- og videregående skole (Trondheim kommune 2010). Man ser her at utdanning er en av de viktigste virkemidlene for å bekjempe forekomsten av fattigdom, noe Trondheim kommune vektlegger i kommuneplanens samfunnsdel. Halvorsen og Stjernø (2021) beskriver objektiv utenforskap som blant annet å være i sosial isolasjon, der man ikke er i arbeid eller tar utdanning (Halvorsen & Stjernø 2021). Voksne for Barn (2021) viser til forskning som forteller at 1 av 3 ungdommer som står utenfor både arbeidslivet og utdanning, kommer fra familier med vedvarende lavinntekt (Voksne for Barn 2021). Man kan derfor argumentere sterkt for at arbeidet som Trondheim kommune bedriver for å holde flest mulig unge i utdanning og arbeid, kan være en vei ut av fremtidig fattigdom, og dermed også et godt tiltak.

I mål to «*I 2020 er Trondheim en bærekraftig by, der det er lett å leve miljøvennlig.*» (Trondheim kommune 2010), er det ønske om å få barn og unge til å bli aktive i miljøarbeidet, samt utviklingen av Trondheim som bysamfunn. Kommunen vil innen 2020 ha en fysisk utforming som fremmer livskvalitet og helse, blant annet ved utvikling av kollektivtransport, lokalisering av arbeidsintensive virksomheter nært sentrum og nært kollektivtransportårer. Dette skal også gjøres ved fortetting av bomiljø, for å slik bidra til at det sikres ren luft, gode solforhold, lave støynivåer, trygge og trivelige møteplasser, samt lett adkomst til parker og andre friområder (Trondheim kommune 2010). En mer bærekraftig by er også en mer tilgjengelig by. Dette også for de som lever i vedvarende lavinntekt, da man ikke blir så avhengig av bil og lignende transportmidler. Fortetting av bomiljøet forenkler det å være sosial, samt bidrar til at daglige gjøremål og friområder blir lettere tilgjengelig for alle. Bufdir (2022) viser til at barnefamilier med vedvarende lavinntekt ofte bor trangere og dårligere (Bufdir 2022). FN (2022) fremhever i sine bærekraftsmål at det å sikre en god generell helse og god livskvalitet for alle er grunnleggende for at mennesker skal kunne nå sitt fulle potensiale, og samtidig ha mulighet til å kunne bidra til samfunnsutviklingen. FN (2022) påpeker også at helsen påvirkes av miljø, økonomi samt sosiale forhold (FN 2022a). Ved god kommunal planlegging kan Trondheim kommune skape gode oppvekstvilkår, og dermed bidra til en god start på livet for barn fra familier med vedvarende lavinntekt.

Kommuneplanens samfunnsdels tredje mål «*I 2020 er Trondheim en inkluderende og mangfoldig by.*» (Trondheim kommune 2010), tar for seg kommunens ønske om å tilrettelegge for alle, uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, og økonomiske og sosiale forhold

(Trondheim kommune 2010). Her fremheves det at alle skal kunne delta og oppleve Trondheim som sin by. Gjennom å rette fokus mot å trygge barn og unges oppvekstvilkår, ønsker kommunen å bekjempe fattigdom. Dette gjennom fokus på utdanning, ved å arbeide målrettet for at flest mulig fullfører utdanningsløpet og dermed har bedre sjanser i arbeidslivet, vil det være den beste investeringen for bekjempelse av fattigdom.

Kommunen ønsker å styrke Trondheim som en flerkulturell by, der det skal være godt å leve for innvandrere. Dette skal oppnås ved at innvandrere oppnår selvstendighet, gjennom utdanning, og arbeids- og samfunnsdeltakelse (Trondheim kommune 2010). Kommunen har også et mål om at husholdningene i kommunen skal ha mulighet til å skaffe seg en forutsigbar inntekt gjennom tiltak som kvalifiserer og hindrer utstøtning i samarbeid med NAV. Det er også et ønske om å inkludere minoritetsspråklige raskt inn i arbeidslivet (Trondheim kommune 2010). Man ser at kommunen ønsker å inkludere den gruppen mennesker som er høyest representert innenfor familier med vedvarende lavinntekt, inn i samfunnet raskest mulig. Å delta aktivt i lokalsamfunnet er viktig for både psykisk og fysisk helse samt for deres økonomi. I tillegg vil aktiv deltakelse bidra til raskere læring av det norske språk, som igjen vil bidra til mer inkludering i samfunnet og mindre sannsynlighet for å oppleve utenforskap. Som allerede nevnt er barn og unge med innvandrerbakgrunn høyt representert innen gruppen med vedvarende lavinntekt. Ved å tilrettelegge for barnas foresatte, kan man også bidra til økt deltakelse for barna. Noe som er viktig for å motvirke segregering. Det er dermed viktig at det tilrettelegges for møteplasser og arenaer, der man kan møtes uavhengig av bakgrunn og etnisitet.

Et annet delmål er å ha en boligpolitikk som utjevner sosiale forskjeller gjennom å skape boområder for folk i ulike sosioøkonomiske grupper, ulike aldersgrupper, ulike kulturbakgrunn osv. Her er det også et mål om videre arbeid for å motivere og hjelpe barnefamilier som bor i kommunale utleieboliger, til å få kjøpt bolig i det ordinære boligmarkedet (Trondheim kommune 2010).

I kommuneplanens samfunnsdel for Klæbu 2010-2021, er Klæbu på lik linje med Trondheim opptatt av næringsutvikling, fortetting, bærekraftig utvikling og en miljøbevisst livsstil. De er også opptatt av medvirkning fra sine innbyggere, samt det å være en god oppvekstkommune for barn og unge (Klæbu kommune 2011a). Kommuneplanens samfunnsdel for Klæbu er noe

kortfattet, men man ser her at de samme punktene som nevnt ovenfor for Trondheim kommune går igjen, og at Klæbu kommune er opptatt av de samme utfordringene.

7.3.3 Kommuneplanens arealdel

I Trondheim kommunens arealdel (2012-2024) er arealutvikling i tråd med prinsippet rett virksomhet på rett sted viktig. Boliger som bygges skal lokaliseres innenfor eksisterende tettstedsarealer eller i områder med gode kollektivtilbud. Virksomheter som er arbeids- og/ eller besøksintensive, som eksempel kontorer, skal lokaliseres der det er god tilgjengelighet for fotgjengere og god kollektivdekning. Lager- og industrivirksomhet kan utbygges der det er god tilgjengelighet for bil og dårlig kollektivtilgjengelighet (Trondheim kommune 2013).

Trondheim er en by i rask vekst. En fortetting og omforming er nødvendig for å unngå byspredning, og som vil gi mindre transportbehov, bedre utnyttelse av eksisterende infrastruktur og mulighet til å velge miljøvennlige transportmidler (Trondheim kommune 2013). Også i Klæbus kommuneplan arealdel 2010-2021 nevnes fortetting som et viktig punkt (Klæbu kommune 2011b). En tettere by kan også gi et større mangfold, spennende byliv, og på denne måten gjøre byen mer attraktiv. Ved fortetting øker også behovet for grønne arealer, da dette er viktig for folks helse og trivsel.

Handel og service skal lokaliseres slik at befolkningen får dekket sine daglige behov i nærområdet i gang- og sykkelavstand fra bolig og arbeidsplass (Trondheim kommune 2013). Ved å utvikle nærmiljøene i de ulike bydelene, gjennom kulturarenaer og andre formelle og uformelle møteplasser slik som eksempelvis parker og torg, vil Trondheim bli en mer inkluderende og mangfoldig by. Dette gjør byen mer tilgjengelig for alle, og man er ikke avhengig av transportmiddel for å kunne dra på butikken eller delta på ulike sosiale aktiviteter, noe som det gjentatte ganger gjennom denne masteravhandlingen er vist til er viktig for helsen. Blant annet viser Larsen, Ridderström og Nylenna (2018) til at et steds identitet, og det man omgir seg med i sin hverdag, bidrar i utviklingen til egen identitet og at barn og unges identitet skapes gjennom sosiale og fysiske omgivelser som de omgår i det daglige (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018).

Som nevnt er Trondheim kommune en kommune i sterk vekst, i arealplanperioden var det en forventet befolkningsvekst på 34 000 nye innbyggere og arealdelen skal sikre nok boliger. Det antas mulig å realisere 28 000 boliger innenfor kommuneplanperioden 2012-2024, der det tilrettelegges for boligvekst i bydelene, samtidig som det bygges innover gjennom

fortetting (Trondheim kommune 2013). Bufdir (2022) er inne på at familier med vedvarende lavinntekt ofte bor trangt og med dårligere standard enn familier ellers, og at det i disse bomiljøene ofte kan oppleves som direkte utrygge for barn å vokse opp i (Bufdir 2022). Vassenden og Lie (2013) nevner at man i Norge har rett til å ha bolig, noe som kan hjelpe personer med vedvarende lavinntekt å skjule sitt opplevde stigma med det å være fattig, gjennom at man ikke snakker om at man leier en kommunal bolig eller ved at man unngår å få besøk (Vassenden & Lie 2013). Det Vassenden og Lie her fremmer, kan også sees i lys av Goffmans inntrykkskontroll. Carnevale (2007) benytter seg av Goffmans inntrykkskontroll når han viser til at man kan velge å påvirke synligheten av egen opplevd stigma, gjennom at man velger å holde tilbake informasjonen om stigmaet, og dermed kan passere som normal i det samfunnet man lever i (Goffman 1963 i Carnevale 2007). Trondheim kommune er også opptatt å tilby «leie til eie» for familier med vedvarende lavinntekt (Kommunal ansatt, personlig kommunikasjon 18.mars.2022). «Leie til eie» kan være en vei ut av fattigdom, både for familien i dag, men også for generasjonene som kommer etter. Hvis man benytter seg av Goffmans teori, i lys av Vassenden og Lie (2013), kan det å eie egen bolig bidra til å fjerne stigmaet som følger det å leie en kommunal bolig.

Det er gjennom prosjektet 2030 utredet et behov for nye arealer som skal sikre kommunens innbyggere et godt tjenestetilbud når det kommer til skoler, barnehager, helse og velferd, idrett, parker og kultur med mer. Her skal det gis god tilgjengelighet innenfor gang- og sykkelavstand fra bosted (Trondheim kommune 2013). Klæbu kommune avsatte i 2011 arealer for ny skole. Klæbu har også ønske om å bygge ny idrettshall/flerbrukshall som kan benyttes av barn og unge (Klæbu kommune 2011b). Barnehager og skoler er barnas viktigste lekearenaer, noe som også er viktige møteplasser for barn og unge utenfor barnehage- og skoletid. Det er derfor viktig å ivareta gode utearealer i tilknytning til barnehager og skoler ved fortetting. Dette kan være en bidragsgiver til at alle har mulighet til å delta på ulike sosiale aktiviteter, da man ikke er avhengig av transportmiddel.

I arealdelen fremheves behovet for næringsarealer i Trondheimsregionen, og sammen med de 800 dekar ubebygde næringsområdene fra forrige arealdel, settes det til sammen av 1 670 dekar til nye større næringsområder for lager og industrivirksomhet (Trondheim kommune 2013). Her ser man at Trondheim kommunen planlegger for å øke arbeidsplasser i kommunen, noe som også er viktig for å styrke økonomien hos de med vedvarende

lavinntekt gjennom etablering av arbeidsplasser innad i kommunen. I Klæbus kommuneplan arealdel 2010-2021 er det avsatt 200 dekar pr. år til næringsarealer (Klæbu kommune 2011b). På samme måte som i Trondheim, ser man her at Klæbu er opptatt av næringsutbygging og på denne måten ønsker å styrke innbyggernes økonomi gjennom etablering av nye arbeidsplasser.

Trondheim kommune fremhever viktigheten av at behovene til barn- og unge skal ivaretas ved planlegging. Det skal tas hensyn til trafikksikre snarveier, gang- og sykkelforbindelser og muligheter for varierte aktivitetsområder. Levekårsdata skal legges til grunn ved planlegging av fysiske omgivelser og utforming av tilbud i større planområder (Trondheim kommune 2013). Her er det viktig at det bygges boliger til ulike sosioøkonomiske grupper ved å bygge boliger av variert størrelse og type, noe som igjen skal gi frihet til valg av bosted, og variasjon i alder- og husholdningssammensetninger i bydelene. Byrom skal invitere til opphold og aktiviteter for alle samfunnsgrupper. Likevel har man sett gentrifisering av eksempelvis Nedre Elvehavn og Solsiden, der ressurssterke individer har presset ut den opprinnelige befolkningen i nevnte bydeler.

7.3.4 Barns rett til medvirkning i kommunale prosesser

Norsk lovgivning fordrer kommuner til å legge til rette for medvirkning fra blant annet barn og unge gjennom plan og bygningsloven hovedbestemmelse for medvirkning, §5.1 (Lovdata 2021). Også i regjeringens samarbeidsstrategi for barn i familier med vedvarende lavinntekt (2020) vises det til at man burde styrke kommunenes kompetanse om ungdomsmedvirkning (Regjeringen 2020b). Med medvirkning menes det at innbyggere skal kunne påvirke offentlige beslutninger som omhandler seg selv, samt kunne bringe inn ny kunnskap inn i selve prosessen som gjennomføres (Ringholm & Nyseth 2018). I sosialtjenesteloven § 1, fremheves det at loven skal bidra til at utsatte barn og unge, samt deres familier, skal ha et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven skal også hjelpe til å skape likeverd, likestilling og forebygge sosiale problemer (Lovdata 2009). Som nevnt i kap. 5.1, legger loven til rette for, uavhengig av familiens økonomiske situasjon, at barn og unge har en rett til å ha en trygg oppvekst, samt ha like muligheter til å delta i skole- og fritidsaktiviteter.

Rugkåsa og Bergheim (2020) har derimot vist til at NAVs fokus ikke har blitt lagt til barn, men til de voksne i familier med vedvarende lavinntekt. Barnas situasjon blir ikke skikkelig kartlagt av NAV, og dermed har NAV for lite kontakt med, samt oppmerksomhet mot og

kunnskap om, barn og deres situasjon. Forfatterne viser likevel til at det fortsatt er viktig at man også ser på foresattes synspunkter, i beslutninger som omhandler barn (Rugkåsa & Bergheim 2020).

I pilotprosjektet 0-24 har man tatt tak i nevnte problem. Her er det både barna selv, men også deres foresatte, som får bestemme hva de skal benytte pengene til. Det er derfor viktig at barn får spillerom til å avgjøre hva det er som er av høyest prioritet hos dem, dette gjelder spesielt i forhold til opplevelsen av stigmatisering. Barn får muligheten til å avgjøre selv om hva de skal delta på, både når det er snakk om fritidsaktiviteter og feriereiser. Dermed kan barna oppnå en følelse av å være «normal», og ikke føle på utenforskap sammenlignet med andre jevnaldrende barn. Et av de sentrale hovedgrepene som kommunen har listet opp i sin kommuneplan samfunnsdel, er nettopp medvirkning. Kommunen har uttalt at de også ønsker medvirkning der dette ikke er lovregulert.

Som man var inne på i kap.3.11 med Henri Lefebvres teorier om hvilke krefter som produserer det sosiale rom, kan representasjon av sted bli sett på som «top-down», og opplevelse av sted som «bottom-up». Ved «top-down» er det planleggere med makt som legger føringer for befolkningen og former stedet etter hva de mener er til det beste. Med «bottom-up» har man befolkningens egen oppfattelse av stedet (Cresswell 2013). I «Like muligheter i oppveksten» (2020), viser Solberg-regjeringen til at gode boforhold er viktig for å sikre gode oppvekstmuligheter for barn og unge. Gode nabolag kan bidra til bedre oppvekstvilkår, samt skape en arena for barn og unge som de kan tilbringe fritiden sin på. Videre argumenterer regjeringen for at gode nabolag skaper tilhørighet, som igjen bidrar til å forme barns egen identitet (Regjeringen 2020b). Medvirkning fra barn og unge, «bottom-up», jfr. Lefebvre, er derfor et verktøy man kan benytte seg av i offentlig planlegging for å slik skape gode nabolag som igjen bidrar til en positiv stedstilhørighet og stedsidentitet. I følge Lefebvre (Rønne og Tollefsen 2016) står de ulike romlige modalitetene ofte i et motsetningsforhold til hverandre. Skal menneskers opplevelse av sitt rom endres, og skal ny romlig praksis oppstå, kreves det trolig at institusjonell praksis endres. Dette betyr at f.eks. medvirkning faktisk involverer de menneskene som planleggingen er ment for.

7.4 Geografisk forskjeller relatert til barnefattigdom i Trondheim kommune

I Norge er det tydelige geografiske forskjeller for hvor man finner høyest forekomst av barn som kommer fra familier med vedvarende lavinntekt. FAFOs notat, «*Barn som lever i*

fattigdom – geografisk variasjon og grad av risiko», fra 2020, fortalte at det var en skjevfordeling av forekomsten av barnefattigdom i kommune-Norge. Størst forekomst så man på Østlandet (Østhus & Nielsen 2020). Minst forekomst av barn av lavtlønnede finner man i Troms, Trøndelag og Rogaland (Lima 2020). Men selv om Trøndelag er en av fylkene som har lavest andel barn som vokser opp i familier med økonomiske utfordringer, er det fortsatt en utfordring å utjevne forskjellene for de dette gjelder for.

Levekår og folkehelse rapporten for Trondheim kommune 2021 viste at det var i levekårssonene Sørborgen, Olderdalen og Stavset flest barn bodde. Sørborgen var også den levekårssonen som hadde flest aleneforsørgere, samt innvandrere fra øst-europeiske EU-land (Trondheim kommune 2021b). Samtidig var det ikke i denne levekårssonen man hadde høyest forekomst av barn av familier med vedvarende lavinntekt.

Høyest andel barn av familier med vedvarende lavinntekt finner man i levekårssonene Lademoen, Møllenberg, Tempe-Sorgenfri, Midtbyen, Saupstad og Ila. Saupstad, Tempe-Sorgenfri og Midtbyen har også høyest andel personer i alderen 30-54 år som kun har fullført grunnskolen eller ikke har registrert utdanning overhodet. Tempe-Sorgenfri, Midtbyen og Saupstad er også blant de sonene der folk bor trangest, sammen med Lademoen og Møllenberg. Levekårsrapporten for kommunen oppfører trangboddhet som at boligen har mindre rom enn det bor mennesker i den, samt at antall kvadratmeter er under 25m² pr. person (Trondheim kommune 2021b).

Når det kommer til arbeidsledighet og uføretrygdete er det mange av de samme levekårssonene som går igjen. Tempe-Sorgenfri har den største forekomsten av arbeidsledighet, tett etterfulgt av Lademoen, Ila og Midtbyen. Saupstad har flest uføretrygdete, med Tempe-Sorgenfri rett bak. Rapporten fremhever at kommunen har et høyere snitt uføretrygdete enn andre sammenlignbare bykommuner (Trondheim kommune 2021b).

Lademoen, Tempe-Sorgenfri, Saupstad, Midtbyen og Ila er gjengangere i rapporten som omhandler kriterier for å måle barnefattigdom, og er dermed de levekårssonene som viser geografiske forskjeller innad i Trondheim kommune best. Kan barn som vokser opp innenfor disse sonene oppleve stigmatisering?

Larsen, Ridderström og Nylenna (2018) fremhever i sin bok «*Planlegging for helse og trivsel*», at identiteten til barn og unge er en sterk bidragsyter i valg de tar senere i livet. Stedsidentiteten der barn vokser opp er en annen faktor som forfatterne trekker frem som en variabel som bidrar i utviklingen til barn og unges egen identitet. Det de omgir seg med i det daglige former barnas egen identitet (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018). I samme verk vises det også til professor Dana Whites teori om «*ein ungdoms framtidige identitet («kven vil eg vere?») er uløyselig knytt til ein stad («kvar vil eg vere?»)*» (Larsen, Ridderström & Nylenna 2018:161). Andre forskere som Twigger-Ross og Uzzel har også bidratt med lignende konklusjoner. De fremhevet at identiteten til et sted kan benyttes for å skille seg fra personer som kommer fra et annet sted, videre at man kan sammenkoble ens nåværende oppfattelse av seg selv med tidligere identiteter fra stedet man kommer fra, samt at man kan få et positivt syn på seg selv utfra stedet man kommer fra (Twigger-Ross & Uzzel 1996). Teoriene til de som er nevnt ovenfor, samt Henri Lefebvres romlige tredeling, underbygger deres tro på at et sted har betydning for utvikling av egen identitet, og at dette er spesielt gjeldene for unge mennesker. Hvis man benytter seg av stedsteoriene nevnt i forrige avsnitt, kan man argumentere for at de som vokser opp i de levekårssonene som har flest innbyggere med vedvarende lavinntekt, kan identifisere seg med deres bydels identitet. Dette uavhengig av sosioøkonomiske forhold, da stedet man kommer fra kan bidra til at man blir stigmatisert av andre utenfra. Dette kan igjen bidra til at tilflyttere kan vegre seg for å flytte inn i et slikt område, da området er stigmatisert. Det kan føre til at personer med høy sosioøkonomisk status velger å bosette seg i andre områder, noe som kan utsette et områdes områdeløft og dermed også bidra til videre stigmatisering. I ytterste konsekvens kan dette føre til lignende utvikling som man har sett i Sverige, med Rinkeby i Stockholm, som på mange måter blir sett på som Sveriges lovløse land. Informantene fra Trondheim kommune fremhevet likevel at de ikke oppfattet at Trondheim by var en spesielt segregert by.

7.5 Kan barnefattigdom være stigmatiserende?

Som sett og vist til i denne masteravhandlingen kan stigma sees på som et samlebegrep for mennesker som er satt på utsiden av samfunnet av grunner som individet selv ikke kan noe for. Goffman argumenterer for at stigma har ulik grad av synlighet, og at de som besitter en usynlig stigma kan forsøke å kontrollere andre menneskers kunnskap om den, gjennom det

han kaller inntrykkskontroll (Goffman 1992). Grunnen til at vi har tiltak for å bekjempe fattigdom er nettopp fordi dette er stigmatiserende.

Informantene i Trondheim kommune trakk frem områdeløftet på Saupstad som et område der mange med vedvarende lavinntekt bor. Det har blitt skrevet en bok etter områdeløftet, «Åja, er det der du bor?». Det fremheves at innad i området kan man gå med de klærne man selv ønsker, ha de yrkene man selv vil ha, det er andre utenfra som stigmatiserer, og det er dette man må forsvare seg mot.

Er man fattig i Norge må man hele tiden bekrefte dette. Man må bekrefte ovenfor NAV og andre tilskuddsordninger at man har økonomiske utfordringer før man får hjelp, noe som kan være en bidragsgiver til økt stigmatisering. Dette gjelder også tilbudet til Rosenborg Ballklub om gratis billetter, der man må bekrefte at man er fattig for å få utnyttet seg av det. På denne måten blir man konstant påminnet at man har økonomiske utfordringer, selv om opplevelsen av å være lavtlønnet i seg selv ikke trenger å være så utfordrende.

I Trondheim kommune finnes det ulike tilbud av fritidsaktiviteter og idrett. Noe av dette er drevet frivillig, og det er store forskjeller mellom de ulike bydelene i kommunen om hvor mye det koster å delta. Her kan det være utfordringer når man får beskjed fra foresatte om at de ikke har råd til å betale for utstyr, kontingent eller reiseutgifter. Dette kan være stigmatiserende, da man ikke har det riktige utstyret, eller ikke kan delta på alle aktivitetene. Trondheim kommune har som nevnt i kap. 6.5.3 flere utstyrsboder, som gjør det mulig for flere barn å delta på de ulike idrettene. Det finnes også flere fritidstilbud for de barna som har lyst til å drive med andre ting enn organisert idrett. Dette er noe som virker inkluderende, og dermed kan motvirke stigmatisering.

Ikke alle familier har råd til å reise på ferie om sommeren eller i andre ferier, noe som kan være stigmatiserende når man kommer på skolen etter endt ferie og «alle» prater om hvor de har vært og hva de har gjort. Her har Trondheim kommune, som vist til i kap. 6.5.2, ulike tilbud for barn og unge, noe som kan motvirke stigmatisering. Samtidig bør det nevnes at ferier arrangert av både private og offentlige aktører, kan bidra til økt stigmatisering. Dette gjennom at man kan oppleve det å få arrangert ferie av andre som «skambelagt». Som vi var inne på i kap. 7.2.2, kan det gjøres en bedre jobb med å informere om slike ferietilbud for å normalisere det å skulle delta ved slike tilbud.

8. Avsluttende refleksjoner

Som man har sett i denne masteravhandlingen har barnefattigdom, på lik linje med resten av landet, vært økende i Trondheim kommune. For Trondheim var andelen barn som vokste opp i familier med vedvarende lavinntekt på 9,1 prosent kontra landsgjennomsnittet på 11,9 prosent i 2019. 9,1 prosent tilsvarer 3711 barn som lever i vedvarende lavinntekt i Trondheim.

Gruppene som er høyest representert med vedvarende lavinntekt i Trondheim kommune er barn i innvandrerhusholdninger, fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand (59,6 %), barnefamilier der mer enn halvparten av samlet inntekt mottas gjennom offentlige overføringer (53,8 %), barn i familier der foresatte har lav, eller ingen yrkestilknytning (51 %), barn i husholdninger der foresatte har lav utdanning (49,8 %) og barn i husholdninger med enslig forsørger (43 %) (Bufdir 2020).

Trondheim kommune har også tatt i bruk ulike tiltak for å begrense og bekjempe følgene av det å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt. Man har flere fritidsklubber og fritidstilbud der man kan delta vederlagsfritt. I tillegg finnes det ferietilbud, herunder blant annet OpplevelsesVoll og «Ferie for alle». Kommunen kan søke den nasjonale tilskuddsordningen for midler til å slik opprette utstyrsbanker, samt at man har idrettsforbundet «Alle med» som inkluderer alle barn i alle aldre. «Leie til eie» er et annet tiltak kommunen har, der familier med vedvarende lavinntekt har mulighet til å på sikt eie sin egen bolig. Ulempen med tiltak er at man alltid må bekrefte at man er fattig. Uansett om man skal søke tiltaksordninger via NAV, motta gratisbilletter for å dra til Lerkendal eller motta julegaver gjennom «God jul, lille venn», så må man bekrefte ovenfor seg selv og andre at man er fattig. Dette kan bidra til at man utvikler et negativt syn på seg selv, og at situasjonen en står i oppfattes som verre enn det den er, samt at man kan oppleve stigmatisering utenfra.

Trondheim kommune fokuserer i planstrategien på å skape gode levekår for alle innbyggere. Kommunen har i de ulike temaplanene i planstrategien et formål om å inkludere alle innbyggere, og på denne måten bidra til mindre utenforskap. Sosiale forskjeller i levekår har vist seg å skape sosiale ulikheter i helse, derfor er det viktig for kommunen å sikre de svakeste gruppene spesielt. Blant annet gjennom fokus på utdanning, som er et av de viktigste grepene for å få mennesker ut av fattigdom på sikt. Utdanning er viktig, da studier

viser at lav utdanning ofte gir dårligere levekår, det er derfor viktig å sikre like muligheter for alle innbyggere, både faglig og sosialt. Trekker man her inn Goffmans teori om stigma, ser man at mennesker ofte omgås andre individer fra samme gruppe som seg selv (Goffman 1963 i Carnevale 2007). Viktigheten blir derfor å bryte opp disse «gruppene», og dermed få de «fattige» til å sosialisere seg med andre grupper, slik at fattigdommen ikke videreføres. Barn har grunnet deres alder og læringsevne større muligheter til å bryte ut av sine respektive sosioøkonomiske grupperinger. Utdanning og det å ha nære relasjoner er viktig for å inneha en god helse. Trondheim kommune legger til rette for dette ved å skape møteplasser som skal inkludere alle innbyggere i kommunen.

Trondheim er som vi har sett en bykommune i vekst, med økende befolkning og økende forekomst av vedvarende lavinntekt. Dette gir behov for flere boliger og arbeidsplasser. Trondheim kommune fokuserer både i samfunnsdel og i arealdel på å skape en mer bærekraftig by. Dette skaper en mer tilgjengelig by, også for de som lever i vedvarende lavinntekt. Fokus lagt til fortetting av bomiljø, samt utvikling av kollektivtransport og lokalisering av arbeidsintensive virksomheter nært sentrum og kollektivtransportåre, kan forenkle det å ta seg frem i bydelene og forenkle daglige gjøremål uten bruk av private transportmidler. Videre fremmes Trondheim som en inkluderende og mangfoldig by, der det skal legges til rette for alle, uavhengig av kjønn, alder, etnisitet og økonomiske og sosiale forhold. Med andre ord skal alle i Trondheim kunne delta i samfunnet samt føle et eierskap til byen sin. Kommunen ønsker å inkludere innvandrere og minoriteter raskt inn i arbeidslivet, dette for at de skal oppnå selvstendighet samt økt arbeids- og samfunnsdeltakelse. Sammen med NAV, har kommunen et mål om at husholdninger skal ha mulighet til å skaffe seg en forutsigbar inntekt, gjennom tiltak som kvalifiserer og hindrer utstøtning (Trondheim kommune 2010). Som i planstrategien, fremmes det av kommunen i kommuneplanens samfunnsdel at det å delta aktivt i lokalsamfunnet er viktig for både den psykiske og den fysiske helsen. Samfunnsdelen har også rettet fokuset mot å hjelpe barnefamilier som bor i kommunale utleieboliger til å eie egen bolig, noe som kan være en stor bidragsgiver til å komme seg ut av fattigdom og dermed også motvirke stigmatisering. Som nevnt i kommuneplanens samfunnsdel, er det også i arealdelen lagt fokus mot at boliger skal utbygges innenfor allerede eksisterende tettstedsarealer og i områder med gode kollektivtilbud. Trondheim argumenterer for at fortetting av bymiljøet vil bidra til en mer

attraktiv by. Videre viser kommunen til at et tettere bymiljø øker behovet for mer grønne friarealer i sentrum, da det vil gagne helsen til kommunens befolkning. Viktigheten av at behovene til barn- og unge skal ivaretas gjennom kommunal planlegging fremheves gjennom blant annet å skape varierte aktivitetsområder. I forhold til etablering av nye boligfelt, så viser kommunen til at man skal bygge boliger av variert størrelse og type for å unngå homogene bydeler – det skal skapes boarealer for alle av byens innbyggere.

Kommuneplanens arealdel viser også at det er behov for nye næringsarealer innad i kommunen. Nye arbeidsplasser kan sees på som et tiltak som kan gjøre Trondheim enda mer attraktiv for tilflyttere, samt et politisk vedtak som kan minske andelen som er avhengig av sosialstønad. Dette kan dermed også være med på å styrke økonomien hos personer med vedvarende lavinntekt.

Forskning viser at medvirkning blant barn og unge er særdeles viktig for å unngå forekomsten av utenforskap og følelsen av å bli stigmatisert. Viktigheten i å la barn få ta en aktiv del i prosesser som omhandler de selv, kan ikke fremheves som viktig nok. Det er ofte barn selv som vet hva de har behov for, når det kommer til deltagelser i ulike aktiviteter og arrangementer. Det er her viktig at man viser barna denne tilliten. I henhold til informantene fra Trondheim kommune, har pilotprosjektet (0-24) vært et vellykket prosjekt, der medvirkning har vært en sentral del. Solberg-regjeringen viser til i «Like muligheter i oppveksten» (2020) at det er viktig med gode boforhold, for å sikre gode oppvekstmuligheter. Noe som kan gjøres via gode nabolag, da det skaper tilhørighet som igjen bidrar til å forme barns identitet (Regjeringen 2020b). Ifølge Lefebvres «bottom-up» tilnærming, er medvirkning fra barn og unge et viktig verktøy man bør benytte seg av i offentlig planlegging, da dette kan skape gode nabolag som bidrar til positiv stedsidentitet og stedstilhørighet.

Selv om informantene fra Trondheim kommune fremhevet at de ikke så noe særlig geografiske forskjeller når det kom til barn fra familier med vedvarende lavinntekt, så viste levekårsrapporten fra 2021 et annet mønster. Trøndelag fylke, og Trondheim som kommune, har lavere forekomster av barn av lavtlønnede enn landsgjennomsnittet ellers, men det er fortsatt noen levekårssoner innad i kommunen som utpeker seg med negativt fortegn. Dette spesielt for levekårssonene Lademoen, Tempe-Sorgenfri, Saupstad, Midtbyen og Ila, som er gjengangere i flere av rapportens deler som omhandler kriterier for å måle

barnefattigdom. Flere forskere har fremhevet at stedsidentitet er viktig for barn og unge og deres utvikling av egen identitet. Er man barn eller ungdom, samt bor i de mest utsatte levekårssonene, kan dette også bidra til at disse barna utvikler et negativt syn på sin egen identitet – stedets negative identitet smitter over. Videre kan man bli stigmatisert utenfra, noe som viderefører stedets negative identitet. Dette kan være en bidragsgiver til at et områdeløft ikke forekommer slikt som planlagt, da individer med høy sosioøkonomisk status velger å bosette seg i andre områder, og at det opprinnelige området fortsatt preges av dets allerede eksisterende stedsidentitet.

Som man ser har Trondheim kommune flere ulike tiltak som inkluderer alle barn, uavhengig sosioøkonomisk status. Dette kan forebygge stigmatisering samt bidra til økt følelse av å være inkludert i samfunnet man lever i. Fattigdom kan være stigmatiserende, da man ikke har de samme godene som andre i det samfunnet man lever i. Det skal derimot være sagt at det at man har tiltak rettet mot barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt, viser hvordan fattigdom er ansett til å være et «dårlig trekk» ved en person. Tiltakene er ment å skulle hjelpe disse barna, men samtidig har man et syn på at noen trenger hjelp. Det er det samme som å innta en maktposisjon, der man plasserer de som trenger hjelp under seg i samfunnet. Dette kan bidra til å stigmatisere, samt se på de som hjelpetrengende.

Inntrykkskontroll kan benyttes til en viss grad der de fattige har kontroll over synligheten av sin egen fattigdom. Utfordringen for Trondheim kommune, og andre sammenlignbare kommuner, er å få utjevnet sosiale forskjeller. Får man utjevnet disse, vil også stigmatisering i forhold til fattigdom forsvinne, og det vil ikke lenger være behov for tiltak knyttet til dette.

Vi har gjennom hele denne masteravhandlingen sett på hvordan Trondheim kommune arbeider for å ivareta barn i familier med vedvarende lavinntekt, samt forbygge forekomsten av barnefattigdom i kommunen. Kommunen har en rekke statlige og kommunale tiltak. Det er lagt fokus på barnefattigdom i kommuneplanleggingen, og kommunen har her en egen fattigdomsplan. Barnefattigdommen er likevel økende, så spørsmålet her er da om disse tiltakene fungerer i praksis. Deltar barn i familier med vedvarende lavinntekt på arrangementer og fritidsklubber, samt andre alternativer? Vet familiene og barna om at disse tiltakene finnes? I videre forskning hadde det vært interessant å gå nærmere inn i materialet og snakket med barn og familier som lever med vedvarende lavinntekt. Dette for å få deres perspektiv samt sett nærmere på opplevelsen av fattigdom.

Husk, alle kan bli fattige.

Referanser

Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Alle med. (2022). *Ønsker du å få flere barn og unge med i fritidsaktiviteter?* Hentet

08.04.2022 fra: <https://www.allemed.no/om-oss>

Bekken, W., Dahl, E. & van Der Wel, K. (2018). *Barnefattigdom, helse og livssjanser. Hva kan kommunene gjøre?* Hentet 16.03.2022 fra:

<http://handling.forebygging.no/Global/Barnefattigdom,%20helse%20og%20livssjanser.pdf>

Borgeraas, E. (2017). *Forbruksbasert fattigdomsmål – forbrukstilnærming til barnefattigdom*.

Hentet 02.05.2022 fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5978/PN7-2017%20Forbrukstiln%C3%83%C2%A6rming%20til%20barnefattigdom%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bragstad, T. (2018). *Vekst i uføretrygding blant unge*. Hentet 02.05.2022 fra:

https://arbeidogvelferd.nav.no/journal/2018/2/m-2651/Vekst_i_uf%C3%B8retrygding_blant_unge

Buudir (2018a), Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2018.23.november). *Konsekvenser av fattigdom*. Hentet 14.02.2022 fra:

https://buudir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Om_fattigdom1/Konsekvenser_av_fattigdom_pa_ulike_omrader/

Buudir (2018b), Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2018). *Barn som lever i fattigdom:*

Rapport om arbeidet med regjeringens strategi 2015-2017. Hentet 15.03.2022 fra: https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Barn_som_lever_i_fattigdom.pdf

Buudir (2018c), Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2018.03.desember). *Helhetlig*

kommunal planlegging for innsats mot fattigdom i barnefamilier. Hentet 16.02.2022 fra:

https://www.buudir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Planarbeid_i_kommunen/Helhetlig_kommunal_planlegging_for_innsats_mot_fattigdom_i_barnefamilier/

Buudir, Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2020). *Omfang etter husholdningstype*.

Hentet 01.04.2022 fra:

https://www.buudir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/5001/omfang-etter-husholdningstype

Buudir, Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2022.31.mars). *Barn i lavinntektsfamilier*.

- Hentet 31.03.2022 fra:
https://www.bufdir.no/Familie/Fattigdom/Ny_Barnefattigdom_i_Norge/
- Bøe, T. (2015). *Sosioøkonomisk status og barn og unges psykologiske utvikling: Familiestressmodellen og familieinvesteringsperspektivet*. Hentet 06.04.2022 fra:
https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sosioekonomisk-status-og-barn-og-unges-psykologiske-utvikling/Sosio%C3%B8konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf/_/attachment/inline/61d6a93f-8373-42f6-8ece-489e381c5696:53bcdb908664966042380887179cdc51d757505e/Sosio%C3%B8konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf
- Carnevale, F. A. (2007). *Revisiting Goffman's Stigma: the social experience of families with children requiring mechanical ventilation at home* (S.7-18.). *Journal of Child Health Care*. Hentet 27.05.2020 fra:
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1367493507073057?journalCode=chca>
- Claussen, B. (2019). *Fattigdom i Norge*. (1.utg, 3. opplag). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Christoffersen, L. & Johannesen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag
- Cresswell, T. (2013). *Geographic Thought: A Critical Introduction*. London: Wiley-Blackwell.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene (2021.16.desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Hentet 26.04.2022 fra:
<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Epland, J. & Kirkeberg, M.I. (2013). *Barn i lavinntektsfamilier – omfang og utvikling*. I T. Fløtten (Red.), *Barnefattigdom* (s.48-68). (1.utg, 2. opplag). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Epland, J. & Kirkeberg, M.I (2016). *Barnefamilienes inntekter, formue og gjeld 2004-2014*.

- Hentet 02.05.2022 fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/barnefamilienes-inntekter-formue-og-gjeld-2004-2014>
- Epland, J. & Normann, T.M. (2021.29.mars). *115 000 barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt*. Hentet 31.03.2022 fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/115-000-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>
- Epland, J. & Normann, T.M. (2020.04.mars). *Nesten 111 000 barn vokser opp med vedvarende lave husholdningsinntekter*. Hentet 15.03.2022 fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/nesten-111-000-barn-vokser-opp-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter>
- Epland, J. & Normann, T.M. (2019.18.februar). *Flere barn med vedvarende lave husholdningsinntekter*. Hentet 15.03.2022 fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter>
- European Union Agency for Fundamental Rights (2018). *Combating child poverty: an issue of fundamental rights*. Hentet 18.02.2022 fra: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-combating-child-poverty_en.pdf
- Facebook (2021). *God jul, lille venn – Trondheim*. Hentet 09.04.2022 fra: https://www.facebook.com/events/441371574042506/?active_tab=discussion
- FHI, Folkehelseinstituttet (2020). *Kommunehelse*. Hentet 13.04.2022 fra: <https://khs.fhi.no/webview/>
- Fløtten, T. (2013). *Barnefattigdom*. I T. Fløtten (Red.), *Barnefattigdom* (s.15-24). (1.utg, 2. opplag). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fløtten, T. & Pedersen, A.W. (2013). *Når kan barn kalles fattige? En opinionsbasert tilnærming*. I T. Fløtten (Red.), *Barnefattigdom* (s.25-47). (1.utg, 2. opplag). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- FN (2020.30.oktober). *Fattigdom*. Hentet 15.03.2020 fra:

- <https://www.fn.no/tema/fattigdom/fattigdom>
- FN (u.å.). *The 17 Goals*. Hentet 25.03.2022 fra: <https://sdgs.un.org/goals>
- FN (2022a) (2022.18.mars). *FNs Bærekraftsmål*. Hentet 25.03.2022 fra:
<https://www.fn.no/om-fn/fns-Baerekraftsmaal>
- FN (2022b) (2022.05.mai). Utrydde fattigdom. Hentet 05.05.2022 fra: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/utrydde-fattigdom>
- Fredheim, G.O. (2016). *Idrettslag kan søke om midler for å redusere barnefattigdom*. Hentet 15.05.2018 fra <https://www.idrettsforbundet.no/Nyhet/idrettslag-kan-soke-om-midler-for-a-reducere-barnefattigdom/>
- Goffman, E. (1990). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. London: Penguin Books
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig: the presentation of self in everyday life*. Oslo: Pax Forlag.
- Gray, P.S., Williamson, J. B., Karp, D.A. & Dalphin, J.R. (2013). *The research imagination. An introduction to qualitative and quantitative methods*. Andre utgave. Cambridge: Cambridge university press.
- Halvorsen, K. & Stjernø, S. (2021). *Økonomisk og sosial ulikhet i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Harvey, D (1973). *Social Justice and the City*. Oxford: Blackwell Publishers
- Heggeman, H. (2018). *Fler eller färre fattiga? Statistikmyndigheten SCB*. Hentet 02.05.2022 fra: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/ fler-eller-farre-fattiga/>
- Helsenorge (2019). *Fem råd for økt livskvalitet og sterkere psykisk helse*. Hentet 02.04.2022 fra: <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/fem-rad-for-sterkere-psykisk-helse/>
- Hesselberg, J. (2010). *Fattigdom, utviklingsteori og -strategi*.
- Hesselberg, J. & Sørreime, H.B. (2017). *Fattigdom og ulikhet i et globalt perspektiv*. I D. Jordhus-Lier & K. Stokke. (Red.), *Samfunnsgeografi: en innføring* (s. 121-134). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Hoen, M., Markussen, S. & Røed, K. (2018). *Immigration and Social Mobility*. Hentet

- 30.02.2022 fra: <https://www.iza.org/publications/dp/11904>
- Høvik, K.Ø. (2016.15.mars). Store Norske Leksikon: *Benjamin Seebom Rowntree*. Hentet 15.03.2022 fra: https://snl.no/Seebohm_Rowntree
- IMDi (2021a), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2021.desember.20). *Innvandrere i arbeidslivet*. Hentet 02.05.2022 fra: <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/kunnskapsoversikt/innvandrere-i-arbeidslivet/>
- IMDi (2021b), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2021.januar.11). *Introduksjonsstønad*. Hentet 02.05.2022 fra: <https://www.imdi.no/kvalifisering/regelverk/introduksjonsprogrammet/introduksjonsstønad/>
- Johannessen, A. Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2019). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*. Femte utgave, 3.opplag. Oslo. Abstrakt Forlag
- Johannessen, B. & Eggen, Ø. (2020). Store norske leksikon: *Agenda 21*. Hentet 23.03.2022 fra: https://snl.no/Agenda_21
- Jordhus-Lier, D. & Stokke, K. (2017). *Samfunnsgeografi – en innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Kalleberg, R. & Holter, H. (2002). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. 2. utgave, 3. opplag. Oslo: Universitetsforlaget
- Kalstø, Å.M & Kann, I.C. (2018). *Færre på helserelaterte ytelser – friskere befolkning?* Hentet 02.05.2022 fra: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd/faerre-pa-helserelaterte-ytelser-friskere-befolkning>
- Klæbu kommune (2011a). *Kommuneplan 2010-2021, samfunnsdel*. Hentet 14.04.2022 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/kommuneplan/kpa-klabu-2010-2021/samfunnsdel.pdf>
- Klæbu kommune (2011b). *Kommuneplan 2010 – 2021, Planbeskrivelse, arealdelen*. Hentet

12.04.2022 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/kommuneplan/kpa-klabu-2010-2021/planbeskrivelse.pdf>

Larsen, Ø., Ridderström, G. & Nylenna, M. (2018). *Planlegging for helse og trivsel*. Bergen. Fagbokforlaget

Lima, I. (2020). *Utvikling i lavinntekt*. I NAVs *Lavinntekt og levekår i Norge: Tilstand og utviklingstrekk 2020* (s.19-42). Hentet 10.03.2022 fra: https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/analyser-sosiale-tjenester/lavinntekt-og-levekar-i-norge.tilstand-og-utviklingstrekk-2020?fbclid=IwAR3iglioMcLzSx1GTn2wkyG3WktX_23RA7DogOOzoy9HruhDuchaQFrFHGw

Lima, I., Dahl, E.S., Furuberg, J. & Munch-Ellingsen, E. (2020). *Lavinntekt og levekår i Norge: Tilstand og utviklingstrekk 2020*. Hentet 10.03.2022 fra: https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/analyser-sosiale-tjenester/lavinntekt-og-levekar-i-norge.tilstand-og-utviklingstrekk-2020?fbclid=IwAR3iglioMcLzSx1GTn2wkyG3WktX_23RA7DogOOzoy9HruhDuchaQFrFHGw

Lovdata (2008). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling – plan- og bygningsloven*. Hentet 19.02.2022 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Lovdata (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven)*. Hentet 19.02.2022 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131>

Lovdata (2012). *Lov om folkehelsearbeid – folkehelseloven*. Hentet 19.02.2022 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>

Lovdata (2021). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. Hentet 08.02.2022 fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_1-1#%C2%A71-2

Lundal, S.O & Tjora, A. (2021.04.august). Store Norske Leksikon: *Stigma*

- (*samfunnsvitenskap*). Hentet 23.02.2022 fra: https://snl.no/stigma_-_samfunnsvitenskap
- NAV (2020). *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier*. Hentet 02.05.2022 fra: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/forsok-i-regi-av-nav/helhetlig-oppfolging-av-lavinntektsfamilier>
- Nilssen, V. (2014). *Analyse i kvalitative studier – Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nuland, B.R., Fløtten, T. & Backe-Hansen, E. (2013). *Tiltak for å fremme aktivitet og deltakelse*. I T. Fløtten (Red.), *Barnefattigdom* (s.163-183). (1.utg, 2. opplag). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Omholt, E.L (2019). *Økonomi og levekår for lavinntektsgrupper 2019*. Hentet 02.05.2022 fra https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/_attachment/401236?_ts=16e12ba0ff0
- Postholm, M.B. (2017). *Kvalitativ metode – En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. (2. utg, 3. opplag). Oslo: Universitetsforlaget
- Regjeringen (2006). Stortingsmelding nr.20 (2006-2007) – *Nasjonal strategi for å utjevne sosiale forskjeller*. Hentet 20.04.2020 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Stmeld-nr-20-2006-2007-/id449531/?ch=2>
- Regjeringen (2017.19.mai). *Rekordmange søknader til tiltak mot barnefattigdom*. Hentet 27.04.2022 fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/rekordmange-soknader-til-tiltak-mot-barnefattigdom/id2553725/>
- Regjeringen (2018.07.juni). *Fattigdom*. Hentet 05.04.2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/pensjon-trygd-og-sosiale-tjenester/innsikt/fattigdom/id2009662/>
- Regjeringen (2020a). *Ny strategi for barn som veks opp i familiar med låg inntekt*. Hentet

06.04.2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/bld/nyheter/2020/ny-strategi-for-barn-som-veks-opp-i-familiar-med-lag-inntekt/id2771031/>

Regjeringen (2020b). *Like muligheter i oppveksten*. Hentet 06.04.2022 fra

https://www.regjeringen.no/contentassets/bb45eed3479549719fb14c78eba35bd4/strategi-mot-barnefattigdom_web.pdf

Regjeringen (2021.desember.23). *Statlige veiledende retningslinjer for økonomisk stønad for*

2022. Hentet 02.05.2022 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-a-22021-statlige-veiledende-retningslinjer-for-okonomisk-stonad-for-2022/id2893574/>

Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.

Ringholm, T., Nyseth, T. (2018). Medvirkning. I Nils Aarsæther (red.): *Plan og*

bygningssloven – fungerer loven etter intensjonene? (s. 317-332). Oslo.

Universitetsforlaget

Rognsaa, A. (2018). *Bacheloroppgaven, skriveråd og regler for utforming*. (1.utg, 3. opplag).

Oslo: Universitetsforlaget.

Rosvold, K.A. (2022.18.mars). Store Norske Leksikon: *Trondheim*. Hentet 13.04.2022 fra:

<https://snl.no/Trondheim>

Rugkåsa, M. & Bergheim, B. (2020.09.oktober). *Betydningen av barns deltakelse i*

bekjempelse av fattigdom. Hentet 15.02.2022 fra [https://www-idunn-](https://www-idunn-no.ezproxy.nord.no/doi/10.18261/issn.0809-2052-2020-03-01)

[no.ezproxy.nord.no/doi/10.18261/issn.0809-2052-2020-03-01](https://www-idunn-no.ezproxy.nord.no/doi/10.18261/issn.0809-2052-2020-03-01)

Røde Kors (2022). *Ferie for alle*. Hentet 10.03.2022 fra:

<https://www.rodekors.no/tilbudene/ferie-for-alle/>

Røde Kors Trøndelag (2022a). *Ferie for alle i Trøndelag: For deg som skal søke om*

opphold for en familie. Hentet 10.03.22 fra:

<https://www.rodekors.no/lokalforeninger/trondelag/aktiviteter/ffa-i-trondelag-kommune/>

Røde Kors Trøndelag (2022b). *Slik er Ferie for alle – oppholdene i Trøndelag*. Hentet

- 10.03.2022 fra: <https://www.rodekors.no/lokalforeninger/trondelag/aktiviteter/ffa-i-trondelag-opphold/>
- Rönnlund och Tollefsen (2016). *Rum. Samhällsvetenskapliga perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Sandbæk, M. & Grødem, A.S (2013). *Barnfattigdom i et rettighetsperspektiv*. I T. Fløtten (Red.), *Barnfattigdom* (s.184-200). (1.utg, 2. opplag). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- SSB, Statistisk Sentralbyrå (2021). *Befolkningstabell antall innbyggere etter aldersgrupper*. Hentet 10.04.2022 fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/13148/tableViewLayout1/>
- Statsforvalteren (2021.10.desember). Statsforvalteren.no. *Fattigdomsbekjempelse*. Hentet 13.03.2022 fra: <https://www.statsforvalteren.no/portal/Helse-omsorg-og-sosialtjenester/Fattigdomsbekjempelse/>
- Tjora, A. (2020). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 3. utg, 4. opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2021.20.mai). Store Norske Leksikon: *Charles Booth*. Hentet 15.03.2022 fra: https://snl.no/Charles_Booth
- Trondheim kommune (2010). *Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020*. Hentet 13.04.2022 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/11-politikk-og-planer/planer/kommuneplanen/kommuneplanens-samfunnsdel-2009-2020.pdf>
- Trondheim kommune (2013). *Planbeskrivelse – Kommuneplanens arealdel 2012-2024*. Hentet 12.04.2022 fra: https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/kommuneplan/kpa-trondheim-2012-2024/3_planbeskrivelse_kpa2012-24_web.pdf?fbclid=IwAR3SaX5yaFxfQULg44Qy2n3qOaQJ-bQBP_dpuAWbnJ9BvvgNgWr9IKoe0NQ
- Trondheim kommune (2019). *Fattigdomsplan 2019-2023*. Hentet 14.12.2021 fra: <https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/fattigdomsplan2019-2023>
- Trondheim kommune (2021a) (2021.23.november). *Pilot 0-24*. Hentet 10.01.2022 fra:

<https://www.trondheim.kommune.no/aktuelt/om-kommunen/annet/prosjekter-fra-a-a/pilot-0-24/>

Trondheim kommune (2021b). *Levekår og folkehelse i Trondheim kommune 2021*. Hentet 28.03.2022 fra: <https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/levekar-og-folkehelse/innledning>

Trondheim kommune (2021c), (2021.02.februar). *Kommunedirektørens forslag til Planstrategi for Trondheim kommune 2020-2023*. Hentet 12.04.2022 fra: https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/kommuneplan/planstrategi-2020-2023/vedlegg-1_-planstrategi-2020-2023.pdf

Trondheim kommune (2021d). *14 perspektiver for Trondheim*. Hentet 12.04.2021 fra: https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/kommuneplan/planstrategi-2020-2023/vedlegg-4_-perspektiver-for-trondheim.pdf

Trondheim kommune (2022a). (2022.25.januar). *Kulturtilbud og fritidsklubber for ungdom*. Hentet 19.03.2022 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/tema/kultur-og-fritid/aktivitetstilbudkulturtilbud/fritidsklubber/>

Trondheim kommune (2022b). *Kulturtilbud for barn våren 2022*. Hentet 19.03.2022 fra: <http://docplayer.me/225235662-Kulturtilbud-for-barn-varen-2022.html>

Trondheim kommune (2022c). *Høringsutkast – Kommuneplanens samfunnsdel 2020-2032. Trondheimsløftet*. Hentet 12.04.2022 fra: https://drive.google.com/file/d/1M9581buf_Guzj7hZ_Ahhg5gzSHzwLB_0/view

Trondheim kommune (2022d). (2022.08.april). *Gratis åpne barnehager for foreldre og barn*. Hentet 12.04.2022 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/apnebarnehager/>

Trondheim kommune (2022e). (2022.22.mars). *Kommuneplanens arealdel (KPA) og delplaner*. Hentet 07.04.2022 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/tema/bygg-kart-og-eiendom/arealplaner/kommuneplanens-arealdeldelplaner/>

Trondheim kommune (u.å.). Våre satsingsområder. Hentet 14.02.2022 fra:

<https://www.trondheim.kommune.no/>

Trøndelag fylkeskommune (2020). *Trondheim innbyggertall 2020*. Hentet 13.04.2022 fra:

<https://www.trondelagfylke.no/vare-tjenester/plan-og-areal/kart-statistikk-og-analyse/nyhetsarkiv-kart-og-statistikk/faktafredag---befolkning-i-trondelag-per-1-januar-2020/>

Tuan, Yi-Fu. (1974). Space and Place: Humanistic Perspective. *Progress in Human Geography*, 6, 211-252.

Twigger-Ross, C & Uzzell, D. (1996). *Place and Identity Processes*. Hentet 20.02.2022 fra:

https://www.researchgate.net/publication/254852498_Place_and_Identity_Processes

Vassenden, A. & Lie, T. (2013). *Telling others how you live—refining Goffman's stigma theory through an analysis of housing strugglers in a homeowner nation*. *Symbolic Interaction*, 36 (1), (s.78-98.).

Voksne for Barn (2021). *Jeg følte meg ikke utenfor, jeg bare likte ikke meg selv i det hele tatt – En rapport om utenforskap hos barn og unge som har vokst opp i fattigdom*. Hentet 24.04.2022 fra: https://vfb.no/app/uploads/2021/04/Fattighedsrapport_low_enkelt.pdf

VollGård (u.å.). *Fritidstilbud*. Hentet 30.03.2022 fra:

<http://vollgard.no/aktiviteter/opplevelsesvoll/>

Wollebæk, H.P. & Wist, M. (2021): *Ny kommuneplan for Trondheim*. Hentet og lest

12.04.2022 fra:

<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/kommuneplanen/forside?authuser=0>

Yin, R. K. (2014). *Case study research: design and methods* (5. utg.). Sage Publication.

Østhus, S. & Nielsen, R.A (2020). *Barn som lever i fattigdom – Geografisk variasjon og grad av risiko*. Hentet 17.04.2020 fra: <https://fafo.no/images/pub/2020/10318.pdf>

Referanser figurer:

Bufdir (2021). Barn i innvandrerhusholdninger med vedvarende lavinntekt, fra

Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU\EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand. Hentet 01.04.2022 fra:

https://www.bufdir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/5001/omfang-etter-husholdningstype

Bufdir (2021) Barn i innvandrerhusholdninger med vedvarende lavinntekt, fra EU,

EFTA, USA, Canada, Australia og New Zealand. Hentet 01.04.2022 fra:

https://www.bufdir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/5001/omfang-etter-husholdningstype

Folkehelseinstituttet (u.å.). Lavinntekt 60 prosent av nasjonal medianinntekt, alle

aldre. Hentet 01.04.2022 fra: <https://khs.fhi.no/webview/>

Folkehelseinstituttet (u.å.). Lavinntekt 60 prosent av nasjonal medianinntekt, 0-17 år.

Hentet 01.04.2022 fra: <https://khs.fhi.no/webview/>

Helsedirektoratet (2015.desember). *Familieprosessmodellen*. Hentet 06.04.2022 fra:

https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sosioekonomisk-status-og-barn-og-unges-psykologiske-utvikling/Sosio%20konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf/_/attachment/inline/61d6a93f-8373-42f6-8ece-489e381c5696:53bcbd908664966042380887179cdc51d757505e/Sosio%20konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf

Statistisk sentralbyrå (2021) Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med

vedvarende lavinntekt. Hentet 01.04.2022 fra:

<https://www.ssb.no/kommunefakta/trondheim>

Trondheim kommune (2021.11.november). Åpne barnehager i Trondheim kommune.

Hentet 09.04.2022 fra:

<https://www.qa.trondheim.kommune.no/tema/barnehage/praktisk-informasjon-foreldre-barnehage/apne->

barnehager/?fbclid=IwAR2iLzTYiBIc0Cy2CEjqt4RqR_NR9JoTpl9lbyI8QHMou2tNt
U6H9oSDxW4

9. Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Fase 1: Rammesetting	<p>Før intervjuet starter må det presiseres at deltakeren ikke skal snakke om enkeltindivider, og at intervjuet stoppes dersom dette skjer. Tematikken omhandler barnefattigdom generelt og hvordan kommunen planlegger og tilrettelegger for dette.</p> <p>Informasjon (ca. 5 min)</p> <ul style="list-style-type: none">• Vi presenterer oss• Vi takker for at vedkommende har sagt ja til å delta i studien – og spør om (utdannelse, hvor lenge vedkommende har jobbet i kommunen)• Si litt om tema for samtalen (bakgrunn, formål)• Tema for samtalen er barn som vokser opp i lavinntektsfamilier.• Start opptak
Fase 2: Erfaringer	<p>Overgangsspørsmål: (15 min) Problemstilling: Hvordan arbeider Trondheim kommune for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen? Tematikk: barn i lavinntektsfamilier:</p> <ul style="list-style-type: none">• Er dette en tematikk dere er opptatt av?• Eventuelt i hvilke sammenhenger?• Går barnefattigdom inn i kommuneplanens deler?• Hvordan kommer dette eventuelt til uttrykk?
Fase 3: Fokusering	<p>Nøkkelspørsmål: (50-60 min) Foreløpige spørsmål:</p> <ul style="list-style-type: none">• Har man sett en økning av barn av lavtlønnede?• Hvem er de?• Hvilke tiltak har dere benyttet, og hvilke tiltak har hatt best resultat?• Trekker Trondheim kommune fra barnetrygden når sosialhjelp beregnes?• Er det geografiske variasjoner innad i kommunen?• Hvilke konsekvenser ser dere at barnefattigdom har?• Hvordan arbeider dere for å redusere forekomsten av barnefattigdom?• Hvor mange barn i kommunen lever under barnefattigdom?• Hva definerer dere som barnefattigdom i Trondheim?• Hvordan arbeider dere for å begrense utenforskap?• Tilbyr dere «utstyrsbuer», eller andre tiltak for å inkludere barn i fritidsaktiviteter?• Tilbyr dere alternativer for ferie for barn av lavtlønnede?• Hvor mange familier befinner seg inn under fattigdomsgrensen?• Hvilke konsekvenser ser dere dette har for barna som bor i kommunen?• Hva gjør kommunen for å få lavtlønnede ut i arbeid?

	<ul style="list-style-type: none"> • Inkludering av innvandrere i form av språkkurs, utdanning osv? • Informasjonsflyt på flere språk, slik at alle får informasjon om kommunens tilbud? • Tilbud: Har dere ungdomshus/ungdomsklubber?
Fase 4: Tilbakeblikk	<p>Oppsummering (ca. 15 min)</p> <p>Oppsummerende funn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Har jeg forstått deg riktig? • Er det noe du mener jeg har glemt å spørre om? • Er det noe du vil legge til?

Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstilling: Hvordan arbeider Trondheim kommune for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen?

Forskningsspørsmål:

1. Hvor utbredt er barnefattigdom i kommunen?
2. Har dere egne tiltak for barnefattigdom?
3. Hvordan inngår barnefattigdom i kommuneplanens deler?
4. Er det geografiske forskjeller på hvor disse barna bor, både innad i egen kommune, og mellom sentrum og periferi.
5. Kan barnefattigdom være stigmatiserende?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Hvordan arbeider Trondheim kommune for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen?»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse rollen Trondheim kommune har når det kommer til å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Vi heter Raymond Holm Larsen og Stine Bostad Hallien, og er for tiden i gang med å skrive vår masteroppgave i samfunnsvitenskap med fordypning i geografi ved Nord Universitet Levanger. Det er i denne forbindelse vi kontakter deg. Problemstillingen for masteroppgaven er: Hvordan arbeider Trondheim kommune for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen?

Hensikten med studien er å få kunnskap om hvordan Trondheim kommune arbeider med å tilrettelegge og forebygge for å ivareta de aller svakeste i samfunnet, dette for å få en større forståelse og bredere innsikt innenfor tematikken.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord universitet, fakultetet for samfunnsvitenskap, er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi henvender oss til deg, som en ansatt i Trondheim kommune da vi ønsker å få så mye informasjon som mulig om kommunens arbeid i forbindelse med fattigdomsproblematikken.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i prosjektet, innebærer dette at du lar deg intervjuet, der vi kan snakke utfyllende om hvordan kommunen arbeider for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i Trondheim kommune. Hvilken rolle mener du at kommuneadministrasjonen har? Vi vil benytte oss av lydopptak og notater fra intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn dersom du skulle ønske det. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du

ikke vil delta eller om du skulle ønske å trekke deg på et senere tidspunkt. Om du velger å trekke samtykke ditt, vil følgelig data/informasjon fra deg slettes. For å gjøre dette kan du kontakte oss på epost: raymond.s.larsen@student.nord.no og stine.b.hallien@student.nord.no, eller telefon: Raymond: 90 20 09 91, Stine: 98 09 85 17

Ditt personvern

Vi vil bare benytte informasjonen som blir gitt under intervjuene til de formålene vi har opplyst om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det vil kun være vi to, samt vår veileder, Gjermund Wollan, førsteamanuensis ved Nord Universitetet i Levanger, som har tilgang på de opplysninger som blir samlet inn. Data som hentes inn vil bli lagret på datamaskin med passord, og er ikke tilgjengelig for andre. Det er kun opplysninger som bidrar i å få innsikt i hvordan kommunen arbeider med tematikken fattigdom som er interessant.

Hva skjer med opplysningene dine etter endt forskningsprosjekt?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2022. Etter prosjektslutt vil lydopptak og transkripsjoner slettes.

Dine rettigheter

I prosjektet vil vi ha en liste over deltakere. Dette er personidentifiserende opplysninger som vil bli slettet når vi er ferdig med prosjektet i mai. Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du som deltaker noen rettigheter.

Disse rettighetene er: innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, å få rettet personopplysninger om deg, få slettet personopplysninger om deg, få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og å sende klage til personvernombudet eller datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi spør om å få ta lydopptak av intervjuet, og lydopptak er indirekte personidentifiserende. Vi behandler disse personopplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål angående studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord Universitet: ved masterstudentene Stine Bostad Hallien eller Raymond Holm Larsen, eller førsteamanuensis Gjermund Wollan.
- Personvernombud Nord universitet: personvernombud@nord.no, telefon: 74 02 27 50

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen
Masterstudenter

Stine Bostad Hallien

stine.b.hallien@student.nord.no

Telefon: 98 09 85 17

Raymond Holm Larsen

raymond.s.larsen@student.nord.no

Telefon: 90 20 09 91

Veileder

Gjermund Wollan

Gjermund.wollan@nord.no

Telefon: 74 11 22 33

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «**Hvordan arbeider Trondheim kommune for å ivareta fattige barn og forebygge barnefattigdom i kommunen?**», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i muntlig intervju med lydopptak
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes – hvis aktuelt*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)